

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

İSTANBUL KENT
ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİNİN EKONOMİK
PERFORMANSA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT KORKMAZ

İSTANBUL – 2025

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİNİN EKONOMİK
PERFORMANSA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT KORKMAZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. BÜLENT DEMİR

İSTANBUL – 2025

KABUL VE ONAY

Murat Korkmaz tarafından hazırlanan “Türkiye’de İşgücü İstatistiklerinin Ekonomik Performansa Etkisi” adlı tez çalışmasının savunma tarihi 17.06.2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği ile İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Doç. Dr. Bülent DEMİR

Üye

Doç. Dr. Murat SAĞBAŞ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Serkan AKGÜN

İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....

Doç. Dr. Bülent DEMİR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin hazırlanması ile yazılmasında bilimsel ahlak başta olmak üzere bilimsel etik kurallarına uyulduğunu, başkalarına ait eserlerden yapılan alıntılar ve sağlanan katkıların eksiksiz olarak bilimsel normlara uygun olarak gerçekleştirildiğini, atıfların yapıldığını, tez ve uygulama aşamasında kullanılan veriler üzerinde herhangi bir manipölasyon ve tahrifat yapılmadığını, bu hazırlanan tezin herhangi bir kısmı ile bölümünün başta bu üniversite olmak üzere başka bir üniversite farklı bir tez ya da bilimsel çalışma olarak sunularak kullanılmadığını beyan ederim.

MURAT KORKMAZ

17.06.2025

ÖN SÖZ

Bu tezin hazırlanması ve yazılması sırasında bilimsel ve akademik alanda olmak üzere yol gösterici ve sahiplenici olarak yanımda yer alan tez danışmanım Doç. Dr. Bülent DEMİR'e başta katkı ve desteklerinden dolayı en içten duygularıyla teşekkür eder saygılarımı sunarım. Yine bilgi birikimi, yol gösterici olmaları, sıkıştığım her an yanımda olarak manevi desteklerini esirgemeyen can dostlarım ve hocalarım Prof. Dr. Ali Serdar YÜCEL, Prof. Dr. Ayhan AYTAÇ, Prof. Dr. Mihalis Michael KUYUCU, Prof. Dr. Saliha ÖZPINAR ve Doç. Dr. Emre DÜNDER'a sonsuz teşekkürlerimi arz ediyorum. Tezin dil bakımından incelenmesi ve düzenlenmesi konusunda bilgi, katkı ve emeklerini esirgemeyen canım arkadaşım ve can dostum Doç. Dr. Gökşen ARAS'a şükranlarımı ve teşekkürlerimi bir borç bilirim. İstanbul Kent Üniversitesinde bu eğitimi almam konusunda teşvik ederek her türlü desteği sağlayan Prof. Dr. Hasret ÇOMAK hocama da sonsuz şükranlarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca her türlü kahrımızı çekerek desteklerini esirgemeyen enstitü sekreteri Hüseyin DOĞAN'a da teşekkürlerimi iletmeğ isterim. Her daim yanımda olan ve kahrımı çeken yeğenlerim Oğuz DÜZ ve Ozan DÜZ'e de minnet ve şükranlarımı sunuyor iyi ki varsınız diyorum. Bu yüksek lisans eğitimine başlamama neden olan canım arkadaş ve dostlarım Perihan CİHANER ve Duygu SAĞLAM GÜVENÇ'e sonsuz saygı, sevgi, şükran ve teşekkürlerimi arz ediyorum. Sizler olmasaydınız bu yüksek lisans eğitimimi tamamlayamazdım bu nedenle iyi ki varsınız diyorum. Tezimin savunmasında ve jürisinde bulunan birbirinden değerli bilim insanlarına katkı, destek ve emeklerinden dolayı ayrıca saygı ve şükranlarımı sunuyor çok teşekkür ediyorum.

MURAT KORKMAZ

17.06.2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	i
TABLO LİSTESİ.....	ii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: TÜRKİYE’DE İŞGÜCÜ PİYASASININ DEĞİŞKENLİĞİ VE DİNAMİK YAPISI	5
1.1. Ülkelere Göre İstihdam İşsizlik ve Matematiksel Modelleme	12
1.2. İşsizlik Oranı ve Ekonomik Performans.....	18
1.3. Devlet Bütçesi ve Borç/GSYH Oranı.....	21
1.4. Cari İşlemler ve Nüfus Dinamikleri	22
1.5. İşgücü Piyasasının Temel Değişkenliği	23
1.6. Ekonomik Konjonktür ve İşgücü Piyasasına Etkileri.....	28
1.7. Türkiye İşgücü Piyasası Demografik Değişimler.....	30
1.8. Teknolojik Gelişmeler ve Sektörel Dönüşüm.....	31
1.9. Eğitim ve Beceri Uyumsuzluğu.....	32
1.10. Mevsimsel Dalgalanmalar	33
1.11. Kamu Politikaları ve İşgücü Piyasasına Etkileri	34
1.12. İşgücü İstatistiklerine Genel Bakış	35
BÖLÜM 2: EKONOMİK PERFORMANS İŞGÜCÜ PİYASASI	37
2.1. Ekonomik Performans Göstergeleri	38
2.2. İşgücü ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki	41
2.3. Türkiye’de İşgücü İstatistiklerine Yönelik Literatür Çalışmaları.....	44
2.4. Literatürdeki Boşluklar.....	46
2.5. İşgücü Piyasası Teorileri.....	47
2.6. Ekonomik Performans Teorileri	48
2.7. Sürdürülebilir Kalkınma ve İstihdam	49
2.8. Türkiye’de İşsizlik ve Sosyal Denge	50
BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİ VE EKONOMİK PERFORMANS	52
3.1. İşgücüne Katılım Oranlarının Trendi (2005-2024).....	54

3.1.1. Genel İKO Trendleri (2005-2024)	54
3.1.2. Kadın ve Erkek İKO Farklılıkları	55
3.1.3. Pandemi ve Sonrası: Dijitalleşmenin Etkisi.....	55
3.1.4. Bölgesel ve Demografik Farklılıklar	55
3.1.5. Kayıt Dışı İstihdam ve İformellik	56
3.2. Sektörel İstihdam Dağılımı.....	58
3.3. İşsizlik Oranları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi	59
3.4. Bölgesel İşgücü Farklılıkları	59
3.5. Genç İşsizliğin Ekonomik Performansa Etkisi.....	60
3.6. Kayıt Dışı İstihdamın Ekonomiye Etkisi.....	61
BÖLÜM 4: UYGULAMA VE ANALİZ SONUÇLARI	63
4.1. Araştırmanın Kısıtlılıkları.....	63
4.2. Veri Toplama Yöntemi.....	63
4.3. Etik Beyanı	63
4.4. Analiz Yöntemi	64
4.5. Bulgular	64
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	84
ÖZ GEÇMİŞ	103

KISALTMALAR

ABD : USA (Amerika Birleşik Devletleri)

AR-GE : Araştırma ve Geliştirme (Research and Development)

İKO : İşgücüne Katılım Oranı

İO : İstihdam Oranı

İLO : Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)

GSYİH : Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

İHR : İhracat

ENF : Enflasyon

ARDL : Autoregressive Distributed Lag (Gecikmesi Dağıtılmış Otoresif Model)

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TL : Türk Lirası

ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü)

USD : Amerikan Doları

VET : Vocational Education and Training (Mesleki Eğitim ve Öğretim)

WB : World Bank (Dünya Bankası)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Türkiye, Almanya, ABD, Çin ve Güney Kore 2024 Yılı İşsizlik Oranları (%).....	12
Tablo 2 : ABD Nüfusun Oranları.....	15
Tablo 3 : Küresel Makroekonomik Göstergeler Tablosu (GSYİH, Enflasyon, İşsizlik vb.) ..	18
Tablo 4 : Ülkelere Göre 2024 ve 2025 Yıllarına Ait İşsizlik Oranları.....	20
Tablo 5 : 2005-2024 Yılları Arasında Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranı (%).....	55
Tablo 6 : Tanımlayıcı İstatistikler ve Normallik Testi Sonuçları	67
Tablo 7 : Beş Değişken İçin Genelleştirilmiş ADF Durağanlık Testi Sonuçları.....	67
Tablo 8 : L-GSYİH İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modelindeki Tanı Testi Bulguları.....	69
Tablo 9 : L-GSYİH Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modeli	70
Tablo 10: L-GSYİH İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modelinin F-Sınır Testi Sonuçları.....	71
Tablo 11: L-GSYİH Bağımlı Değişkenine Ait ARDL Bulgularında Hata Düzeltme Modeli..	71
Tablo 12: L-İHR İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelindeki Tanı Testi Bulguları	73
Tablo 13: L-İHR Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modeli.....	74
Tablo 14: L-İHR İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin F-Sınır Testi Sonuçları	75
Tablo 15: L-İHR Bağımlı Değişkenine Ait ARDL Bulgularında Hata Düzeltme Modeli.....	75
Tablo 16: ENF İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelindeki Tanı Testi Bulguları	76
Tablo 17: ENF Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modeli.....	77
Tablo 18: ENF İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin F-Sınır Testi Sonuçları	78
Tablo 19: ENF Bağımlı Değişkenine Ait ARDL Bulgularında Hata Düzeltme Modeli.....	79
Tablo 20: Granger Nedensellik Testleri İçin Gecikme Seçimi	79
Tablo 21: Granger Nedensellik Analizi Sonuçları	80

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranı (2005-2024).....	58
Şekil 2: Araştırma Değişkenlerinin 2025-Q1 ve 2024-Q3 Dönemleri Arası Çizgi Grafikleri..	66
Şekil 3: Farklı Parametrelere Göre L-GSYİH Bağımlı Değişkeni için Kurulan ARDL Modellerinin SIC Değerleri	68
Şekil 4: L-GSYİH Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modelinin CUSUM Grafiği	69
Şekil 5: Farklı Parametrelere Göre L-İHR Bağımlı Değişkeni İçin Kurulan ARDL Modellerinin SIC Değerleri	72
Şekil 6: L-İHR Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin CUSUM Grafiği ...	73
Şekil 7: Farklı Parametrelere Göre ENF Bağımlı Değişkeni İçin Kurulan ARDL Modellerinin SIC Değerleri.....	76
Şekil 8: ENF Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin CUSUM Grafiği	77

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkiye’de İşgücü İstatistiklerinin Ekonomik Performansa Etkisi

Murat Korkmaz

Yüksek Lisans Tezi

İşletme Anabilim Dalı / İşletme Yönetimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Bülent Demir

Haziran, 2025 – 103

Hazırlanan bu tez çalışmasında, Türkiye’de işgücü piyasasına ait temel göstergelerin ekonomik performans üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. 2005 yılının ilk çeyreğinden itibaren 2024 yılının üçüncü çeyreğine kadar olan döneme ait veriler ile istihdam oranı, işsizlik oranı, işgücüne katılım oranı, gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), ihracat ve enflasyon gibi makroekonomik göstergeler kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmada ekonometrik yöntem olarak ARDL (Autoregressive Distributed Lag) modeli kullanılmıştır. Bu yöntem; işgücü göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkiler test edilmesine katkı sağlamıştır. Uygulama ve analiz sonrasında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ise işgücüne katılım ve istihdam oranlarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiler yarattığı saptanmıştır. Ayrıca elde edilen bulgu doğrultusunda işgücü piyasasının büyümeyi destekleyen yapısal bir unsur olduğu görülmüştür. Çalışmada gerçekleştirilen Granger nedensellik testleri ile ayrıca bu göstergelerin GSYİH üzerinde anlamlı bir nedensellik yarattığı ortaya çıkmıştır. Çalışma bulgularında ihracat açısından işgücüne katılımın doğrudan bir etkisi tespit edilememiş fakat GSYİH ile ihracat arasında güçlü bir ilişki gözlemlenmiştir. Yine çalışma bulguları değerlendirildiğinde enflasyon açısından ise işgücü maliyetlerinin fiyatlar üzerinde etkili olduğu saptanmış; ancak yüksek işsizlik oranlarının bu etkinin şiddetini azalttığı görülmüştür. Uluslararası yapılan karşılaştırmalar ile desteklenen bu analiz sonuçları dikkate alındığında ise Türkiye'nin işgücü piyasasının yapısal içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum yüksek işsizlik, düşük kadın istihdam katılımı, kayıt dışı istihdam ve en önemlisi genç işsizliği gibi unsurların ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Çalışma sonunda sonuç olarak, nitelikli işgücünün artırılması gerektiği, eğitim-istihdam uyumunun sağlanmasının zorunlu olduğu ve bölgesel eşitsizliklerin giderilmesinin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşabilmesi açısından kritik öneme sahiptir diyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, Kayıt Dışılık, İşsizlik, Performans, Verimlilik, Ekonomi

ABSTRACT

Istanbul Kent University Postgraduate Education Institute

The Impact of Labour Force Statistics on Economic Performance in Türkiye

Murat Korkmaz

Master Thesis

Department of Business Administration / Division of Business Management

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bülent Demir

June, 2025 – 103

In this thesis, the effects of the main indicators of the labour market on economic performance in Türkiye are examined comprehensively. Starting from the first quarter of 2005 until the third quarter of 2024, macroeconomic indicators such as employment rate, unemployment rate, labour force participation rate, gross domestic product (GDP), exports and inflation have been comprehensively analysed. ARDL (Autoregressive Distributed Lag) model was used as the econometric method in the study. This method contributed to the testing of short and long term relationships between labour force indicators and economic growth. When the results obtained after the application and analysis are evaluated, it is found that labour force participation and employment rates have positive effects on economic growth. In addition, in line with the finding obtained, it is seen that the labour market is a structural element that supports growth. The Granger causality tests conducted in the study also revealed that these indicators create a significant causality on GDP. The results of the study did not reveal a direct effect of labour force participation on exports, but a strong relationship was observed between GDP and exports. Again, in terms of inflation, labour costs were found to have an effect on prices; however, high unemployment rates were found to reduce the severity of this effect. When the results of this analysis supported by international comparisons are taken into consideration, it is revealed that Türkiye's labour market is structural. This situation leads to high unemployment, low female employment participation, informal employment and most importantly youth unemployment. As a result of the study, it is concluded that it is necessary to increase the qualified labour force, it is imperative to ensure education-employment harmony and it is essential to eliminate regional inequalities. In line with these results, we can say that it is of critical importance for Türkiye to reach its sustainable growth targets.

Keywords: Employment, Informality, Unemployment, Performance, Productivity, Economy

GİRİŞ

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından ya da amaçlarından birisi ekonomik büyüme ile makro ekonomik istikrardır. Bu durum özellikle gelişmekte ve gelişmiş olan dünya ülkelerinin sürdürülebilir kalkınma hedefleri başta olmak üzere ekonomik politika üretenler açısından çok kritik bir önem arz etmektedir.

Genel olarak bu bağlamda bir değerlendirme yaptığımızda özellikle işgücü piyasası dinamikleri ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerindeki stratejiler açısından belirleyici rol üstlenmiştir. Gelişmekte olan dünya ülkeleri başta olmak üzere Türkiye açısından da işgücü katılım oranı (İKO) ve istihdam oranı (İO) gibi sayısal istatistiki veriler gelecek zaman açısından önemli belirleyici faktörleri oluşturmaktadır. Bu nedenle ekonomik üretkenlik başta refah düzeyi olmak üzere doğrudan bireysel ve toplumsal yapının sosyoekonomik anlamdaki yaşam kalitesini de belirleyen faktörlerin başında gelmektedir.

Türkiye ekonomisi gelişmekte olan dünya ülkeleri arasında yer almaktadır. İstihdam ve temel makroekonomik değişkenler bu nedenle işgücü piyasasının belirleyicileri olmakla birlikte politika yapıcılar açısından önemli bir bilgi kaynağını temsil etmektedir.

Biz bu çalışmada özellikle 2005 yılının ilk çeyreğinden 2024 yılının üçüncü çeyreğine kadar olan dönemi içerisine alan veriler çerçevesinde; Türkiye'deki işgücü piyasasındaki göstergelerin ekonomik performans üzerine olan etkilerini inceledik.

Türkiye'nin toplumsal coğrafik yapısı başta olmak üzere sosyodemografik yapısı sürekli değişiklik gösteren bir karaktere sahip bulunmaktadır. Son on yıl içerisinde Türkiye sürekli olarak dışardan içeriye dış göç alan bir durumdadır. Özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş nedeni ile ciddi bir dış göç almıştır. Bunun yanı sıra Türk Cumhuriyetleri devletleri başta olmak üzere "Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan" Orta Asya "Afganistan", Orta Doğu "Irak ve İran" bölgelerinden ciddi sayıda göç almaktadır. Bu göç nedeni ile Türkiye'nin istihdam yaşında da farklılıklar meydana gelmektedir. Yine özellikle bunların başında kayıt dışı istihdam ve işgücü kaybı önemli faktörlerdir. Bu kayıt dışılık nedeni ile ekonomik kayıplar yaşanmakta ve ülkenin ekonomik yapısı üzerinde önemli olumsuz etkiler meydana gelmektedir. Türkiye'nin işgücü piyasası ekonomik büyüme başta olmak üzere ihracat hacmi, enflasyon oranları gibi çok kritik arz eden önemli göstergeler ile yakın ilişki içerisinde.

Üretim faaliyetlerini doğrudan etkileyen işgücü arz taleplerindeki değişimler gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) üzerindeki en önemli belirleyici faktördür. Bu nedenle işgücüne katılım oranlarındaki artışlar doğrudan ekonomik büyüme potansiyelini artırmaktadır. Bunun tam aksi

olan işsizlik oranlarının yükselmesi ile birlikte ekonomik durgunluk ortaya çıkmaktadır. İstihdam oranlarındaki artış beraberinde üretim kapasitesinin artarak genişlemesine, buna paralel olarak gelir düzeyinin artmasına, tüketim ve yatırım harcamalarının hareketlenmesine neden oluşturmaktadır. Ortaya çıkan bu durum beraberinde makroekonomik politikaların oluşturulmasına ve makroekonomik süreçlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Biz bu çalışmada işgücü piyasa göstergelerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacı ile bir araştırma gerçekleştirdik. Bu araştırma kapsamında 2005-2024 yıllarına ait istihdam oranları, işgücüne katılım oranları, GSYİH, ihracat ve enflasyon verilerini kullanarak kapsamlı bir analiz yaptık. Yapılan analiz özellikle Türkiye işgücü piyasasının ekonomik büyüme üzerindeki kısa ve uzun dönem etkilerinin belirlenmesi amacı ile gecikmesi dağıtılmış olan otoregresif sınır testi olan (ARDL) analiz yöntemini kullandık. ARDL modeli genellikle bu tür çalışmalarda bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki uzun vadeli ilişkilerin test edilmesi amacı ile kullanılan oldukça güçlü bir ekonometrik yöntemidir. Bu çalışmada kullanılan modelde; Türkiye işgücü piyasasında yaşanan göstergeler bağımsız değişken olarak değerlendirilmiş olup, ekonomik büyüme (GSYİH), ihracat (İHR) enflasyon (ENF) ise bağımlı değişken olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin daha kapsamlı analiz edilebilmesi ve yorumlanması amacıyla Granger nedensellik testleri de uygulanmıştır. Uygulanan bu testler başta işgücü piyasası verilerinin ekonomik anlamda büyüme, enflasyon ve ihracat faktörlerinin üzerindeki farklı yöndeki etkilerinin belirlenmesi amacı ile uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonrasında ekonometrik analiz bulgularına göre değerlendirdiğimizde; Türkiye’de makroekonomik ve işgücü piyasası değişkenleri arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. ARDL modeline göre ise işgücüne katılım oranları ve istihdam oranlarındaki ortaya çıkan değişimler ise uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde önemli etkiler meydana getirmektedir.

Türkiye işgücü piyasasına katılım oranlarındaki artış ile birlikte ekonomik büyümede olumlu yönde etkiler meydana gelmektedir. Ortaya çıkan bu durum özellikle işgücü piyasasının uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyen yapısal anlamdaki faktörlerden birisi olduğunu da göstermektedir. Granger nedensellik test sonuçlarına göre ise istihdam ile işgücüne katılım oranlarının GSYİH üzerinde anlamlı bir etki yaratarak nedensellik yarattığı yine analiz sonrası tespit edilen bulgularımız arasında yer almaktadır. Genel olarak Türkiye’de istihdam ile işgücüne katılım oranlarındaki değişim ya da artış göstermesi sonrasında ekonomik büyüme ile yükselişte önemli bir belirleyicilik olduğu da analiz bulgularımız arasında yer almaktadır.

İhracat açısından yapılan analizler, işgücüne katılım oranının ihracat performansı üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Ancak, GSYİH ve ihracat arasında güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, Türkiye’de ihracat artışlarının daha çok üretim kapasitesinin genişlemesiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. İşgücü piyasasının ihracat üzerindeki dolaylı etkileri göz önünde bulundurulduğunda, nitelikli işgücünün artırılmasının ihracat performansını destekleyebileceği söylenebilir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde enflasyon açısından yapılan analizlerin genellikle işgücü piyasasında fiyat düzeyleri üzerindeki etkilerinin neler olduğu yönündeki saptamalara yöneliktir. Genellikle bu çalışmaların bulgu ile sonuçlarını incelediğimizde ise işgücü piyasasının fiyat belirleyici olduğu ve fiyat düzeyleri üzerinde önemli etki yarattığını ortaya koyması şeklindedir. Yine işgücü katılım oranları ile enflasyon arasında uzun vadeli bir eş bütünleşme ilişkisi olduğuna yönelik bulgulara bulunmaktadır. İşgücü arzındaki ortaya çıkan bu değişimler, enflasyon başta olmak üzere birçok ekonomik faktör üzerinde önemli bir rol üstlendiğini söyleyebiliriz.

Bu çalışmaların bulgu ile sonuçları incelendiğinde işgücü maliyetlerindeki artış ile çalışan ücret artışları nedeniyle enflasyonist bir baskı unsurunun ortaya çıktığı da görülmektedir. Fakat işsizlik oranlarındaki yüksek seviyeler ise uzun dönemli bir seyir izlediğinde; ücretlerin enflasyon üzerindeki etkilerini sınırlamadığı ortaya çıkmaktadır. Bizim çalışmamızda gerçekleştirdiğimiz analiz sonrasında da bu bulguları destekleyen sonuçlar etmiş bulunmaktayız. Bu çalışmadaki analiz bulgu ve sonuçları ile birlikte literatürde yer alan çalışmaların bulgu ile sonuçlarını karşılaştırdığımızda Türkiye’deki işgücü piyasasının enflasyonist süreçler üzerinde önemli bir etki ve karmaşıklık yarattığı, dönemsel farklılıklar meydana getirdiği bilinmektedir.

Bu çalışma sonrasında elde edilen sonuçlar özellikle politika yapıcılar için çok önemli çıkarımlar sağlamakta olup, işgücü piyasasına yönelik oluşturulacak politikalar için önemli veriler sunmaktadır. Ekonomik büyüme, ihracat oranları, enflasyon dinamikleri dikkate alındığında ise bu çalışma verileri araştırmacılar için önemli ipuçları sağlamaktadır.

Elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda baktığımızda; yapılacak olan bu yöndeki çalışmalar için uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyen işgücüne katılım oranlarının artırılmasına yönelik faktörlerin değerlendirilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir. Yine bunların yanında istihdam politikalarındaki verimlilik artışlarının desteklenmesi gerekmektedir. Ekonomik büyümenin sürdürülmesinin sağlanması ekonomik önem açısından büyük önem arz etmektedir. İşgücü piyasasının enflasyonist süreçler üzerindeki etkilerinin dikkatle izlenmesi,

uygulanacak olan ücret politikalarının belirlenmesinde ve enflasyonun kontrol altında tutulmasına yönelik uygulamalar hayata geçirilmelidir.

Çalışma sonunda Türkiye’de işgücü piyasasının ekonomik performans üzerindeki etkileri çok boyutlu bir yapıya sahiptir diyebiliriz. Genel olarak baktığımızda ise işgücü piyasasının dinamikleri ekonomik büyüme ve makroekonomik istikrar açısından çok önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde ise işgücüne katılım oranlarının makroekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini anlayabilmek için politik programların oluşturma sürecinde kritik bir adım olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın sonunda işgücü piyasasının istatistiksel göstergelerinin etkilerinin analiz edilebileceğini ve politika yapıcılar açısından önemli bir kaynak oluşturarak akademik çevrelere yönelik de önemli bilgiler sunabileceğini söyleyebiliriz.

BÖLÜM 1: TÜRKİYE’DE İŞGÜCÜ PİYASASININ DEĞİŞKENLİĞİ VE DİNAMİK YAPISI

Türkiye’nin demografik yapısı başta olmak üzere politik faktörlerin de etkisi ile işgücü piyasası oldukça değişken bir yapıya sahiptir. Bu nedenle işgücü piyasası istihdam oranı açısından farklılıklar göstermektedir. İşgücüne katılım oranı, işsizlik oranı ve ücret düzeyleri gibi faktörler çalışma koşullarını belirleyen en temel faktörler arasında yer almaktadır (Adıgüzel, 2021).

Bazı işgücü göstergeleri başta ekonomik büyüme olmak üzere; dış ticaret, yatırım, küresel rekabet ve uluslararası ekonomi arenasındaki dalgalanmalar açısından önemli sonuçlar yaratmaktadır (Öztürk ve Sezen, 2018).

Birçok literatürde yer alan çalışmaların bulgu ile sonuçlarına baktığımızda ekonomik büyüme ile işsizlik arasında ciddi bir ilişki olduğu yönünde saptamaların var olduğunu görmekteyiz. Bu durum farklı gelişmekte olan dünya ülkelerinde de aynı şekilde seyretmektedir. Son yıllarda birçok dünya ülkesinde yaşanan ekonomik sorunlar nedeni ile istihdam oranında da paralel olarak bir azalmanın seyrettiği görülmektedir.

Takım, (2015) tarafından yapılan 1975 ve 2008 yıllarına ait veriler üzerinden Türkiye’nin ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişki Granger nedensellik testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonrasında her iki değişkenin birbirini etkilediği, karşılıklı olarak birbiri üzerinde etkiler meydana getirdiği sonucu saptanmıştır (Takım, 2015). Yine aynı çalışmanın farklı bulgularını incelediğimizde de ekonomik büyümenin hem işsizliğin nedeni hem de sonucu olarak gösterilmektedir. Fakat en önemli bulgu istihdam yaratma gücü açısından elde edilen bulgulardır. Bu bulgular incelendiğinde istihdam yaratma gücünün zayıf olduğu yani istihdamsız büyüme olgusunun Türkiye açısından geçerli bir sonuç olduğuna vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu bulguları destekleyen literatürde farklı çalışmalar da yer almaktadır. Özellikle ARDL sınır testi yaklaşımı ile gerçekleştirilen analiz sonuçlarına ilişkin bulgu ve veriler de aynı yönde sonuçları desteklemektedir (Çelik vd., 2021).

Günümüzdeki ekonomik göstergeler incelendiğinde; ekonomik büyüme başta olmak üzere dış ticaret, yatırım seviyeleri, küresel anlamdaki dalgalanmalar gibi iç ve dış faktörlerin doğrudan etkilenmesine neden oluşturmaktadır. Kısaca ekonomi faktörü birçok etken ya da faktörden dolaylı ya da direkt olarak etkilenebilmektedir (Çütçü ve Yaşar, 2019).

Türkiye’nin geçmişten günümüze kadar geçen ekonomik yapısı ile sürecine baktığımızda ise özellikle sanayileşme ve hizmet sektöründeki genişlemeler ekonomik anlamda yapısal

dönüşümlere neden olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan, 2013). Bu yaşanan durum beraberinde işgücü piyasasında dalgalanmalara neden olmaktadır (Şahin, 2011).

Gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkeleri açısından ekonomik büyüme, yapısal dönüşüm ve işgücü piyasasında da Türkiye'ye benzer değişimler yaşandığını ya da farklılıklar görüldüğünü söyleyebiliriz.

Dünya genelinde özellikle ekonomik büyüme süreçleri ilgili ülkenin sanayileşmesi ile birlikte hizmet sektöründeki genişleme, teknolojik üstünlük ya da kullanım boyutu, dijitalleşme ve küresel entegrasyon gibi yapısal dönüşüm ile yapılaşmalar doğrudan birbirini etkileyen faktörler olarak gösterilmektedir (Mohamed vd., 2022).

Ortaya çıkan ve baktığımızda gördüğümüz bu dönüşümler yalnızca üretim ve gelir artışına bağlı olmamakla birlikte aynı zamanda işgücü piyasasındaki ciddi dalgalanmaların ortaya çıkmasına da neden oluşturmaktadır. Literatürde yer alan çalışmaların bulgu ve sonuçları arasında yer alan bu saptamalar birçok dünya ülkesi için geçerliliğini korumaktadır (Gündoğmuş ve Bayır, 2021). Başta sanayi, hizmet ve teknoloji anlamında üstünlük sağlayan birçok gelişmiş dünya ülkesi örneklemine baktığımızda da bu ülkeler açısından da Türkiye ile paralellik gösteren istihdam ve ekonomi ilişkisine yönelik örnekler verebiliriz.

Almanya güçlü sanayisi ve altyapısı ile birçok gelişmiş ülkenin başında gelmektedir. Özellikle üretim yapısı ve teknolojiye dayalı yüksek katma değerli üretim standartları ile hızlı ve istikrarlı bir büyüme gerçekleştiren ülkedir. Fakat son yıllarda gelişen bilgisayar teknolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan farklı gelişmeler Almanya'nın Çin karşısında güçsüzleşmesine neden olmuştur (Kuo vd., 2019). Yine Almanya açısından dikkat edilmesi gereken hususların başında vasıflı işgücü olmasına karşın iş güvencesinin oldukça zayıflamasıdır (Möller, 2015). Çünkü Almanya özellikle otomotiv sanayi konusunda tartışmasız birçok dünya ülkesi içerisinde önemli bir yere sahiptir (Pehlivanoglu ve Riyanti, 2018). Bu durum Almanya açısından rekabet üstünlüğünü kazanması ile birlikte birçok dünya ülkesinden avantajlı konuma gelmesine olanak sunmaktadır (Soloduchko-Pelc ve Sulich, 2020). Fakat son covid-19 pandemi süreci içerisinde yaşanan cip sorunu nedeni ile yaşanan tedarik sıkıntıları ve beraberinde birçok dünya ülkesinin elektrikli araçlara yönelmesi sebebi ile Almanya bu gücünü artık kaybetme noktasına gelmiştir (Akkartal, 2022). Almanya bu üstünlüğünü yenilenen teknoloji ile hayatımıza giren elektrikli araçlar nedeni ile kaybetmeye başlamıştır (Kumar vd., 2023). Çünkü Almanya bu alanda mesleki eğitim ve bu yenilikçi teknoloji sistemine yönelik yatırımlarda geç kalmış, işgücü piyasasındaki uyumunu kaybetmiştir (Naudé ve Paula Nagler, 2017). Almanya açısından değerlendirildiğinde, hızla artan bir işsizlik ve işgücü kaybının ortaya çıktığı görülmektedir (Aydın, 2017). Almanya birçok otomotiv alanındaki üretim sistemlerini ve fabrikalarını Çin'in

teknoloji ile bu yöndeki nitelikli işgücü karşısında kapatmak ya da tasfiye etmek zorunda kalmıştır.

Özellikle birçok dünya ülkesinde kendini kanıtlamış ve ciddi bir üretim standardına sahip olan Volkswagen Çinli üreticiler karşısında maliyetlerini düşürememiştir (Chuma, 2023). Artan maliyetler karşısında daha az maliyet ve ekonomik araç üretimi gerçekleştiren Çinli üreticilerin rekabet avantajı kazanarak Almanya karşısında bir üstünlük sağladığı görülmektedir (Teece, D. 2019). Ortaya çıkan bu durum beraberinde Almanya açısından artan bir işgücü kaybı ve paralelinde ekonomik bir kayba neden olmuştur (Holtemöller ve Pohle, 2020). Yine Volkswagen İş Konseyi Başkanı Daniela Cavallo'nun açıklamalarına baktığımızda, dünya otomotiv devi şirket en az üç fabrikasını kapatmayı ve diğer tesislerinde küçülmeye gitmeyi planladığını açıklamıştır. Cavallo tarafından yapılan bu çalışma sonrasında planlanan kapanmaların yaşanması halinde Almanya'da 300 bin kişinin işsiz kalması riski ortaya çıkacaktır. Bu durum Almanya açısından hem istihdam ve işgücünün azalmasına hem de paralel olarak ekonomik anlamda gelir kaybına neden olacaktır (Gönültaş, 2024a).

Alınan bu karar özellikle Almanya değil birçok Avrupa otomotiv endüstrisinin Çin karşısında karşı karşıya kaldığı zorlukları gün yüzüne çıkarmıştır (Gönültaş, 2024b). Yüksek enerji ve işgücü maliyetleri nedeni ile Avrupa otomotiv üreticileri Çin karşısında rekabet avantajını kaybetmiştir. Özellikle bir dünya otomotiv devi olan Volkswagen CEO'su Oliver Blume; Avrupa otomotiv sektörünün çok zor bir dönemden geçtiğini ve Almanya'nın üretim yeri olarak rekabet gücünün azaldığını söyleyerek yaşadıkları olumsuzlukları dile getirmiştir (Ayan, 2020). Fakat Avrupa'da yaşanan bu olumsuzluklar karşısında Çin elektrikli araç pazarındaki gücünü giderek artırmış ve hızla büyüme avantajını yakalayarak birçok dünya otomotiv endüstrisi karşısında hakim noktaya gelmiştir. Bu durum Çin'in istihdam ve ülke ekonomisini daha güçlü bir hale getirmiş, hatta ABD tarafından bu durum pek hoş karşılanmıştır (Peredy vd., 2022). ABD hükümeti tarafından Çin ürünlerine karşı gümrük verilerinin arttırılarak ülkeye girişi engellenmeye çalışılmıştır. Çünkü ucuz ve daha alınabilir Çin ürünlerinin ABD'ye girmesi durumunda ABD'nin de işgücü piyasası başta olmak üzere ekonomik yapısı üzerinde olumsuzluklar oluşacaktı. Yine ABD'nin yaptırım açısından gerçekleştirdiği korumacı politikaları, Alman otomotiv sektörünü olumsuz etkilemiştir. Almanya'nın elektrikli araç teknolojilerinde yeterli ilerlemeyi sağlayamaması ve Çin'in agresif büyümesi, ülkenin ihracat pazarını ciddi oranda daraltmıştır (Gönültaş, 2024c).

Yine bu gelişmeler karşısında Almanya; özellikle güçlü sanayi ve teknolojiye dayalı üretim alt yapısıyla birlikte yüksek katma değerli üretim sayesinde istikrarlı büyüme göstermiştir (Balan ve Bezen, 2019). Fakat otomasyonun hızla artması, özellikle düşük vasıflı işçiler için iş

güvencesini zayıflatarak ortadan kalkma noktasına getirmiştir (Berg vd., 2018). Bu gelişmelere karşın Almanya yeterli olmamakla birlikte mesleki eğitim sistemine yaptığı yatırımlarla iş gücü piyasasındaki uyumu korumaya çalışmıştır. Fakat Çin karşısında ciddi bir işgücü ve ekonomik anlamda kayıplar yaşamaya başlamıştır (Yaman, 2023).

ABD birçok dünya ülkesi içerisinde hizmet sektörü ve teknoloji odaklı büyümenin öncüsü olmasına rağmen, imalat sanayindeki istihdam kaybı ile gelir eşitsizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Yahşi, 2007). Yüksek büyüme oranları beraberinde istihdam artışına yönelik her zaman paralel ilerlememiştir (Kanca, 2012).

20. yüzyılın ortalarından itibaren ABD ekonomisi sanayi temelli bir yapıdan hizmet ile teknoloji temelli bir yapıya geçim gerçekleştirmiştir (Memiş, 2020). ABD'nin bu dönüşümü imalat sektöründe istihdam kaybına neden olmuştur. Fakat hizmet sektöründeki istihdam oranlarında ise artış sağlanmıştır (Saraç, 2022). Fakat hizmet sektöründeki işgücü düşük ücretli ve beceri gerektirmeyen işlerde istihdam edilmiştir. Bu durum istihdam ile ekonomi paralelinde ülke ekonomisi açısından ciddi bir fayda yaratmamıştır (Ay, 2012).

ABD ekonomisi 20. yüzyılın ortalarından itibaren sektörel dönüşüm ve istihdam yapısında ciddi anlamda değişime gitmiştir. Özellikle hizmet ve teknoloji odaklı istihdam yapısında ciddi oranda yükselmeler olmuştur. Otomasyon, teknoloji ve dijitalleşme sektöründe orta beceriye sahip işgücü ihtiyacı yaratılmış olsa da bu durum nitelikli işgücüne duyulan ihtiyacı azaltmıştır (Yeşiltaş ve Artar, 2021). Genel anlamda rutine dayalı işlerin yerini makinalara bırakması nedeniyle istihdam piyasasında kutuplaşmalar meydana gelmiştir. Ortaya çıkan istihdam taleplerinde ya çok nitelikli ve beceriye sahip kişilere duyulan ihtiyaç ya da düşük ve herhangi bir beceri gerektirmeyen istihdam talebi ortaya çıkmıştır. Bu yaşanan durum ABD için orta sınıf işgücü ihtiyacına duyulan talepleri azaltmıştır (Manning, 2004).

Yine ABD'de hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin paralelinde gelir dağılımında ciddi bozulmalar yaşanmıştır. Özellikle yüksek beceri gerektiren istihdam alanlarında çalışanların ücretleri hızla artarken, düşük becerili işlerde çalışanların, işçilerin ücretlerinde sansasyon sorunu yaşanmasına neden olmuştur. Genel olarak bakıldığında ABD'de yaşanan bu olumsuzluklar beraberinde istihdam piyasasında eşitsizliğin artmasına neden olmuştur (Meschi vd., 2016).

Çin açısından bir değerlendirme yaptığımızda ise Çin'in son 30 yıldaki hızlı ekonomik büyümesiyle birlikte yüz milyonlarca insan yoksulluktan kurtulmuştur (Kaya ve Tunalı, 2022). Çünkü Çin hükümeti ulusal ve uluslararası alanda ciddi teknolojik gelişmelere yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ortaya çıkan bu durum Çin'in dünya ticaretindeki artan rolü

güçlendirmiş, ABD’de özellikle imalat sektöründe iş kayıplarına neden olmuştur (Yantur ve İşeri, 2021).

Fakat Çin hükümetinin bu gelişmelere yönelik uyguladığı stratejik politikalar beraberinde kırsal kesimden kentlere yoğun göçle birlikte işgücü piyasasında dengesizlikler oluşmuştur. Çin’in geleneksel sanayi bölgelerinde işsizlik artmış ve yüksek teknolojiye dayalı bölgelerde nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyaç hızla yükselişe geçmiştir (Gökten, 2015).

Çin’de istihdamın dönüşümüne rağmen, ABD’de aktif işgücü politikaları ile sosyal güvenlik ağlarının yetersiz kalması, yapısal işsizlik sorununu derinleştirmiştir. ABD’de eğitim, beceri kazandırma ve yeniden yerleştirme programlarının kapsamı ise Çin’e göre daha sınırlı kalmıştır (Orhan ve Bakkalcı, 2009).

Yüksek teknoloji ve ihracata dayalı sanayileşmesi ile ön plana çıkan Güney Kore’de işgücü piyasasında eğitilmiş bireylere olan talep hızla artmış olup, halen de bu yöndeki talepler artmaya devam etmektedir. Fakat taleplere ve istihdam piyasasındaki artışa rağmen Güney Kore’de uygulanan bu model beraberinde iş güvencesini düşürmüş, uzun çalışma saatleri ve genç işsizlik gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Harvie ve Lee, 2003).

Güney Kore 1960’lı yıllar itibari ile hızlı bir ekonomik kalkınma sürecine girmiştir (Çakmak, 2016). Bu süreç içerisinde eğitilmiş işgücüne duyduğu ihtiyaç da giderek artmıştır. Güney Kore başta iletişim teknolojileri olmak üzere yarı iletkenler, otomotiv, gemi inşası ve elektronik cihazlar açısından ciddi anlamda dünya ülkelerine ihracat yapmaktadır. Bu ürünlerin üretilmesinde nitelikli ve beceri ile kabiliyet anlamında yetenekli işgücüne sahip bireylere ihtiyaç duymaktadır. Yine Güney Kore toplum bireylerinin üniversite eğitimi alması yönünde ciddi motivasyon kaynağı da uygulamaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak baktığımızda Güney Kore’nin üniversite mezunu birey sayısı ile diğer dünya ülkeleri karşılaştığında (OECD) arasında en yüksek üniversite mezunu kişi sayısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Eşiyok, 2014).

Her ne kadar Güney Kore’de nitelikli işgücü ile üniversite mezunu birey sayısı artış gösterse de yapısal anlamda bazı sorunların ortaya çıktığı göz ardı edilemez bir gerçektir. 1997 yılında Asya Finansal Krizi sonrasında Güney Kore’de istihdamın daha fazla geçici ve yarı zamanlı ya da sözleşmeli kayıdığını da söyleyebiliriz (Cooke ve Jiang, 2017). Yaşanan bu dönüşüm sonrasında kalıcı istihdam ve iş güvencesi oranlarında azalmalar olmuş, yaşanan bu gelişmelere paralel olarak iş yerinde uzun çalışma saatlerinin norm haline gelmesi gibi olumsuzluklar da yaşanmaya başlamıştır. OECD verileri incelendiğinde Güney Kore’de halen yıllık çalışma saat ortalaması diğer dünya ülkeleri ile kıyaslandığında en yüksek çalışma saatlerine sahip ülkeler arasında yer almasına neden olmuştur (Özyılmaz Misican ve Bedir, 2017).

Bugünün Güney Kore'sinde işgücü piyasasında yaşanan en önemli sorunların başında genç işsizlik oranlarının yüksek olması sorunu gelmektedir. Çünkü üniversite mezun sayısının artmasına rağmen, mezun olan bireyler ile orantılı nitelik ile beceri gerektiren işlerin yaratılması arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Kısaca bu durum diplomalı işsizliğin yaygınlaşması olarak da tanımlanabilir. Ortaya çıkan bu durumun Güney Kore gençlerinin kariyer belirsizliğine, işsizlik sürelerinin uzamasına ve en önemlisi bu gençlerin psikolojik sosyal sorunlar yaşamasına zemin hazırladığı görülmektedir (Ürüt Kelleci ve Türk, 2016).

Güney Kore'de işgücü piyasasında yaşanan bu dengesizlikler ve toplumsal eşitsizlikler artmakta olup, kalıcı güvenceli işler ile esnek ve düşük ücretli işler arasındaki farklılıklar giderek artış göstermektedir. Güney Koreli kadınlar açısından işgücüne katılım koşulları diğer bazı gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkelerindeki sorunlar ile paralellik göstermektedir. Güney Koreli kadınların özellikle çocuk bakımı ve aile sorumluluklarına yönelik yükümlülükleri nedeni ile kariyer sürecinden erken ayrılmalarına neden oluşturmaktadır. Bu durum Güney Koreli kadınların işgücü piyasasına girmelerine ve istihdam edilmelerine yönelik olumsuzlukları beraberinde getirmektedir (Yılmaz, 2024).

İstihdam ve işgücü piyasası açısından Türkiye ile diğer yukarıda örnek gösterilen dünya ülkeleri arasındaki karşılaştırmada benzer özellikler olduğu görülmektedir. Türkiye'de eğitim ile istihdam arasında ciddi uyumsuzluk ve problemler görülmektedir. Özellikle üniversite mezunu bireylerin aldıkları eğitime yönelik istihdam edilemediği, farklı daha düşük ücretli işlerde zorunlu olarak çalışmaya yöneldiği gözlenmektedir (Koca, 2022).

Türkiye'nin bu olumsuz işgücü piyasasına ABD ve Güney Kore ciddi anlamda benzer özellikler göstermektedir. Türkiye ile diğer dünya ülkelerinde yaşanan ve ortaya çıkan bu sorunlar beraberinde eğitim sistemi ile işgücü piyasasının talepleri ile entegre edilmesini zorunlu hale getirmiştir (Apaydın, 2018).

Güney Kore'de görülen bu olumsuzluklar gibi Türkiye'de de genç işsizliğin arttığı, kadınların işgücü piyasasına daha düşük katılım oranları ile katılmaktadır. İşgücü piyasasında yaşanan kayıt dışılık ve beceri gerektirmeyen işlerde üniversite mezunlarının çalışma zorunda kalması eşitsizlik durumunun yaşanmasına neden olmaktadır (Gençtürk, 2022).

Birçok dünya ülkesinde olduğu gibi özellikle gelişmekte olan dünya ülkelerinde kayıt dışı istihdam ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Bu durum Türkiye başta olmak üzere birçok dünya ülkesinde işgücü piyasası ile ülke ekonomileri açısından yapısal sorunların başında gelmektedir. Ortaya çıkan bu sorun başta işgücü verimliliğini, üretkenliği ve adil ücretlendirmeyi sınırlamaktadır. Çünkü nitelikli ve beceri sahibi bireylerin oldukça düşük ücretle nitelik ve beceri gerektirmeyen iş alanlarında istihdam edilme zorunluluğunu ortaya

çıkartmaktadır (Yanici Erdal, 2019). Türkiye açısından göz ardı edilmemesi gereken bazı gerçekler bulunmaktadır. Bu gerçeklerin başında Almanya ve Çin arasında yaşanan işgücü sorunları en güzel örnek oluşturmaktadır.

Almanya ile Çin'in yaşadığı dönüşüm süreci Türkiye açısından önemli bir uyarıcı niteliği taşımaktadır. Türkiye'nin gelecekte istihdam politikalarını stratejik olarak yürütebilmesi için teknolojik uyum yeteneği ve mesleki alandaki eğitimlerine hız vermesi gerekmektedir (Ersungur vd., 2017).

Türkiye son 15 yıl içerisinde ciddi anlamda kontrolsüz dış göç almaktadır. Bu göç en fazla Suriye'de yaşanan iç savaş nedeni ile ortaya çıkmıştır. Fakat Türkiye açısından bakıldığında son yıllarda gözlemlenen istihdam yaratma kapasitesinin çok zayıf olduğunu ve istihdamsız büyüme yönünde ilerlediğini göstermektedir. Bu durum başta Türkiye ekonomisinin büyümesi ile işgücü stratejilerinin nitelikli ve kalıcı şekilde yürütülmesine olumsuz etki yaptığı görülmektedir (Uzan ve Akgül, 2022). Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin işgücü piyasasının kırılgan bir yapıda olduğudur. Diğer dünya ülkeleri açısından baktığımızda ise Almanya'nın sanayi temelli istihdam sorunu, ABD'nin hizmet sektörüne bağlı istihdam işgücü çıkmazı, Çin'in sektörel dengesizlikleri ve Güney Kore'nin genç işsizlik sorunları işgücü piyasasındaki sorunların paralellliğini ortaya koymaktadır (Erdoğan ve Okudum, 2015). Yukarıdaki bilgiler ve gerçekler doğrultusunda başta Türkiye olmak üzere gelişmekte ve gelişmiş bazı dünya ülkeleri açısından istihdam politikalarının yeniden yapılandırılması gerekliliğini göz ardı etmemesi gerekmektedir. Özellikle bu ülkelerin teknolojik gelişmelere uyum sağlamaları, kapsayıcı, esnek ve uzun vadeli istihdam politikaları ile vizyonlarına yönelik kendilerini geliştirmeleri bir zorunluluk olarak kabul edilmelidir. Gerçekleştirilecek bu uygulama ile politikalar sonrasında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine daha hızlı ulaşılabilecek, ekonomik büyüme ile toplumsal refah düzeyi desteklenebilir hale gelecektir.

Birçok dünya ülkesi açısından küresel anlamda ekonomik büyüme ile yapısal dönüşümler; istihdam oranlarının artmasına katkı sağlayacaktır. Mevcut istihdam yapılarındaki bozulmalar yeni eşitsizlikler başta olmak üzere işsizlik oranlarını yükseltecektir. Ortaya çıkan bu gerçeklere paralel olarak ülkelerin sadece büyüme rakamlarına değil, aynı zamanda gerçekleştirilecek büyümenin niteliği ile toplumsal etkilere odaklanmaları gerektiğini asla unutmamaları gerekmektedir. Bu durum ülkeler açısından da bir zorunluluktur.

Türkiye ile birlikte Almanya, ABD, Çin ve Güney Kore olmak üzere 2024 yılı işsizlik oranları Tablo 1'de gösterilmiştir. Bu oranlar doğrultusunda bazı matematiksel formüller kullanılarak değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1**Türkiye, Almanya, ABD, Çin ve Güney Kore 2024 Yılı İşsizlik Oranları (%)**

Ülke	İşsizlik Oranı (%)
Türkiye	8,5 (Aralık 2024)
Almanya	6,1 (Aralık 2024)
ABD	4,1 (Aralık 2024)
Çin	5,1 (Aralık 2024)
Güney Kore	3,7 (Aralık 2024)

1.1. Ükelere Göre İstihdam İşsizlik ve Matematiksel Modelleme

Matematiksel olarak Tablo 1’de yer alan verileri analiz etmek için aşağıda bazı temel yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemler doğrultusunda bazı formüller kullanılarak saptanan (%) oranlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Ortalama (μ)

Genel işsizlik ortalamasını bulmak için;

$$\mu = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i \quad \mu = \frac{8.5+6.1+4.1+5.1+3.7}{5} = \frac{27.5}{5} = 5.5\%$$

Standart Sapma (σ)

Verilerin ortalamadan sapma miktarı hesaplamak için;

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \mu)^2} \quad \sigma = \sqrt{\frac{(8.5-5.5)^2 + (6.1-5.5)^2 + (4.1-5.5)^2 + (5.1-5.5)^2 + (3.7-5.5)^2}{5}} \approx 1.6$$

Normalize Etme

Ülkeleri karşılaştırmak için verileri [0,1] aralığına indirgememiz gerekmektedir.

$$x' = \frac{x - \min(x)}{\max(x) - \min(x)}$$

Örneğin Türkiye için;

$$x'_{Türkiye} = \frac{8.5 - 3.7}{8.5 - 3.7} = 1$$

ABD için;

$$x'_{ABD} = \frac{4.1 - 3.7}{8.5 - 3.7} = \frac{0.4}{4.8} \approx 0.083$$

Yukarıdaki veriler doğrultusunda işsizlik oranları gibi elde edilen ekonomik göstergeler farklı ülkeler arasındaki oranların karşılaştırılabilmesi ve bu karşılaştırmaların anlamlı hale getirilebilmesinde matematiksel yöntemlerin kullanılabileceğini göstermektedir. Genel olarak bu kapsamda bir değerlendirme yapmak istediğimizde temel istatistiksel ölçümler olan

ortalama, standart sapma ve normalize etme işlemlerinin uygulanarak ülkeler arasındaki verilerin yüzde (%) verilerine ilişkin dağılımlar incelenebilmektedir.

Ortalama (μ):

Yapılan analiz ve uygulama sonrasında araştırmaya ile incelemeye konu beş ülkenin işsizlik oranlarının aritmetik ortalamaları alınması gerekmektedir. Bu alınan ortalamalar bir referans değerinin elde edilmesine imkân ve olanak sunmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda işsizlik oranları aşağıdaki şekilde formül edilebilmektedir.

$$\mu = \frac{8.5 + 6.1 + 4.1 + 5.1 + 3.7}{5} = 5.5\%$$

Elde edilen yukarıdaki formül ve değer sonrasında işsizlik oranları açısından küresel düzeyde bir karşılaştırma yapıldığında ortalama seviyesinin yaklaşık %5.5 şeklinde bir sonuç elde etmemize imkân tanımaktadır.

Standart Sapma (σ)

Kullanılan verilerin ortalamadan ne derece saptığını belirlemek ve standart sapma hesaplaması yapabilmek için ise;

$$\sigma \approx 1.6$$

Formülünü kullanmamız gerekmektedir. Elde edilen bu sonuç işsizlik oranlarının etrafında 1.6 puanlık bir dalgalanmaya neden oluşturduğunu göstermektedir. Türkiye açısından bir değerlendirme yaptığımızda işsizlik oranının (%8.5) ve Güney Kore'nin düşük işsizlik oranı (%3.7) iki farklı başlıca uç değere sahip olarak işsizlik yönünden bir dalgalanmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Normalize Etme Açısından ise;

Biz bu araştırmada farklı ölçeklerdeki elde edilen verilerin karşılaştırılabilir hali gelmesi açısından normalize etme işleminin uygulanması gerektiğini belirledik. Kullanılan yöntem ile her bir ülkenin işsizlik oranlarına yönelik en düşük ve en yüksek değerler arasına (0,1) aralığında sayısal bir değer yerleştirdik. Kullanılan verilerin göreceli konumu dikkate alınması sayesinde net bir şekilde gözlemlenebilir sonuçların elde edilebileceğini saptadık. Buna bir örnek vermek gerektiğinde ise;

- Türkiye: $x' = \frac{8.5-3.7}{8.5-3.7} = 1.0$
- Güney Kore: $x' = \frac{3.7-3.7}{8.5-3.7} = 0.0$
- ABD: $x' \approx 0.083$

Yukarıdaki formül ve normalizasyon sonrasında Türkiye'nin işsizlik açısından veri kümesindeki en uç noktada en yüksek işsizlik oranlarına sahip olduğunu, Güney Kore'nin ise en düşük ortalama ile en düşük, en az işsizlik oranlarına sahip olduğunu ortaya koyduk.

Yapılan matematiksel uygulama ve analiz bulguları ile sonuçlarına göre Türkiye açısından istihdam oranı 2024 yılında %49,5, işsizlik oranı ise %8.5 olmuştur. Bu yüzdelere göre Türkiye'de resmi kayıtlı olan istihdam edilen kişi sayısının 2024 yılı için 32.718 milyon kişi olduğu ifade edilmektedir (Trading Economics, t.y.a).

Almanya açısından değerlendirdiğimizde ise 2024 yılının ilk çeyreğinden itibaren istihdam oranı %77,4 bu oran karşısında işsizlik oranı ise %6,1 seviyesindedir. Genel değerlendirmelere göre yıllık istihdam edilen kişiye göre istidam sayısı ise 46,1 milyondur. Almanya federal istatistik ofisi (Destatis) verilerine göre ülkenin nüfus artışına ilişkin 2024 yılı verilerine göre 83,6 milyon kişidir. Fakat ülkenin dış göç alması nedeni ile bu oranın 100 bin kişi daha üzerinde seyrettiği ifade edilmektedir. Türkiye ile Almanya'nın istihdam oranlarını aşağıdaki formül ile karşılaştırdığımızda; 83,6 milyonluk Almanya'nın toplam nüfusun 46,1 milyonu istihdam edilmektedir. Bu oran doğrultusunda istihdam oranını aşağıdaki formül ile hesaplayabiliriz (Trading Economics, t.y.b).

$$\text{İstihdam Oranı} = \left(\frac{46,1}{83,6} \right) \times 100 = 0,5511 \times 100 = 55,11\%$$

Almanya'da istihdam edilen 46,1 milyon kişidir. Bu istihdam edilen kişiler toplam nüfusun yaklaşık %55,11'ine denk gelmektedir. Türkiye adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) verilerine göre 85.664.944 olup 42.853.110 erkek ve 42.811.834'dir. Yüzde olarak hesaplandığında ise Türkiye'nin cinsiyet dağılımına göre nüfus oranı %50,02 erkek, %49,98 kadındır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2025a). Yine (ADNKS)'nin verilerine göre 2024 yılının verileri dikkate alındığında Türkiye'de ikamet eden yabancı nüfus oranının 2023 yılına göre 89 bin 996 kişi azalarak 1 milyon 480 bin 547 kişi olarak resmi kayıtlara geçtiği ifade edilmektedir (TÜİK, 2025a). Bu oran ve bilgilere göre Türkiye'nin istihdam oranlarını hesaplayarak formüle ettiğimizde ise Türkiye'nin toplam nüfusuna göre istihdam oranı;

$$= \left(\frac{\text{İstihdam Edilen Kişi Sayısı}}{\text{Toplam Nüfus}} \right) \times 100 = \left(\frac{32.718.000}{85.664.944} \right) \times 100 \approx 38.2\%$$

Yukarıdaki formüle göre Türkiye'nin 2024 yılındaki istihdam edilen 32.7 milyon kişi sayısı, toplam nüfusun %38,2'sine denk gelmektedir. Bu oran üzerinden hareket ettiğimizde toplam nüfusun sadece %38,2 çalışabildiği, 52,96 milyon kişinin ise çalışmadığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgular Türkiye'nin istihdam yapısının oldukça kötü ve Almanya ile karşılaştırıldığında ciddi bir fark oluştuğunu görmekteyiz. Almanya'nın her ne kadar son 5 yıl içerisinde yaşamış olduğu ekonomik ve Çin tabanlı üretim sorunlarına rağmen halen istihdam

oranlarının Türkiye karşısında daha iyi bir durumda olduğunu görmekteyiz. TÜİK verileri dikkate alındığında 2022 ve 2023 yılı verilerine göre işgücün 2023 yılında bir önceki yıla göre 562 bin kişi arttığını ve 2023 yılında bu oranın 34 milyon 896 bin kişi olduğu ifade edilmektedir (TÜİK, 2024a).

ABD'nin 2024 yılı işsizlik oranı ise %4,1 olarak görülmektedir. 2024 yılında ABD'de istihdam edilen kişi sayısı 161,661 milyon kişidir. ABD'nin 2024 yılı toplam nüfus sayısı 340,1 milyon kişidir. Bu bilgiler ve veriler doğrultusunda bir inceleme ile hesaplama yapmak istediğimizde ise aşağıdaki veriler doğrultusunda bir sonuca ulaşabilmekteyiz (Population Today, t.y.).

- **İşsizlik oranı:** %4,1
- **İstihdam edilen kişi sayısı:** 161,661 milyon
- **Toplam nüfus:** 340,1 milyon

ABD işsizlik oranı, ülkenin işgücündeki işsiz kişilerin oranı temsil etmektedir. Bu nedenle önce işgücü (çalışabilir ve çalışmak isteyen nüfus)un hesaplanmasını gerektirmektedir.

İşgücü (Labor Force) Hesabı

İşsizlik oranı = İşsiz / İşgücü

%4,1 = (İşgücü - 161,661) / İşgücü

Bu denklemi çözmek istediğimizde ise;

$$0,041 = \frac{\text{İşgücü} - 161,661}{\text{İşgücü}}$$

Her iki tarafı işgücü ile çarpmak istediğimizde ise;

$$0,041 \cdot \text{İşgücü} = \text{İşgücü} - 161,661 \quad 0,041 \cdot \text{İşgücü} - \text{İşgücü} = -161,661 \quad -0,959 \cdot$$

$$\text{İşgücü} = -161,661 \text{ İşgücü} = \frac{161,661}{0,959} \approx 168,56 \text{ milyon kişi olarak ortaya çıkmaktadır.}$$

İşsiz Sayısı

$$\text{İşsiz} = \text{İşgücü} - \text{İstihdam edilen} = 168,56 - 161,661 \approx 6,9 \text{ milyon kişidir.}$$

İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus

$$\text{İşgücüne dahil olmayan} = \text{Toplam nüfus} - \text{İşgücü} = 340,1 - 168,56 \approx 171,54 \text{ milyon}$$

Tablo 2

ABD Nüfusun Oranları

Kategori	Sayı (milyon)	Oran (%)
İstihdam Edilen	161,66	%47,52 ($\approx 161,66 / 340,1$)
İşsiz (İş Arayan)	6,9	%2,03 ($\approx 6,9 / 340,1$)
İşgücüne Dahil Olmayan	171,54	%50,45 ($\approx 171,54 / 340,1$)

Formülü özetilmek istediğimizde ise;

- **İşgücü** = İstihdam edilen / (1 - İşsizlik oranı)
- **İşsiz** = İşgücü - İstihdam edilen
- **İşgücüne dahil olmayan** = Toplam nüfus - İşgücü
- **Oranlar** = Her kategori / Toplam nüfus

Şeklinde ifade edilebilmektedir.

Çin açısından Aralık 2024 yılı işsizlik oranı %5,1 olarak kayıt edilmiştir. Bu veriler değerlendirildiğinde 2024 yılı sonunda istihdam edilen Çinli kişi sayısı 734,39 milyondur (Ege Bölgesi Sanayi Odası, 2024). 2024 yılı Çin'in nüfus sayısı 1 Milyar 408 milyon kişidir (Aytekin, 2025). Çin ile ilgili olarak istihdam ve nüfus karşılaştırmaları yapmak istediğimizde; aşağıda ifade ettiğimiz şekilde bir yol izlememiz gerektiğini söyleyebiliriz. Şöyle ki;

- **Çin nüfusu (2024):** 1.408.000.000 kişi
- **İşsizlik oranı (2024 Aralık):** %5,1
- **İstihdam edilen kişi sayısı (2024 sonunda):** 734.390.000 kişi

Çin'de istihdam edilen kişi sayısı = İşgücünün % (100 - işsizlik oranı) kadar/şeklindedir.

Buradan hareket etmek istediğimizde ise;

Kullanacağımız Formül ve Hesaplamalar

$$\text{İşgücü} = \text{İstihdam edilen kişi sayısı} / (1 - \text{İşsizlik oranı})$$

$$\text{İstihdam oranı} = \text{İstihdam edilen kişi sayısı} / \text{Toplam nüfus}$$

İşgücünü Hesaplamak İstediğimizde

$$\text{İşgücü} = \frac{734.390.000}{1 - 0,051} \approx \frac{734.390.000}{0,949} \approx 773.420.442$$

Çin'in 2024 yılı sonunda işgücüne dahil olan kişi sayısı yaklaşık 773,42 milyon kişidir.

İstihdam Oranını Hesaplamak İstediğimizde

$$\text{İstihdam Oranı} = \frac{734.390.000}{1.408.000.000} \approx 0,5215 \Rightarrow \%52,15$$

- **Çin'de işgücü:** ~773,4 milyon
- **Çin'de istihdam oranı:** %52,15
- **İstihdam formülü:**

$$\text{İstihdam edilen kişi sayısı} = \text{İşgücü} \times (1 - \text{İşsizlik oranı})$$

Ya da;

$$\text{İşgücü} = \frac{\text{İstihdam edilen kişi sayısı}}{1 - \text{İşsizlik oranı}}$$

Şeklinde bir sonuca ulaşacağız.

Güney Kore hakkında 2024 yılının mayıs ayı OECD verileri dikkate alındığında 15-64 yaş arasındaki istihdam edilen kişi sayı oranının %69,4 olarak rapor edildiğini görmekteyiz. Bu oran ülkenin genel nüfus oranı dikkate alındığında işsizlik oranının %3,7 seviyesinde olduğunu göstermektedir. Yine Güney Kore hakkındaki istihdam ve işgücüne yönelik hesaplama ile sonuçlara ulaşabilmemiz için aşağıdaki şekilde bir yol izlememiz gerekmektedir.

- **İşgücü** = İstihdam edilenler + İşsizler
- **İstihdam Oranı** = İstihdam Edilen Kişi Sayısı / 15-64 Yaş Arası Toplam Nüfus
- **İşsizlik Oranı** = İşsiz Sayısı / Toplam İşgücü
- **İşgücüne Katılım Oranı** = İşgücü / 15-64 Yaş Arası Toplam Nüfus

Veriler (Güney Kore - Mayıs 2024 OECD)

- **İstihdam Oranı** = %69,4
- **İşsizlik Oranı** = %3,7

Formül

Güney Kore'nin istihdam oranı ve işsizlik oranı birlikte incelendiğinde, işgücüne katılım oranını bulabilmekteyiz. Bunun için aşağıdaki formülü kullanmalıyız.

$$\text{İşgücüne Katılım Oranı} = \frac{\text{İstihdam Oranı}}{1 - \text{İşsizlik Oranı}}$$

Güney Kore hakkındaki işsizlik oranının ondalık olarak alınması gerektiğinde ise (örneğin %3,7 → 0,037) şeklinde bir yol izlenmelidir.

Uygulama

$$\text{İşgücüne Katılım Oranı} = \frac{0,694}{1 - 0,037} = \frac{0,694}{0,963} \approx 0,7207$$

Güney Kore'de işgücüne katılım oranı yaklaşık %72,1'dir. Güney Kore'nin 2024 yılı verilerine göre bir değerlendirme yaptığımızda ise;

- **İstihdam Oranı:** %69,4
- **İşsizlik Oranı:** %3,7
- **İşgücüne Katılım Oranı:** %72,1

Uygulanan formül ile elde edilen oranlar, Güney Kore'nin işgücü piyasasının güçlü olduğunu, ülkenin büyük bir kısmının aktif olarak çalıştığını veya iş aradığını göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 2'deki yer alan bilgiler; ülkelerin GSYİH, büyüme oranı, faiz oranı, enflasyon, işsizlik, devlet bütçesi, borç/GSYH oranı, cari işlemler ve nüfus gibi göstergelerini kapsamlı bir şekilde içerisine almaktadır. Bu sayısal ve rakamsal göstergeler hem ülkelerin

istihdam politikalarını hem de ekonomik yapılarını analiz edilmesi yönünde yol gösterici bilgileri içermektedir.

Tablo 2'ye göre Amerika Birleşik Devletleri, 27.721 milyar dolarlık GSYİH değeri ile dünyanın en büyük ekonomisi olduğunu görmekteyiz. ABD'nin büyüme oranı %2,3 rakamsal ifadeye göre istikrarlı bir ekonomik yapı sergilediğini göstermektedir. Çin açısından değerlendirdiğimizde ise 17.795 milyar dolarlık GSYİH değeri ve %1,6'lık büyüme oranı ile güçlü bir sanayi ile üretim kapasitesini koruduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye ile benzer gelişmekte olan dünya ekonomileri arasında yer alan Hindistan da ise benzer şekilde bir süreç olduğu ve %1,6 oranında büyüyerek ekonomik potansiyelini sürdürmeye devam ettiğini görmekteyiz (Anadolu Ajansı, 2015).

Türkiye ile benzer konumdaki ülkelerden birisi de Brezilya'dır. Brezilya %0,20 büyüme oranı ve yüksek faiz oranları ile ekonomik yavaşlama sürecini devam ettirmektedir. Türkiye'nin 2024 ve 2025 yıllarına ait mevcut rakamsal verileri doğrudan tabloda yer almamakta olup işsizlik ve istihdam oranları gibi göstergelerle birlikte incelediğimizde; Türkiye açısından ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğinin işgücü piyasası ile doğrudan bağlantılı olduğu ortaya koymaktadır.

Tablo 3

Küresel Makroekonomik Göstergeler Tablosu (GSYİH, Enflasyon, İşsizlik vb.)

Ülke	GSYİH	GSYİH Büyüme Oranı	Faiz Oranı	Enflasyon Oranı	İşsizlik Oranı	Devlet Bütçesi	BORÇ / GSYH	Cari İşlemler	Nüfus
Amerika Birleşik Devletleri	27721	2.30	4.50	2.80	4.10	-6.20	122.30	-3.90	341.15
Çin	17795	1.60	3.10	-0.70	5.40	-5.80	83.40	1.50	1408.00
Euro Bölgesi	15781	0.00	2.65	2.30	6.20	-3.60	87.40	1.70	350.08
Almanya	4526	-0.20	2.65	2.30	6.20	-2.80	62.90	5.80	84.70
Japonya	4204	0.60	0.50	3.70	2.50	-5.50	255.20	4.70	123.59
Hindistan	3568	1.60	6.25	3.61	8.20	-5.87	81.59	-1.20	1386.18
İngiltere	3381	0.10	4.50	3.00	4.40	-4.80	95.30	-2.20	68.27
Fransa	3052	-0.10	2.65	0.80	7.30	-5.50	110.60	-1.00	68.44
İtalya	2301	0.10	2.65	1.60	6.30	-3.40	135.30	1.10	58.99
Brezilya	2174	0.20	14.25	5.06	6.50	-8.90	84.68	-2.55	212.58
Kanada	2142	0.60	2.75	2.60	6.60	-1.40	107.50	-1.00	41.53
Rusya	2021	-0.80	21.00	10.10	2.40	-1.70	14.90	2.50	146.20
Meksika	1789	-0.60	9.50	3.77	2.70	-5.00	49.70	-1.50	128.46

Kaynak: Trading Economics. (t.y.a). <https://tr.tradingeconomics.com/> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).

1.2. İşsizlik Oranı ve Ekonomik Performans

İşsizlik oranı ülkelerin ekonomik sağlığı açısından kritik bir göstergedir. Tablo 2'ye göre Hindistan (%8,2) ve Brezilya (%7,4) yüksek işsizlik oranlarına sahip ülkelerdir. Türkiye'nin 2024 yılı işsizlik oranı ise %8,5 olmakla birlikte bu yüksek işsizlik oranlarına sahip ülkelerle benzerlik göstermektedir. Yüksek işsizlik seviyesinde olan diğer dünya ülkelerine göre ABD

(%4,1), Çin (%5,4) ve Japonya (%2,5) gibi ülkeler daha düşük işsizlik oranlarına sahiptir. Ortaya çıkan bu durum, işsizlik oranlarının daha az olduğu ülkelerdeki işgücü piyasasının daha sağlıklı, üretken ve istikrarlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki Tablo 3'teki verileri incelediğimizde ise Türkiye'nin 2025 Şubat itibarıyla işsizlik oranı %8.2 olarak gerçekleştiğini görmekteyiz. Yine bu oran, bir önceki %8.5'lik orana göre çok küçük bir düşüş göstermiştir. Fakat genel anlamda hâlâ Türkiye'de yüksek bir işsizlik oranı bulunmaktadır. Türkiye bu yüksek işsizlik oranı ile Güney Afrika ve İspanya'dan sonra gelen dünya ülkeleri arasında yüksek işsizlik oranları ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu işsizlik oranı ile Türkiye, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkesinin oldukça üzerinde yer almaktadır. Türkiye ile karşılaştırıldığında daha düşük işsizlik oranına sahip ülkelere ilişkin veriler yine en azdan en yükseğe doğru sıralanmıştır. Türkiye'den çok daha düşük işsizlik oranlarına sahip ülkeler arasında yer alan ülkeler ilk sırada Singapur (%1.9), Rusya (%2.4), Japonya (%2.5), Meksika (%2.7), Güney Kore (%2.7) ve İsviçre (%2.9)'dir. İşsizlik oranları açısından Türkiye'ye en yakın veya biraz üstünde olan ülkeler açısından baktığımızda ise Fransa (%7.3), Hindistan (%8.2), Brezilya (%6.5) ve Arjantin (%6.4)'dir. Türkiye'den daha yüksek işsizlik oranlarına baktığımızda ise İspanya (%10.61) ve Güney Afrika (%31.9) ülkeleri gelmektedir. Düşük işsizlik oranlarına sahip dünya ülkelerinde ekonomik istikrar, güçlü sanayi altyapısı, ihracat başarısı ve iş gücü piyasasının esnekliği gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Türkiye ile bu ülkeler karşılaştırıldığında, işsizlik oranlarının düşük olduğu ülkelere iş gücü piyasasında daha az sorun yaşadığını söyleyebiliriz. Fakat Türkiye gibi gelişmekte olan diğer dünya ülkelerine baktığımızda başta yapısal ve ekonomik sorunlar yaşayan ülkeler olduğunu görmekteyiz. Yine Türkiye'nin işsizlik oranları ile benzerlik gösteren bu ülkeler Türkiye gibi bazı ülkelerin G20 ülkeleri ile benzer seviyede işsizlik oranlarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Acaroğlu, 2018). Kısacası bu durum küresel ekonomi trendleri ile paralellik göstermiş olsa da yapısal bir sorun oluşturup sürdürdüğüne işaret etmektedir (Yaşar, 2008).

Tablo 4
Ülkelere Göre 2024 ve 2025 Yıllarına Ait İşsizlik Oranları

Ülke	Son	Önceki	Referans	Birim
Singapur	1.9	1.9	2024-12	%
Rusya	2.4	2.3	2025-01	%
Japonya	2.5	2.4	2025-01	%
Meksika	2.7	2.4	2025-01	%
Güney Kore	2.7	2.9	2025-02	%
İsviçre	2.9	3	2025-02	%
Suudi Arabistan	3.7	3.3	2024-09	%
Hollanda	3.8	3.8	2025-02	%
Avustralya	4.1	4.1	2025-02	%
Amerika Birleşik Devletleri	4.1	4	2025-02	%
İngiltere	4.4	4.4	2025-01	%
Endonezya	4.91	4.82	2024-09	%
Çin	5.4	5.2	2025-02	%
Euro Bölgesi	6.2	6.2	2025-01	%
Almanya	6.2	6.2	2025-02	%
İtalya	6.3	6.4	2025-01	%
Arjantin	6.4	6.9	2024-12	%
Brezilya	6.5	6.2	2025-01	%
Kanada	6.6	6.6	2025-02	%
Fransa	7.3	7.4	2024-12	%
Hindistan	8.2	8.3	2025-01	%
Türkiye	8.2	8.4	2025-02	%
İspanya	10.61	11.21	2024-12	%
Güney Afrika	31.9	32.1	2024-12	%

Kaynak: Trading Economics. (t.y.c). *İşsizlik oranı - ülkeler listesi*.
<https://tr.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).

Türkiye’den sonra en fazla işsizlik oranına sahip olan İspanya ile Güney Afrika ülkelerini karşılaştırdığımızda ise özellikle işsizliği tetikleyen faktörlerin başında ekonomik yapıdaki kırılganlıkların olduğunu söyleyebiliriz (Gürsoy ve Diyarbakırlıoğlu, 2016). Bu ortaya çıkan olumsuzluk işsizlik oranlarının yüksek ve ciddi bir sorun haline gelmesine neden olmaktadır. Türkiye açısından yüksek işsizlik oranlarına sahip bu iki ülke arasında fark %2.4 seviyesinde

olup, bir karşılaştırma yapıldığında bu farkın azımsanmayacak düzeyde olduğunu görmekteyiz (Çavuşoğlu vd., 2011).

Türkiye açısından işsizlik oranları 2025 yılı itibari ile birçok gelişmiş ülkenin çok üzerinde seyretmektedir (Trading Economics, t.y.d). Özellikle Avrupa ve Asya'da bulunan düşük işsizlik oranlarına sahip ekonomiler ile Türkiye ekonomisi karşılaştırıldığında Türkiye'nin işgücü piyasasında ciddi bir yapısal sorun olduğu ortaya çıkmaktadır (Uzay, 2008). Yapılan birçok bilimsel çalışma ve literatürde yer alan bu çalışmaların bulgu ile sonuçlarını değerlendirdiğimizde; işgücü taleplerinin arz ile örtüşmemesi, eğitim sorunları, istihdam uyumsuzluğu ve ekonomik büyümedeki istihdam yaratıcı faktörlerin zayıflığı olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bir diğer önemli faktör ise yüksek enflasyon oranlarıdır (Aksoy ve Ivrendi, 2023). Bu durum istihdam yaratma etkisini ciddi anlamda olumsuz yönde etkilemekte ve yüksek işsizlik oranlarının başlıca nedenleri olarak kabul edilmektedir.

Gelişmekte olan bir dünya ülkesi sıralamasındaki Türkiye; işsizlik oranları açısından dünya ortalamasının üzerinde yer alan bir ülkedir. Bu durum sadece yüksek işsizlik oranlarına sahip olmamakla birlikte, Türkiye'nin ekonomik ve yapısal değerleri dikkate alındığında; Türkiye'nin gerisinde kalan birçok dünya ülkesine göre, Türkiye'deki işsizlik oranları bu ülkelerin gerisinde kalmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin istihdam politikaları yönünden daha sürdürülebilir yapılanmaya, genç işsizlik, kayıt dışı istihdam gibi çok önemli olumsuz konulara karşı odaklanması ve bu yönde tedbirler almasını zorunlu hale getirmiştir (Ar ve Kines, 2019).

Bu tez çalışmasının uygulama kısmında kullanılan 2005 yılı birinci çeyrek (Q1) dönemi ile 2024 yılı üçüncü çeyrek (Q3) arası beş araştırma değişkeni ve elde edilen ARDL analizi sonuçlarına göre; Türkiye'de işgücüne katılım oranı ve istihdam oranındaki değişimler, uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde pozitif etki yaratmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ise Türkiye'nin işsizlik oranının yüksek seyretmesi, büyümenin istihdam yaratıcı niteliğini zayıflattığını ortaya koymaktadır. Yine bu durum, "istihdamsız büyüme" olgusunu açıkça desteklemektedir.

1.3. Devlet Bütçesi ve Borç/GSYH Oranı

Makroekonomik göstergelerden biri olan devlet bütçesi, ülkelerin mali disiplini yansıtır. Tablodaki verilere göre ABD (%-6,2), Hindistan (%-5,87) ve Çin (%-5,8) gibi büyük ekonomiler yüksek bütçe açıklarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Balıkçıoğlu, 2020). Fakat bu ülkelerdeki güçlü büyüme kapasitesi ile yüksek yatırım hacmi, bütçe açıklarının etkisini kısmen dengeleyebilmektedir (Balıkçıoğlu, 2020). Türkiye'nin bütçe açığı sorunu

değerlendirildiğinde ise bu ülkelerle paralel benzerlik göstermekte olduğunu göstermektedir. Yine bütçe disiplininin sağlanamaması sorunu nedeni ile işgücü piyasasına yönelik ödemelerin kamu harcamaları üzerinden gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır (Dağ ve Tügen, 2018). Borç/GSYH oranı açısından bir değerlendirme yapıldığında Japonya %255,2 oranı ile dünya genelinde en yüksek borç yüküne sahip dünya ülkesidir. Türkiye'nin borç/GSYH oranı son yıllarda artan enflasyona bağlı olarak artmakta olup, mali istikrarı ciddi anlamda tehdit etmektedir. Ülkelerdeki yüksek borç seviyesi beraberinde, kamu yatırımlarının kısıtlanmasına, sağlık, eğitim ve işgücü piyasasına ayrılan kaynakların azalmasına neden oluşturmaktadır (Coccia ve Benati, 2024).

1.4. Cari İşlemler ve Nüfus Dinamikleri

Tabloya 2'ye göre cari işlemler dengesi açısından Euro Bölgesi (%5,8) ve Japonya (%4,7) fazlalık verirken, Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler açık verdiğini görmekteyiz. Cari açık sorunu yaşayan ülkelerin özellikle ithalata bağımlı ekonomiye sahip ve döviz baskısını artırmakla birlikte enflasyonist süreçleri tetiklenmesi sorunu ile karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Yine bu durum başta istihdamın kalitesini ve gelir düzeyini olumsuz olarak doğrudan etkilemektedir (Irmak, 2023).

Nüfus verileri değerlendirildiğinde, Çin (1,408 milyar) ve Hindistan (1,386 milyar) gibi olan ülkeler işgücü arzı bakımından büyük avantajlara sahiptir (Ministry of Health and Family Welfare, 2024). Fakat bu avantaj, ancak nitelikli işgücü ile desteklendiğinde ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin 85 milyonluk nüfusu bu iki ülke ile kıyaslandığında daha sınırlı bir işgücü arzına sahip olduğu göstermektedir. Bu verilerle birlikte, genç nüfusun oranı Türkiye açısından bir avantaj olarak değerlendirilebilir (Işık, 2016). Fakat Türkiye açısından bu avantaj, işgücü piyasasında gerekli becerilerin kazandırılmasıyla desteklenememesi sorununu ortaya çıkartmaktadır. Bugün Türkiye'de ciddi bir beyin göçü yaşanmaktadır. Nitelikli ve yüksek beceriye sahip genç nüfusun çok hızlı dış göç alarak ülke dışına çıktığını göstermektedir. Son yıllarda özellikle tıp ve sağlık alanında yaşanan beyin göçü sorunu nedeni ile Türkiye'nin sağlık sektöründeki sorunları hızla yükselmeye başlamıştır (Dinçer, 2024). Bu konuda alınması ve sağlanması gereken sağlık hizmetlerinin sağlanamadığı, nitelikli sağlık personelinin yokluğu ya da azlığı nedeni ile zorunlu sağlık hizmetlerinin kamu eliyle sunulamadığı sorunu ile ülke baş başa kalmıştır (Kol, 2015).

Türkiye'nin işgücü piyasası ile farklı birçok benzerlik gösteren dünya ülkesinin makro ekonomik göstergeleri incelendiğinde ciddi paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz (Beyhan Acar, 2018). Fakat Türkiye açısından en dikkat çeken ve önemli unsurun yüksek işsizlik oranı ile

düşük istihdam sorununa yönelik olumsuzluklardır. Ortaya çıkan bu durum beraberinde ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini tehdit etmekle birlikte sosyal dengesizlikleri önemli ölçüde artırmaktadır (Eser ve Terzi, 2008).

Bu tez kapsamında kullanılan ARDL modeli ve Granger nedensellik testi sonuçları da bu ortaya çıkan tabloyu desteklemektedir. Türkiye'nin işgücüne katılım oranının artırılması ile birlikte kayıt dışı istihdamın azaltılması gerekmektedir. Bunların dışında nitelikli işgücünün desteklenmesi ve ekonomik performansın artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmeli; bu yönde hazırlanacak planlar uzun vadeli ve sürdürülebilir politikalar açısından kritik bir öneme sahiptir.

Genel anlamda ve bu bağlamda, işgücü piyasasına yönelik politikalar oluşturulurken; yalnızca büyüme oranlarına değil, aynı zamanda büyümenin niteliğine, istihdam yaratma kapasitesine ve bölgesel farklılıklara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu durumun aksine bir uygulama ya da yapılanma gerçekleştirildiği takdirde, büyüme istatistiksel düzeyde kalacak olup; toplumsal refah üzerinde yeterli etki yaratamayacaktır (Aykaç ve Kaya, 2024).

1.5. İşgücü Piyasasının Temel Değişkenliği

Türkiye'de işgücü piyasasının değişken bir yapıya sahip olmasının birkaç temel nedeni bulunmaktadır. Özellikle işgücü piyasalarında emek arzı ile oluşan talebin karşı karşıya kalarak başta istihdam, işsizlik ve ücret düzeylerinin belirlendiği dinamik bir yapı özelliğine sahiptir. Genellikle bu piyasaların işleyişinde ortaya çıkan ve gözlenen değişkenlikler bulunmaktadır. Makroekonomik dalgalanmalar toplumun demografik yapısını ve bölgesel kalkınma düzeyinin etkilenmesine neden olmaktadır. Yine makroekonomik dalgalanmalar eğitim ve sosyodemografik yapı üzerinde de değişkenlikler yaratmakta farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye açısından işgücü piyasası değişkenliğini anlamak ve etkili bir istihdam politika programının geliştirilmesi genel anlamda hayati anlamda büyük bir öneme sahiptir (Girgin, 2017).

İşgücüne katılım oranı işgücü piyasasının en temel değişkenlerinden birisidir. İstihdam oranı, işsizlik, aktif ya da pasif nüfusun çalışma çağındaki kişi sayısı bu oranların belirlenmesinde önemli faktörlerdir (Şentürk, 2015). Elde edilen bu göstergeler beraberinde ekonomik büyüme ve toplumun refah düzeyinin ne olduğunu, sosyal anlamda entegrasyonu ve bölgesel kalkınmanın ne olacağına ilişkin bilgileri ortaya çıkarmaktadır (Tekin, 2015).

OECD ülkeleri ile Türkiye'nin genç ve kadın nüfusunun işgücüne katılım oranları karşılaştırıldığında Türkiye'nin görece anlamda çok geride ve düşük kaldığı görülmektedir.

Ortaya çıkan bu durum potansiyel ve eldeki işgücüne katılım sağlayacak kişi ya da bireylerin etkin olarak kullanılamadığı gerçeğini ortaya koymaktadır (Omay, 2021).

Günümüz Türkiye’inde bölgesel anlamda değerlendirildiğinde; işgücü piyasasının heterojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Gönülaçan ve Karcı, 2022). Türkiye’de bölgeler arası kalkınma farklılıkları, demografik yapı, sektörel yoğunlaşma ile eğitime erişim gibi faktörler ya da parametreler; işgücü piyasası dinamiklerinin şekillendirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir (Güven, 2024). Özellikle Türkiye’nin batı bölgesinde sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğunlaşması nedeni ile işgücüne katılım oranının daha yüksek olduğu bilinmektedir. Doğu ile güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise işsizlik oranlarının Türkiye’nin batısına göre daha yüksek olduğu, kadın istihdam oranlarının ise sınırlı kaldığını söyleyebiliriz (Günaydın, 2013). Türkiye’deki bu bölgesel farklılıklar nedeni ile ortaya çıkan işgücü katılım oran ve işsizlik sorununa ilişkin yetersiz tek tip politika üretimin bir fayda yaratmayacağı gerçeğini de sergilemektedir (Haymana Tiryaki, 2013).

Türkiye’nin işgücü piyasası oldukça değişkenlik gösteren bir yapıya sahiptir. Son yıllarda yaşanan bazı ekonomik sorunlar, krizler, doğal afetler, küresel şoklar ve politik olumsuzluklar Türkiye’deki işgücü piyasası üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır (Hiç Birol, 2011). Yine 2008 yılında küresel olarak yaşanan kriz, 2018 yılında yaşanan döviz krizi ve 2019 yılı sonu itibari ile birçok dünya ülkesini etkisi altına alan covid-19 pandemisi Türkiye’nin işsizlik oranlarında ani artışlara neden olmuştur (Uçgunoğlu Erarslan, 2023).

Türkiye’de özellikle düşük gelir sahibi toplum bireyleri ile kırılgan gruplar yaşanan bu ekonomik şoklardan orantısız bir şekilde etkilenmiştir. Ortaya çıkan bu durum beraberinde sosyal politika ve işgücü piyasasına müdahalelerin esnek, kapsayıcı ve veri odaklı bir şekilde tasarlanmasının gerekliliğini de ortaya koymuştur (Güvenoğlu ve Erçakar, 2018).

2023 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye’de işgücüne katılma oranı %53,3 seviyesinde kalmıştır. Elde edilen bu veriler değerlendirildiğinde erkeklerde %70,4 iken, kadınlarda %36,2 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2024a). Cinsiyet temelli ortaya çıkan bu fark, işgücü piyasasındaki en önemli yapısal sorunların başında geldiğini ve öne çıktığını göstermektedir. 2023 yılı itibarıyla toplam işsizlik oranı resmi rakamlar ile %9,4 olarak kaydedilmiştir. Türkiye’deki genç nüfustaki işsizlik (15-24 yaş arası) oranı %18,7 gibi yüksek bir düzeye çıkmıştır. Elde edilen bu veriler, Türkiye işgücü piyasasında ortaya çıkan bu gerçekler doğrultusunda özellikle genç ve kadın istihdam sorunlarının oldukça yüksek seviyelerde olduğunu göstermektedir (Analiz Gazetesi, 2025).

Yukarıdaki veriler ve rakamlar dikkate alındığında bunların temel göstergeler üzerinden formülünün de oluşturulabileceği ortaya çıkmaktadır. Burada temel amaç işgücü piyasasında

gerçekleşen kadın ve genç işsizliğin gösterge skoru açısından işgücü katılım oranlarının daha net anlaşılabilmesine imkân tanınması olarak görülebilir. Oluşturulacak formül işgücü göstergelerinin birleştirilmesi ve matematiksel olarak ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda aşağıdaki şekilde bir matematiksel yorumlama yapabilmekteyiz.

- Genel işgücüne katılım oranı: $P = 53.3\%$
- Erkek işgücüne katılım oranı: $P_e = 70.4\%$
- Kadın işgücüne katılım oranı: $P_k = 36.2\%$
- Genel işsizlik oranı: $U = 9.4\%$
- Genç işsizlik oranı (15-24 yaş): $U_g = 18.7\%$

Yukarıda yer alan veri ile bilgiler doğrultusunda önerilen göstergeler ve kullanılacak formül ise aşağıdaki şekilde yorumlanabilmektedir.

1. Cinsiyet Katılım Farkı (Gender Gap in Labor Participation)

$$G = P_e - P_k = 70.4 - 36.2 = 34.2$$

2. İşgücü Katılım Açığı (Labor Participation Gap from Ideal)

İdeal seviye: %65 (örnek alındığında, gelişmiş ülke ortalamasına yakın bir değer olarak ortaya çıkmaktadır)

$$L = 65 - P = 65 - 53.3 = 11.7$$

3. Genç İşsizlik Baskısı (Youth Unemployment Pressure)

Bu değer direkt alınır: $U_g = 18.7$

Toplam İşgücü Piyasa Sorun Skoru (IPS)

$$IPS = w_1 \cdot G + w_2 \cdot L + w_3 \cdot U_g$$

Burada;

w_1, w_2, w_3 Katsayılar (önem ağırlıkları) şeklinde olup duruma göre belirlenebilmektedir.

Örneğin eşit önemde alırsak: $w_1 = w_2 = w_3 = 1$

Örnek Hesaplama (Eşit Ağırlıklarla) işlem gerçekleştirdiğimizde ise;

$$IPS = 1 \cdot 34.2 + 1 \cdot 11.7 + 1 \cdot 18.7 = 64.6$$

Elde edilen bu skor ne kadar yüksek ise işgücü piyasasında yapısal sorunların da bir o kadar büyük olduğu görülmektedir.

Türkiye'deki işgücü piyasa değişkenliğinin en önemli nedenleri arasında Türkiye'nin bölgeler arası gelişmişlik farkıdır (Kulaksız, 2008). TÜİK tarafından yapılan araştırma ve inceleme sonuçları ile elde edilen veriler İstanbul, Ege ve Marmara bölgelerindeki iş gücüne katılım oranlarının Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olduğunu göstermektedir. Fakat

Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki oranlar ise oldukça düşüktür. 2022 yılı itibari ile gerçekleştirilen TR10 İstanbul bölgesindeki işgücü katılım oranı %56,7 seviyesinde iken; TRC3 Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt bölgelerinde bu oran %40,3 seviyesinde kalmıştır. Yine benzer şekilde işsizlik oranlarının bölgeler arasındaki bu farklılıklar ekonomik faaliyetlerin de değişiklik göstermesine neden oluşturmaktadır. Ortaya çıkan ekonomik farklılık ya da yetersizlik nedeni ile özellikle kırsal bölgelerde işsizlik oranlarının yüksek seviyede seyrettiği TÜİK verileri ile doğrulanmış şekildedir (TÜİK, 2025b).

Coğrafi farklılıklar işgücü piyasasının değişken yapısı üzerinde sınırlamalar getirmemektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında eğitim düzeyi, yaş grup farklılıkları, sektörel farklılıklar, sektörler arası geçişler ve dijitalleşme gibi kayıt dışı istihdam faktörlerinin de ciddi olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda özellikle yükseköğretim mezunlarının ilköğretim mezunlarına göre daha hızlı istihdam edildiği TÜİK verileri ile kanıtlanmıştır. Yükseköğretim mezunları %76,3 oranında iş bulabilirken, ilköğretim mezunlarının %42,5 oranında iş sahibi olduğu görülmektedir. Fakat bu oranlara rağmen nitelikli işgücüne olan talep maalesef karşılanamamakta olup, arz talep dengesizliği ortaya çıkmaktadır. Bunun en önemli olumsuzlukları arasında eğitilmiş işsizler gelmektedir. Bu durum Türkiye açısından ciddi sorunlar yaşanmasına ve beyin göçü sorununun gerçekleşmesine sebep olmaktadır (T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2018).

2023 yılı itibarıyla Türkiye'deki istihdam edilen kişilerin sektörler arası dağılımına baktığımızda %56'sının hizmet sektöründe, %21'nin sanayi sektöründe, %17'sinin ise tarım sektöründe istihdam edildiğini görmekteyiz. Türkiye'nin bu işgücü yapısı sanayileşme sürecini kısıtlı ve sınırlı hale getirmektedir. Bu nedenle istihdamın ağırlıklı olarak daha düşük katma değerli sektörlerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca ortaya çıkan kayıt dışı istihdam oranının oldukça yüksek olduğu da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. 2023 yılında yapılan resmi araştırma rakamlarına baktığımızda %27,5 kayıt dışı istihdam oranının olduğu tespit edilmiştir. Bu kayıt dışı istihdamın en yoğun yaşandığı alan ise %82,8 ile tarım sektörüdür. Ortaya çıkan kayıt dışı istihdam beraberinde sosyal güvenlik sistemlerinin çökmesine ve istihdam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (TÜİK, 2024).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda Türkiye'deki işgücü piyasasında yaşanan bölgesel, sektörel ve eğitim düzeyindeki ortaya çıkan farklılıklar dikkate alındığında basit bir matematiksel formül oluşturabilmekteyiz. Oluşturacağımız bu formül özellikle işgücüne katılım, eğitim düzeyi, sektör ve kayıt dışı istihdam oranları gibi değişkenlerin daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma için oluşturacağımız formül; **istihdam edilebilirlik endeksini (IEE)** (Öktem Özgür ve Demirbilek, 2020) hesaplamaya yönelik formül olarak kullanılabilmektedir. Literatürde yer alan bu yönde hazırlanan çalışmalarda da benzer formüllerin kullanıldığı görülmektedir.

İstihdam Edilebilirlik Endeksi (IEE)

$$IEE = (K \cdot E \cdot S) \cdot (1 - R)$$

Değişkenlerin Tanımları Aşağıdaki Gibidir;

- **K** = İşgücüne Katılım Oranı (örneğin, TR10 için 0.567)
- **E** = Eğitim Katsayısı (yükseköğretim için 0.763, ilköğretim için 0.425 gibi)
- **S** = Sektör Katma Değeri Katsayısı
Hizmet sektörü için 0.5,
Sanayi için 0.8,
Tarım için 0.3 – katma değer açısından yaklaşımla örneklendirebilmekteyiz)
- **R** = Kayıt Dışı İstihdam Oranı (tarımda 0.828, genel ortalama 0.275)

Örnek Hesaplama Aşağıdaki Gibidir;

Yükseköğretim mezununun bireylerin, İstanbul (TR10) bölgesinde sanayi sektöründe istihdam edilebilirlik endeksi açısından aşağıdaki formülü kullanabilmekteyiz.

$$K = 0.567, \quad E = 0.763, \quad S = 0.8, \quad R = 0.275 \quad IEE = (0.567 \cdot 0.763 \cdot 0.8) \cdot (1 - 0.275) \approx 0.348$$

- Bu sonuç **0 ile 1** arasında normalize edilmiş bir endeks şeklindedir.
- **IEE** değeri ne kadar yüksekse, istihdam edilebilirlik o kadar güçlüdür.
- Sektör, bölge, eğitim seviyesi ve kayıt dışı istihdamın etkisi analiz edilebilmektedir.

Yine uluslararası bilimsel çalışma bulguları ile verileri işgücü piyasalarında gerçekleşen değişkenliklerin benzer biçimde sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. ABD’de West Virginia eyaletine yönelik yapılan kapsamlı bir analiz sonuçlarına göre, işgücüne katılım oranlarının bölgesel ve sektörel faktörlerden yoğun bir şekilde etkilendiği ortaya çıkmıştır (Mose, 2024). Yapılan bu araştırma ile analizde özellikle enerji, tarım ve imalat sektörlerinin yerel işgücü piyasası üzerindeki dalgalanmalarında belirleyici rol oynadığı görülmüştür. Bu çalışmada bölgeler arası entegrasyonun zayıf olması nedeni ile ekonomik şoklara karşı kırılganlığı artırdığı ve bunun önemli bir unsur olarak tespit edilmesi dikkat çekmektedir. Yapılan bu tespit, Türkiye için de benzer bir politika perspektifini zorunlu hale getirmektedir. Genel olarak baktığımızda Türkiye işgücü piyasası çok katmanlı ve dinamik bir yapıya sahiptir diye bilmekteyiz. Özellikle cinsiyet eşitsizliği, bölgesel ve coğrafik farklılıklar, eğitim-istihdam uyumsuzluğu sorunları, sektörler arası dengesizlikler ve kayıt dışı istihdam gibi faktörler,

işgücü piyasasının yapısal değişkenliğini ciddi oranda artırmaktadır. Bu neden ile özellikle politika yapıcıların bölgesel odaklı hareket etmesi, veri temelli ve kapsayıcı işgücü stratejilerini geliştirmesi elzem bir durumdur diyebiliriz. Bunlarına aksine uygulanacak politikalar potansiyel işgücü kullanımını kısıtlı kılacak olup bu da ekonomik büyüme ve toplumsal refah açısından önemli kayıplara neden olacaktır.

1.6. Ekonomik Konjonktür ve İşgücü Piyasasına Etkileri

Birçok dünya ülkesinde ekonomik büyüme ile daralma dönemleri incelendiğinde işgücü piyasasının doğrudan etkilenmesine neden oluşturduğu ortaya çıkmaktadır (Wiese vd., 2025). Büyük ve gelişmekte olan dünya ekonomilerinde özellikle büyüme dönemlerinde istihdam oranı artarken, ekonomik kriz ile durgunluk dönemlerinde tam tersine işsizlik oranlarında yükselmeler gerçekleşmektedir (Ünüvar ve Aktaş, 2022).

Türkiye açısından baktığımızda 2001 ve 2008 yılları arasında yaşanan küresel finansal kriz ile 2018 yılında yaşanan kur krizindeki dönemlerde işsizlik oranlarının ciddi şekilde arttığı görülmektedir (Sezal, 2020). Bu yaşanan olumsuzluklara rağmen Türkiye’de 2002-2007 ile 2010-2017 yılları arasında ise büyüme dönemlerindeki istihdam artışı ile işgücüne katılım oranlarının yükseldiği gözlemlenmektedir (Yıldırım ve Aksoy, 2022).

Bugün en az işsizlik oranına sahip Japonya ekonomik yapısı ve üretim gücünden gelen istihdam piyasasına rağmen kendi içinde ciddi sorunlar yaşamış bir dünya ülkesidir. 1990 yılının başından itibaren Japonya girdiği bir takım durgunluk yönlü olumsuzluklardan kurtulamamıştır. Bu anlamda Japonya hükümetinin birçok yöntem uyguladığı fakat kalıcı bir sonuç üretemediği bilinmektedir (Yılmaz ve Şahin, 2020). Japonya ekonomi piyasasının canlanması adına faiz eksi puanlara indirilmiştir. ABD ve Avrupa ülkelerinin yaptığı gibi para basımında artışa gitmişlerdir. Ayrıca insanların harcamalarını teşvik edilmek adına enflasyonun artmasına ve kamu harcamalarının artmasına katlanmak zorunda kalmışlardır. Ülkede vergiler düşürülmüş ve istenen büyüme bir türlü sağlanamamıştır. Bu gelişme ile çalışmalara rağmen kamu kesiminin borç yükü ise giderek artış göstermiştir (Şahin Söylemez ve Alpar, 2022).

Bu olumsuzluklar nedeni ile Japonya’da işsizlik oranı genelde düşük seyretmiş olsa da maalesef bu oran düzensiz ve yarı zamanlı standart dışı çalışma biçimlerinin artmasıyla gizlenmeye çalışılmıştır. Japonya’da İşgücü piyasası esnekleşmiş, gençler ve kadınlar arasında güvencesiz çalışma hızla yaygınlaşmıştır (International Labour Organization, 2018).

Japonya ve Türkiye, farklı ekonomik yapılara sahip olmakla birlikte demografik dinamiklere sahip iki farklı ülkedir. Her iki ülkede de işsizlik, ekonomik büyüme ile toplumsal refah üzerinde doğrudan etkili olan önemli bir sorun olarak görülmektedir. Fakat her iki ülkede de

işsizlikle mücadelede kullanılan yöntemler farklılık göstermektedir. İşsizliğin boyutu bu iki dünya ülkesi içerisinde yine ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik konjonktüre ve demografik yapıya göre farklılık göstermektedir (Ekiz ve Örk Özel, 2020).

Japonya özellikle genel olarak 2006-2016 yılları arasında ortalama %4 civarında düşük bir işsizlik oranına sahiptir. Fakat 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz nedeni ile işsizlik oranı %5,07'ye kadar çıkmıştır (Yılmaz ve Şahin, 2020). Bu dönem içerisinde Japonya'nın son yıllardaki en yüksek işsizlik oranı olarak kayıtlara geçmiştir. İş gücü piyasasının esnek yapısı nedeni ile Japonya'da işsizlik genellikle düzensiz ya da yarı zamanlı ve düşük ücretli istihdam biçimlerine yol açmıştır. Japonya'da hızla yaşlanan nüfus, aktif işgücü oranını azaltmakta olup bu durum işgücü piyasasında boşluklar yaratmaktadır. Ortaya çıkan bu durum Japonya açısından ve uygulanan politikalar ile genç ve kadın işgücünün istihdama daha fazla katılmasıyla dengelenmeye çalışılmaktadır (Gaston ve Kishi, 2007).

Japon hükümetinin işsizlikle mücadelede genişleyici maliye politikaları uygulamaktadır. Sosyal koruma harcamaları ise artmakta ve özellikle genç işsizliği azaltmaya yönelik çeşitli teşvik paketleri açıklanmaktadır. Japonya uzun vadeli deflasyon, ücretlerin artmaması nedeni ile iç talebin zayıf kalması gibi sorunlar sebebiyle iş gücü piyasasında kalıcı iyileşmeler sağlaması oldukça zor olmuştur (Yukie, 2023).

Türkiye'de yaşanan işsizlik oranları Japonya'ya kıyasla oldukça yüksektir. 2006-2016 dönemlerinde Türkiye'de işsizlik oranı ortalama %9-11 arasında seyretmiştir. Bu durum özellikle genç işsizlik oranı %20'nin üzerine çıkartmıştır. Bu da Türkiye'deki genç nüfusun iş gücü piyasasına entegrasyonunda ciddi sorunların oluşmasına neden olmuştur. Türkiye'de kayıt dışı ekonomi de oldukça yaygındır. Bu durum yine başta işsizlik ve kayıt dışı istihdamın artmasına yol açmaktadır. Türkiye ekonomisi ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini ortaya çıkan bu olumsuzluklar ciddi anlamda etkisiz hale getirmektedir (Apaydın, 2018).

Türkiye'de uygulanan bazı politikalar işsizliği azaltmak için çeşitli aktif istihdam politikalarının uygulanmasına olanak sağlasa da teşvik sistemlerinin geliştirilmesi başta olmak üzere; özellikle mesleki eğitim programlarına ağırlık verme yönündedir. Fakat yaşanan ekonomik dalgalanmalar, oldukça yüksek seyreden enflasyon ile yapısal sorunlar beraberinde işgücü piyasasında istikrarı bozmakta ve zorlaştırmaktadır (Güleç Taşdemir, 2022).

Japonya ve Türkiye arasındaki işsizlik oranları kıyaslandığında Japonya'nın daha düşük işsizlik oranına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Japonya'da işsizlik oranı düşük olsa da işgücü piyasası maalesef büyük ölçüde düzensiz ve güvencesiz işlerle doludur. Türkiye'de ise işsizlik oranı daha yüksektir. Fakat Japonya ile kıyaslandığında Türkiye'de kayıt dışı ekonomi ile genç işsizliği gibi daha belirgin yapısal sorunlar bulunmaktadır. Japonya ve Türkiye

karşılaştırmasında bir değerlendirme yapılmak istediğimizde; her iki ülke de işsizlikle mücadelede farklı önceliklere ve stratejilere sahiptir. Fakat başarı düzeyleri karşılaştırılarak kıyaslandığında bu sonucun ekonomik büyüme ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2024).

1.7. Türkiye İşgücü Piyasası Demografik Değişimler

Türkiye’de nüfus yapısı incelendiğinde işgücü piyasasındaki değişkenliğini etkileyen önemli faktörlerin başında demografik yapı gelmektedir. Türkiye’deki genç nüfus oranının yüksek olması nedeni ile işgücü arzı giderek artmaktadır (Günaydın, 2018). Türkiye’deki eğitim düzeyindeki sürekli değişimler, işgücü niteliğinde farklılaşmalara neden olmaktadır. Özellikle kadınların işgücüne katılımı incelendiğinde son yıllarda artış göstermekte olup gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında ise hala düşük seviyelerde bulunduğunu görmekteyiz (Şahin ve Uslu, 2024). Gerçekleşen bu durum, Türkiye’nin işgücü piyasasında demografik yapı kaynaklı dalgalanmaların yaşanmasına neden oluşturmaktadır (Akkaya, 2017).

Türkiye’de işgücü piyasasının dinamiklerini anlaya bilmek için demografik yapının çok kapsamlı olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Türkiye’nin demografik değişkenleri, özellikle yaş gruplarındaki dağılım farklılıkları, cinsiyet kompozisyonu ile eğitim düzeyindeki farklılıklar, işgücü arz ve talebini doğrudan etkilemektedir (Nal, 2020). Türkiye’nin genç nüfus oranının OECD rakamlarına göre yüksek olması, işgücü piyasasına sürekli yeni genç bireylerin katılımını beraberinde getirmektedir (Alcan, 2018). Yaşanan bu durum işgücü arzını artırmakla birlikte istihdam yaratma baskısını hızla yükseltmektedir. Fakat genç nüfusun istihdam edilebilirliği, büyük ölçüde eğitim düzeyi ve beceri yeterlilikleriyle şekil almaktadır. Nitekim eğitim düzeyinde gözlenen hızlı ilerlemelere rağmen, halen Türkiye’de işgücü niteliği ile işgücü piyasasının ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir (Gökbayrak ve Çalışır, 2024).

Kadınlar açısından değerlendirdiğimizde ise işgücüne katılım oranları hem ekonomik büyüme hem de toplumsal kalkınma açısından kritik bir gösterge olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Yine son yıllarda uygulanan çeşitli politikalar ve toplumsal farkındalık çalışmaları sayesinde kadın istihdamında artış yaşanıyor olsa da bu oranın hâlen OECD ortalamalarının altında kaldığı (TÜİK, 2023) istatistik verileri ile desteklenmektedir. Oysaki kadınların işgücü piyasasına daha etkin katılımının sağlanması, ekonomik performansı artırıcı bir unsur olarak literatürde geniş yer bulmaktadır. Giderek yaşlanan nüfus ve emeklilik yaşının uzatılması gibi faktör ile uygulamalar ayrıca işgücü piyasasında uzun vadeli dönüşümlere de neden olmaktadır (Çiğdem vd., 2023).

Türkiye’de demografik yapı genel olarak incelendiğinde; mevcut demografik yapının işgücü piyasası üzerindeki etkisi, ekonomik performansın belirleyici unsurlarından birisi olarak görülmektedir. Bu bağlamda bir değerlendirme yaptığımızda ise işgücü politikalarının demografik değişimleri dikkate alacak biçimde yeniden yapılandırılması bir zorunluluk oluşturmaktadır. Özellikle bu yapılanma ve hayata geçirilecek politikalar Türkiye açısından sürdürülebilir büyümeye yönelik büyük önem taşımaktadır.

1.8. Teknolojik Gelişmeler ve Sektörel Dönüşüm

Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler birçok dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye açısından da önemli bir faktördür. Türkiye’deki işgücü talebinde sanayileşmiş bölgelerde ve sektörler arası kaymalara neden olan etkiler bulunmaktadır. Özellikle Türkiye’de geleneksel tarım sektörünün istihdam içindeki payı giderek azalırken, bu durumun tam aksine sanayi ve hizmet sektörlerindeki istihdamın büyük bölümünü yine bu tarım sektöründen kaymalar ile oluşturmaya başlamıştır. Özellikle dijitalleşme ile başlayan otomasyon süreçleri, bazı mesleklerin giderek önemini azaltmış olup yeni iş alanlarının doğmasına sebep olmuştur. Bu gerçekleşen dönüşüm, işgücü piyasasında hem yapısal hem de konjonktürel değişimlere neden oluşturmaktadır (Meçik ve Afşar, 2015).

Giderek artan teknolojik ilerlemeler ve beraberinde gelişen sanayileşme, işgücü piyasasında önemli sektörel kaymalara yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu durum ekonomik performans üzerinde doğrudan etkiler yaratmaktadır. Türkiye özelinde değerlendirmeler yapıldığında ise geleneksel olarak istihdamın büyük bir bölümünü oluşturan tarım sektörünün payında belirgin bir azalma gözlemlenmektedir. Gerçekleşen tarım sektöründeki bu azalma, sanayi ve özellikle hizmet sektörlerinin yükselişiyle dengelenmektedir (Gücenmez, 2023). Fakat işgücü talebi bu alanlara kaymakta olduğundan tarım sektöründeki istihdam ile üretim fonksiyonları azalmaktadır (TÜİK, 2023). Hizmet sektörünün giderek büyümesi, aynı zamanda şehirleşme sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar ile birlikte dijitalleşme ve tüketim alışkanlıklarındaki değişimler paralel ilerlemektedir. Yapılan bilimsel çalışmaların bulguları incelendiğinde artan şehirleşme beraberinde alt yapı sorunları, barınma ve ekonomik anlamda gelir farklılıklarının oluşmasına da neden olduğu yönündedir (Sánchez-García vd., 2024).

Otomasyon, yapay zekâ ve dijitalleşme gibi teknolojik gelişmeler; düşük vasıflı işgücüne olan talebi azaltırken, yüksek vasıflı işgücüne duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu durum, işgücü piyasasında yapısal işsizlik riskini gündeme getirirken, eğitim sisteminin ve mesleki dönüşüm politikalarının önemini artırmaktadır (Ercan ve Tunalı, 2020). Nitekim özellikle KOBİ’lerin

dijital dönüşüme adaptasyonu ile birlikte yeni meslek kolları ortaya çıkmakta, girişimcilik ve yenilikçilik ön plana çıkmaktadır (World Bank, 2021).

Gerçekleşen bu sektörel dönüşüm süreci, konjonktürel dalgalanmalara da zemin hazırlamaktadır. Yine ekonomik kriz, pandemi gibi dışsal şoklarda hizmet ile sanayi sektörleri farklı hızlarda etkilenmektedir. Bu nedenle ortaya çıkan işgücü istatistiklerinin sektörler bazda dinamik biçimde izlenmesini gerektirmektedir. İşgücü ile ekonomik performansın sürdürülebilirliği açısından bu değişimlerin izlenmesi politika yapıcılar için büyük önem taşımaktadır (Vasin, 2022).

Genel olarak baktığımızda teknolojik gelişmeler Türkiye işgücü piyasasında sektörel dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm ile birlikte işgücü yapısını ve istihdam kompozisyonunu yeniden şekillendirmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ise eğitim, istihdam ve teknoloji politikalarının eşgüdüm içinde yürütülmesi ve de ekonomik performans üzerinde olumlu etkiler yaratacağı göz ardı edilmemelidir (Aydın, 2018).

1.9. Eğitim ve Beceri Uyumsuzluğu

İşgücü piyasasındaki arz ve talep arasındaki dengesizlik özellikle işgücü piyasasının değişken olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de üniversite mezunu kişi sayısı hızla artış göstermesine rağmen, işverenlerin talep ettiği niteliklere sahip iş gücünü bulmakta zorlandığı bilinmektedir. Bu beceri uyumsuzluğu (skills mismatch) sorununa açıkça yol açmaktadır. Yine ortaya çıkan bu durum, bazı sektör ve alanlarda işsizlik oranlarını artırmakta, belirli sektörlerde iş gücü açığının oluşmasına neden olmaktadır (Özer ve Suna, 2020).

Türkiye işgücü piyasalarında arz ve talep arasındaki dengesizlikler yaşanmaktadır. Bu durum Türkiye dışındaki özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli yapısal sorunlara yol açmaktadır. Türkiye’de yükseköğretime erişimin artması ile birlikte üniversite mezunu sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Fakat bu artış, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikler ile tam olarak örtüşmemiştir. Yapılan bilimsel ve literatürde yer alan çalışmaların bulgularına baktığımızda “beceri uyumsuzluğu” (skills mismatch) olarak tanımlanmakta ve hem işsizlik hem de verimlilik üzerinde olumsuz etkilere yol açtığı ifade edilmektedir (Biçerli, 2011).

Türkiye özelinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar, birçok üniversite mezununun alanı dışında, düşük nitelikli geçici işlerde çalıştığını; bir diğer yandan sanayi, bilişim ve sağlık gibi sektörlerde nitelikli işgücü açığının giderek attığını da ortaya koymaktadır (Akpınar ve Nişancı, 2021). Ortaya çıkan bu yapısal uyumsuzluk, genç işsizliğin artmasına ve yüksek eğitilmiş bireylerin ekonomik çıktıya katkı sağlayamamasına neden oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2021). Ayrıca bu durum, eğitim seviyesi yüksek işgücü verimliliğini ciddi anlamda düşürmekte,

firmaların üretkenliğini sınırlandırarak genel ekonomik performansı olumsuz yönde etkilemektedir (Bilgili, 2016).

Türkiye’de uygulanan ve yürütülen eğitim sisteminin piyasadaki ihtiyaçlara yeterince duyarlı olmadığı bilinen bir gerçektir. Özellikle mesleki ve teknik eğitimin ikinci planda kalması, beceri uyumsuzluğunu derinleştiren faktörlerin başında gelmektedir. İşverenlerin talep ettiği teknik bilgi, ihtiyaç, yetenek ve dijital yeterlilik başta olmak üzere sosyal beceriler; çoğu zaman eğitim müfredatlarda yeterince yer bulamamaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde yaşam boyu öğrenme, mesleki yeniden eğitim (reskilling) ve işbaşı eğitim programları gibi politikaların önemi giderek artmaktadır (Cice ve Balkar, 2020).

Türkiye’de bilenen ve yaşanan eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirecek, işgücü piyasasıyla daha uyumlu bir eğitim sistemi oluşturacak reformlara acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Bu uyumun sağlanması ile birlikte yalnızca istihdam oranlarını değil, aynı zamanda ekonomik büyüme ile verimlilik göstergelerinin de olumlu yönde etkileneceğini söyleyebiliriz (Özsoy, 2015).

1.10. Mevsimsel Dalgalanmalar

Türkiye’de özellikle tarım, turizm ve inşaat sektörlerindeki ortaya çıkan işgücü talebini yılın belirli dönemlerinde artırmak ve azaltmak üzere yönetmektedir. Yapılan bazı araştırma ve bilimsel çalışmaların bulgularına baktığımızda; yaz aylarında turizm sektöründeki hareketlilik nedeniyle istihdam bu alanda artarken, kış aylarında bu sektörlerde çalışanların işsiz kaldığı elde edilen sonuçlar ile desteklenmektedir. Benzer bir durum ise inşaat sektörünün hava koşullarına bağlı olarak belirli dönemlerde daha fazla iş gücü talep etmesidir (Ünlüönen ve Şahin, 2011).

Türkiye’deki işgücü piyasaları çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler ile birlikte, mevsimsel değişimlerin özellikle bazı sektörlerde belirleyici rol oynadığı da bilinmektedir. Türkiye ekonomisinde tarım, turizm ve inşaat sektörü, mevsimsel dalgalanmalardan en çok etkilenen alanların başında gelmektedir. Bu sektörlerdeki işgücü talebi yılın belirli dönemlerinde artmakta ve diğer zamanlarda ise ciddi oranlarda düşmektedir (Uras, 2014; TÜİK, 2023).

Özellikle Türkiye’nin yaz aylarında turizm sektöründeki yaşanan hareketlilik, geçici istihdam artışına neden olmaktadır. Bu hareketlilik başta otel, restoran ve hizmet alanlarında istihdam edilen kişi sayısını artırmaktadır. Fakat bu artış, kış aylarında yerini ani işten çıkarmalara ve geçici işsizliğe terk etmektedir. Tarım sektöründe de benzer şekilde hasat ve ekim dönemlerinde yoğun işgücüne ihtiyaç doğarken, bu ihtiyaç dönemlerin dışında ise işsizlik artmaktadır. İnşaat

sektöründe ise hava koşullarına bağlı olarak ilkbahar ve yaz aylarında hareketlenme yaşanmakta olup kış aylarında ise faaliyetler durma noktasına gelmektedir (Yıldız, 2016).

Gerçekleşen bu mevsimsel dengesizlikler nedeni ile işgücü istatistiklerinde geçici artış ve azalışlar yaşanmaktadır. Yine bu durum ekonomik performansın doğru analiz edilmesini de zorlaştırmaktadır. Bir diğer sorun ise işgücünün yılın büyük bir bölümünde geçici ve güvencesiz işlerde çalışması, gelir istikrarsızlığına ve sosyal güvenlik sisteminin dengesizliğine neden oluşturmaktadır. Literatürde bu durum “mevsimsel işsizlik” olarak tanımlanmakta olup özellikle gelişmekte olan ülkelerde işgücü piyasasının kırılganlığını artıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Topcu ve Biçimveren, 2024).

Bu bağlamda değerlendirdiğimizde; mevsimsel işsizliği azaltmaya yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Örneğin, geçici istihdamı kalıcı hale getirecek destekler, bölgesel ve sektör bazlı iş gücü planlamaları, ekonomik performans üzerinde olumlu etki yaratacağı asla unutulmamalıdır (Akcan, 2018).

1.11. Kamu Politikaları ve İşgücü Piyasasına Etkileri

Günümüz Türkiye’inde uygulanan işgücü politikaları, istihdam teşvikleri, asgari ücret düzenlemeleri ve sosyal güvenlik reform uygulamaları direkt olarak işgücü piyasasının dinamik yapısını doğrudan etkilemektedir. Bu duruma çok sayıda örnek verilebilmek birlikte özellikle asgari ücrette yapılan artışlar, işverenlerin işgücü talebini etkilemekte, esnek çalışma modellerinin yaygınlaşması işgücüne katılım oranlarında değişikliklere yol açmaktadır (Koç, N ve Sahin, 2020).

Türkiye’de işgücü piyasa yapısı incelendiğinde ekonomik, sosyal ve politik faktörlerden etkilenecek zaman içinde değişkenlik gösteren bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik büyüme ile birlikte yaşanan krizler, demografik değişimler, teknoloji ve kamu politikalarına ilişkin uygulamalar doğrudan işgücü piyasasını şekillendiren en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu neden ile birlikte işgücü piyasasına yönelik analizler yapılırken, farklı dönemlerdeki ekonomik ve sosyal değişimlerin dikkate alınması gerekmektedir. Hazırlanacak çalışmalar ve istihdam politikaları uzun vadeli ve esnek stratejilerle desteklenmelidir (Meçik ve Afşar, 2014).

İşgücü piyasalarının şekillenmesinde ekonomik büyüme, demografik değişimler, teknolojik gelişmeler ve kamu politikaları gibi birçok faktörün etkisi bulunmaktadır. Türkiye’de kamu politikalarının işgücü piyasası üzerindeki etkisi oldukça fazla olup son yıllarda daha da belirginleşmiştir. Özellikle kamunun istihdam teşvikleri, asgari ücret düzenlemeleri ve sosyal

güvenlik reformları gibi hem işgücü arzını hem de işverenlerin talebini doğrudan etkilemektedir (Çelen, 2019).

Asgari ücrette yapılan artışlar genellikle düşük gelir gruplarının yaşam standartlarını artırmaya yönelik olurken; aynı zamanda işverenlerin istihdam maliyetlerini yükselterek işgücü talebini kısıtlayıcı etki yaratabilme özelliğine de sahiptir. Yaşanan bu durum, özellikle KOBİ'ler ve mevsimsel sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler için çok daha belirgin bir baskı unsuru olmaktadır. Bir diğer yandan, esnek çalışma modellerinin (uzaktan çalışma, yarı zamanlı istihdam vb.) yaygınlaşması nedeni ile hem işverenlerin hem de çalışanların piyasaya uyum yeteneğini artırmakta ve işgücüne katılım oranlarını pozitif yönde etkilemektedir (Dağlıoğlu ve Bakır, 2015).

Günümüzde Türkiye'de uygulanan aktif işgücü piyasası politikalarına baktığımızda; istihdamı artırma ve işsizliği azaltma hedefiyle çeşitli teşvik mekanizmalarını içerisine almaktadır. Fakat uygulanan bu politikaların etkinliği, uygulama sürecindeki koordinasyon, hedef kitle seçimi ve denetim mekanizmalarının başarısına bağlı kalmaktadır. Ayrıca kamu politikalarının kısa vadeli olmaması, uzun vadeli ve esnek yapıda olması nedeni ile kriz dönemlerine hızlı yanıt verebilecek kapasitede kurgulanması gerekmektedir (Şahin vd., 2019).

Yine Türkiye uygulanan kamu politikaları iş hayatı ile işgücü piyasasının yönünü belirlemede stratejik bir rol oynamaktadır. Uygulanan bu politikaların ekonomik ve sosyal gerçekliklerle uyumlu biçimde tasarlanması gerekmele birlikte; istihdamın niteliğini ve ekonomik performansın sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği asla unutulmamalıdır (Şahin, 2011).

1.12. İşgücü İstatistiklerine Genel Bakış

Türkiye'nin İşgücü istatistikleri ve diğer dünya ülkelerinin işgücüne dair istatistik verileri o ülkenin ekonomik yapısını analiz etmede en temel göstergeler arasında yer almaktadır. İstihdam oranı, işsizlik oranı, işgücüne katılım oranı, kayıt dışı istihdam, sektörel dağılım gibi önemli göstergeler hem işgücü piyasasının mevcut durumunu hem de ekonomik performansın dinamiklerini çok net yansıtmaktadır. Türkiye'de işgücü istatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından düzenli olarak yayımlanmakta olup bu veriler politika yapıcılar başta olmak üzere alanda araştırmacılar ile yatırımcılar için önemli veri setleri sunmaktadır (Şentürk, 2015).

2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de işgücü piyasasında yaşanan dönüşüm programları, istihdam yapısında belirgin değişimler yol açmıştır. Bu değişimler beraberinde özellikle tarım sektörünün istihdamdaki payı giderek azaltırken, hizmet ve sanayi sektörlerini ön plana çıkarmıştır. Bunlar ile birlikte, genç işsizlik oranı, kadınların işgücüne katılımı, nitelikli işgücü

açığı gibi konular, Türkiye'nin işgücü yapısında çözülmeyi bekleyen yapısal sorunlar olarak dikkat çekmeye devam etmektedir (Meçik ve Afşar, 2014).

İşgücü istatistiklerinin sağlıklı biçimde toplanması ve de yorumlanması, ekonomik performans analizlerinin gerçekleştirebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle mevsimsel etkiler, ekonomik dalgalanmalar ve teknolojik dönüşümler gibi ortaya çıkan faktörler, bu istatistiklerin dönemsel olarak değişkenlik göstermesine neden oluşturmaktadır. Bu neden ile birlikte işgücü verileri, yalnızca sayısal anlamda değil; aynı zamanda sosyoekonomik arka planlarıyla birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Şentürk, 2015).

Bu konu başlığı çerçevesinde baktığımızda işgücü istatistikleri, yalnızca işsizlik oranlarını değil; aynı zamanda işgücünün yapısını, sektörel dönüşümleri ve ekonomik büyüme potansiyelini de ortaya koyan çok boyutlu verileri sunmaktadır. Bu verilerin doğru analizi edilmesi iler birlikte Türkiye'nin istihdam politikalarına yönelik uygulamaların belirlenmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasında temel bir araç olarak değerlendirilebilir (Şahin, 2011).

BÖLÜM 2: EKONOMİK PERFORMANS İŞGÜCÜ PİYASASI

Gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkeleri açısından ekonomik performans, o ülkenin üretim kapasitesini, büyüme oranlarını, refah seviyesini ve istihdam olanaklarını ölçen en temel göstergelerle değerlendirilen çok boyutlu bir kavram olarak kabul edilmektedir (Altınar ve Şimşek Korkmaz, 2023). Bu göstergeler arasında en belirleyici unsur olarak işgücü piyasasının durumu gelmektedir. Gerek mikro ve bireysel düzeyde refahı, gerekse makro düzeyde ekonomik büyümeyi doğrudan etkileyen belirleyici faktör olan işgücü piyasası gelmektedir (Öndes, 2018). İşgücü piyasası verileri ile birlikte; istihdam oranı, işsizlik düzeyi, işgücüne katılım oranı, sektörel istihdam dağılım ve işgücü verimliliği gibi göstergeler doğrultusunda; ekonomik sistem sağlığı hakkında önemli ipuçları elde edilebilmektedir (Kaymaz, 2022). Bu özelliği ve elde edilen verilerin doğru analiz edilebilmesi, hem kamu politikalarının etkinliğini artırmak için hem de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek açısından kritik öneme sahiptir (Uyar Bozdağlıoğlu, 2008).

Son yıllarda gelişen ve ortaya çıkan küresel gelişmeler beraberinde başta Türkiye ekonomisi olmak üzere birçok demografik değişim ve dönüşümün gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu durum en başta teknolojik yeniler gibi etkilerin işgücü piyasası üzerindeki yansımaları ile birlikte güçlü deneyimlerin kazanılmasına fayda yaratmıştır (Çelen, 2024). Ortaya çıkan en önemli fayda ise genç nüfus ile dinamik nüfus yapısının üzerindeki etkisidir. Çünkü işsizlik oranlarının yüksek seyretmesi nedeni ile; kadınların işgücüne katılım oranının düşük kalması ve beceri odaklı uyumsuzlukların oluşturduğu yapısal sorunlar ortadan kalmaya başlamıştır (Zeren ve Kılınç Savrul, 2018).

Yine elde edilen bulgular ve literatürde yer alan çalışmaların sonuçları incelendiğinde Türkiye'nin ekonomik performansı ile istihdam yaratma kapasitesi arasında fark olduğu, bu farkların istihdam sorununun kapatılması açısından örtüşmediği görülmektedir. Her ne kadar küresel anlamdaki gelişmeler hız kazanmış olsa da Türkiye'nin istihdam yaratma ve açık olan istihdam sorununu iyileşmesi üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olmadığını söyleyebiliriz (Özdemir ve Aksoy, 2012).

İşgücü piyasası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki etkileyen önemli etki olarak işgücü faktörü gelmektedir. Bu etki başta büyümenin yapısını, istihdam oran ile kapasitesinin artırılması ile doğrudan ilişki içerisindedir. Üretkenliğin artırılması ve yüksek oranda katma değerli sektörlerde istihdam sağlanmasına yönelik nitelikli işgücünün alan ile sisteme entegre edilebilmesi için büyük iş modellerin geliştirilmesi gerekmektedir (Ulga, 2022). Oluşturulacak ekonomik istihdam modelleri ile birlikte ekonomik performansın güçlendirilmesi

sağlanabilecek, sosyal refah düzeyi artacak ve bunlara paralel olarak ekonomik büyüme rakamları paralel olarak artacaktır. Ayrıca istihdam nedenli ya da bazı sorunların çözümü hızla iyileştirilebilecektir. Bu neden ile işgücü piyasasına yönelik geliştirilen politikaların başta ekonomik performans olmak üzere; farklı sorun ile olumsuz etkilerin neden olduğu problemlere karşı bütüncül ve uzun vadeli sürdürülebilir stratejiler ile desteklenmesini zorunlu hale gelmiştir (Duman, 2018).

Yine literatür açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'deki işgücü piyasasına ait dinamiklerin etkisi ekonomik performans üzerinde oldukça fazladır. İşgücü istatistiklerine yönelik yapılan birçok analiz ve elde edilen bulgu ile sonuçlarına baktığımızda ise işgücü arz talep dengesinin düzenlenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Aslan ve Karaalp-orhan, 2021). Bunun içinde başta ihtiyaç duyulan işgücüne yönelik eğitim ile beceri uyumsuzluklarının giderilmesi, sektörel anlamda dönüşüm, teknolojik anlamdaki gelişmelere paralel uyumluluk, kamusal politikaların güne ve şartlara uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Bir diğer önemli faktör ise mevsimlik etkilerin neden olduğu işsizliğe ilişkin kalıcı çözümlerin yaratılması gerekliliğidir. Bu mevcut sorunların iyileştirilmesi ile birlikte işgücü verimliliği ile performansa dayalı istihdam piyasasının daha hareketli ve verimli olacağı sonucu ortaya çıkacaktır (Güler, 1999). Ayrıca uygulanacak olan işgücü politikalarının kapsayıcı ve büyümeye odaklı gereklilikleri içerisinde barındırması ve sürdürülebilir olması yönünde çalışmaları içermesi gerekmektedir (Özgün, 2021).

2.1. Ekonomik Performans Göstergeleri

Bir ülkenin ekonomik performans göstergeleri beraberinde o ülkenin ekonomik faaliyetlerini, büyüme potansiyelini ve refah düzeyini ölçmek için kullanılan çeşitli göstergelerin bir araya toplanmasında aracılık ile analiz edilmesini sağlayan en önemli verileri oluşturmaktadır (Kahreman, 2024). Türkiye'nin son 5 yılına ait 2019 itibarıyla temel ekonomik göstergelerine ait bilgilere baktığımızda oldukça çalkantılı bir süreç izlediğini söyleyebiliriz.

Türkiye'nin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH): Türkiye ekonomisi, 2019 yılında %0,9 oranında büyümüş ve 4,3 trilyon TL'lik bir seviyeye ulaşmıştır. Bu dönem içerisinde döviz kuru gelişmelerinin de etkisi ABD doları cinsinden GSYH %4,5 azalarak 754 milyar USD'ye gerilemesine neden olmuştur. Kişi başına düşen pay GSYH ise %6'lık bir düşüş göstererek 9.127 USD olarak gerçekleşmiştir (Türkiye İş Bankası, 2024).

Türkiye'nin enflasyon oranı 2019 yılında küresel bir felaket olarak kabul edilen covid-19 pandemisinin de etkisi ile giderek artmıştır. 2019 yılı tüketici fiyat endeksi TÜFE yıllık bazda 15,2'lik artış oranı ile son yılların yüksek bir performansını ortaya koymuştur. Yine 2019

yılındaki işsizlik oranları ise %13,7 olarak saptanmıştır. 2019 yılının cari işlemler dengesi ise Türkiye ekonomisinin 1,7 milyar dolar cari fazla vermesine neden olmuştur. Bu rakam 2001 yılından sonraki ilk ve en fazla carinin oluşması anlamına gelmektedir.

OECD 2021 yılının verileri incelendiğinde yine Türkiye'nin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH), kişi başına düşen gelir düzeyi, işsizlik oranı, enflasyon rakamları, verimlilik ve istihdam düzeyi gibi göstergeleri Türkiye'nin, ekonomik performansın değerlendirilmesinde temel parametreler olarak kabul edilmiş ve Türkiye'nin iyiye gitmediği yönünde sonuçlar elde edilmiştir (OECD, 2021; Çifçi ve Kılıç, 2024).

Türkiye'nin sanayi üretimi 2019 yılının dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %5,9 artış göstermiştir. Fakat 2019 yılının sonuna gelindiğinde ve 2020 yılının ortalarında bu gidiş kötüleşmeye başlamıştır. Özellikle covid-19 pandemisinin yoğun hissedilmeye başlığı 2020 yılının mart ayından itibaren pandeminin de etkisi ile sanayi üretimlerinin düşmesine, Nisan 2020 verilerine göre bu düşüş oranının %31,4 oranında azalmasına neden olmuştur. Haziran 2020 tarihinde her ne kadar %17,6 oranında bir iyileşme görülse de maalesef ekonomik ilerleyn ciddi anlamda yavaşlamaya başlamıştır. Bu durum beraberinde işsizliği ve işgücündeki olumsuzlukları ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin 2019 yılı ihracat rakamlarına baktığımızda 180,8 milyar USD olup ithalatı ise 210,3 milyar USD rakamlar ile seyretmiştir. Yine bütçe dengesi açısından baktığımızda ise bütçe açığının 123,7 milyar TL olarak gerçekleştiğini söyleyebiliriz (T. C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2023). Elde ettiğimiz bu veriler başta işgücü piyasası ile doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle bu göstergelerin özellikle işgücü istatistikleri üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler yarattığı bilinmektedir. Ayrıca artan yüksek enflasyon ile paralellik gösteren işsizlik oranları yine cari fazla veren bir yapıya sahip olmaktadır. Sanayi sektöründe düşen üretim hacmi ile birlikte işsizlik artmakta olup, üretim artışı ise istihdamı arttırmaktadır (Çakır, 2020).

Görünen ve elde edilen bu bilgiler özellikle işgücü istatistikleri başta olmak üzere hem ekonomik hem de toplumsal refah düzeyinin sürdürülebilmesi açısından doğrudan etkiler yaratmakta olup, yapısal anlamda verileri içerisinde barındırmaktadır. Özellikle son beş yılda yaşanan ekonomik çalkantılar 2020 yılının ortaları itibariyle giderek kendisini daha önemli bir hala getirmiştir (Soylu ve Aydın, 2020). Çünkü yaşanan ekonomik olumsuzluklar beraberinde işgücü istatistikleri ile ekonomik performans kötü etkilemektedir. Bu durum beraberinde dikkatleri üzerine çekmektedir. İstihdam oranlarındaki artışın üretim ile tüketim düzeyini olumlu yönde etkilemiş olsa da bunun tam aksine işsizlik oranları sosyal maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Bu durum toplum ve bireyleri üzerinde önemli bir baskı yaratmaktadır (Meyer, 2017). Çalışabilecek ve işgücüne katılım sağlayacak durumda olan başta kadın ile

gençlerin işgücüne katılım oranlarının düşmesi beraberinde toplumsal refah düzeyini olumsuz etkilemekte ve sosyal sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Yine dünya bankası (World Bank 2020) verilerini incelediğimizde Türkiye'nin 2020 yılı ortası itibariyle ekonomik anlamda durgunluk yaşadığı yönünde raporlama yaptığı, bu ortaya çıkan durumun da istihdam ve işgücü piyasaları açısından bir tehdit oluşturduğuna işaret ettiği görülmektedir (Başar, 2024). Çalışabilir ya da işgücüne katılabilir toplum ile bireylerinin istihdam edilememesi hem ekonomik hem de verimlilik açısından önemli bir sorundur. Bu durumu aşağıdaki bazı sayısal formüller ile ortaya koyabiliriz. Bunlar;

Yukarıdaki ekonomik göstergeler başta olmak üzere elde edilen sayısal verilerin işgücü piyasaları ile ekonomik göstergeler arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bir değerlendirme yaptığımızda **çalışabilir bireylerin istihdam edilememesi sorunu**, (Şahin, 2019a) ekonomik büyüme başta olmak üzere verimlilik ve toplumsal refah üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu durumu matematiksel bir formül ile ifade etmek, bu ilişkinin daha net analiz edilmesini sağlayacaktır düşüncesindeyiz. Bu nedenle aşağıda bu durumu kapsamlı olarak ortaya koyup temsil eden temel bir matematiksel model oluşturulmuştur. Şöyle ki;

Temel Değişkenler

- L : Çalışabilir nüfus (15 yaş üstü, işgücüne katılabilir bireyler)
- E : İstihdam edilen kişi sayısı
- U : İşsiz sayısı $\rightarrow U = L - E$
- Y : Gayri Safı Yurtiçi Hasıla (GSYH)
- P : Verimlilik $\rightarrow P = \frac{Y}{E}$
- R : Refah düzeyi (ekonomik + sosyal refah endeksi, göreceli bir ölçü)
- α : İstihdamın ekonomik büyümeye etkisini gösteren katsayı
- β : İşsizliğin refahı azaltma katsayısı
- γ : İşgücüne katılımın verimliliğe etkisi katsayısı

Ekonomik Refah Fonksiyonu Formülü

$$R = \alpha \cdot \frac{E}{L} \cdot Y - \beta \cdot \frac{U}{L} - \gamma \cdot \left(1 - \frac{E}{L}\right) \cdot P$$

- $\frac{E}{L}$: Çalışabilir nüfus içindeki **istihdam oranı** $\rightarrow$ Ne kadar yüksekse, ekonomik büyümeye katkı o kadar büyük olmaktadır.
- $\frac{U}{L}$: **İşsizlik oranı** $\rightarrow$ Artması, refahı azaltmaktadır.

- $\left(1 - \frac{E}{L}\right) \cdot P$: İş gücünde yer aldığı halde istihdam edilemeyen bireylerin yarattığı **verimlilik kaybına neden olmaktadır.**
- Refah düzeyi R bu üç değişkenin dengesiyle doğrudan etkilenmektedir.

Yukarıdaki matematiksel formüller bize çalışabilir ve işgücüne katılabilecek bireylerin işgücüne katılımı ile istihdamı arttırılmaz ise hem üretim (GSYH) düşmekte hem de kişi başı verimlilik kaybı oluşmaktadır. Bu durum da doğrudan toplumun refah seviyesi ile düzeyini olumsuz etkileyerek toplumsal dengeyi ekonomik anlamda tehdit etmektedir. Bu durum ayrıca sosyal bir sorun olarak kabul edilmektedir (Aksu, 2017).

İstihdam açısından verimlilik düzeyi ekonomik yapı ile performansın en önemli belirleyici faktörüdür. Türkiye’de yaşanan işgücünün sektörel anlamdaki dağılımındaki yaşanan dengesizlikler başta tarım ve düşük katma değerli hizmet sektörlerinde yoğunluğa neden olmaktadır. Bu durum bazı nitelikli işgücünün verimsiz olarak değerlendirme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlara paralel olarak alınan eğitim düzeyi, dijital ya da teknolojik yetkinlikler, mesleki ya da kişisel beceriler doğru ve istikrarlı kullanılamama sorununu beraberinde getirmektedir. Yaşanan bu sorunlar birçok dönemde mikro bir sorun gibi görünüyorsa da artan genç nüfus ile birlikte bu sorun makro bir sorun olarak kabul edilmek zorundadır diyebiliriz. Genel olarak yaşanan bu olumsuz çıktıların tamamı makro ekonomik yapı üzerinde bir tehdit ve olumsuzluk yaratmaya yeterli olmaktadır (Pekin, 2014).

Bu başlık altında gerçekleştirdiğimiz araştırma ve elde ettiğimiz bulguları değerlendirdiğimizde işgücü istatistiklerinin yalnızca istihdam durumunu değil aynı zamanda ekonomik performansın derinlemesine analiz edilerek sonuçlar elde edilmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Uygulanan ya da hayatımızdaki istihdam politikalarının ekonomik performans göstergeleri ile entegre edilmesi kurgulanmalıdır. Özellikle işgücü piyasasına ilişkin elde edilen istatistik veriler uzun vadeli olmakla birlikte ülke kalkınma planlarında temel dayanak bilgisi olarak kullanılmalıdır.

2.2. İşgücü ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Yapılan birçok literatürde yer alan bilimsel çalışma sonuçlarına baktığımızda işgücü ve ekonomik büyüme arasında paralel bir ilişki olduğu yönündeki bulgulara erişilmektedir. İşgücü piyasası ile ekonomik büyüme arasında bu nedenle ciddi bir ilişki bulunmaktadır. Ekonomik kalkınma bu alanda araştırma yapanlar açısından literatürün en temel alanlarında birisini oluşturmaktadır. Ortaya çıkan istihdam artışı ile birlikte üretim kapasitesinin genişlemesine imkân tanımaktadır. Bu durum toplam talebin yükselmesine ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Ekonomik büyüme ile birlikte yeni alanlarının oluşmasına ve çıkmasına, ayrıca

kamusal teşviklerin de artmasına olanak sunmaktadır. Genel anlamda bu durum işgücü piyasasının canlanmasına ve hayat bulmasına neden olmaktadır. Fakat her ne kadar karşılıklı bir etkileşim söz konusu olsa da işgücü istatistiklerinin ekonomik performans üzerindeki rolü bazı durumlarda politika yapıcılar tarafından göz ardı edilebilmektedir (Şenol ve Onaran, 2022).

Türkiye'nin ekonomik büyüme dönemlerinde istihdam yaratma kapasitesi inişli çıkışlı istatistik bilgilerle doludur. Bu konuda Türkiye'nin düzenli ve sürdürülebilir bir istihdam politikasına sahip olduğu söylenemez (Akay vd., 2016). Türkiye'nin istihdam yapısını olumsuz etkileyen çok sayıda etken ve kırılmalığına neden olan olaylar gerçekleşmiştir. Bunları aşağıdaki şekilde ifade edebiliriz.

Türkiye'nin geçmişten günümüze kadarki işgücü piyasasındaki oluşum ile hareketliliğı incelediğimizde her ne kadar bazı dönemlerde büyüme yaşamış olsa da istihdam oranlarında aynı paralellikte bir büyüme gerçekleşmemiştir. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren 2010 yılının sonuna kadarki dönemler arasında GSYH artış göstermiş olsa da işsizlik oranları da artmıştır (Şahin ve Yıldırım, 2015).

Yine Türkiye'nin en önemli işsizlik sorunlarının başında sektörler arası dengesizlikler gelmektedir. İnşaat, finans ve hizmet sektörlerine bağılı bu dengesizlikler halen devam etmektedir. Bu sektörlerde istihdam edilen kişilerin adil ve eşit oranlarda ücretlendirildiğini söyleyemeyiz. Sektörler arasında uçurum ücret farklarının olduğu bilinen gerçekler arasındadır. Özellikle sanayi ve tarım sektörleri ile kıyaslandığında bu sektörlerin istihdam kapasitelerinin yüksek sektörler olmadığını söyleyebiliriz. Bu ortaya çıkan durum da sürdürülebilir istihdamın zorlaşmasına neden oluşturan en önemli faktörlerin başında gelmektedir (Aşçı ve Öz, 2019).

Her ne kadar sektörler arası istihdam sorunları yaşanıyor olsa da başta tarım sektörünün bugünkü Türkiye'sinde çok da iç açıcı gerçekler yaşanmadığı bilinen sonular arasındadır. Tarım sektörüne yönelik kamusal desteğin az olması ya da hiç olmaması sorunu, maliyetlerin oldukça yüksek olması ve buna paralel olarak tarım ürünlerinin ithal edilmesi beraberinde bu sektördeki istihdam oranlarını da olumsuz etkilemektedir (Us ve Akbıyk, 2023).

Aynı şekilde hizmet sektörü de tarım sektörü gibi olumsuz etkilen sektörler arasında yer almaktadır. Türkiye'deki hizmet sektöründe istihdam edilenlerin en fazla yakındıkları sorunların başında adil olarak ücretlendirilmedikleri ya da hak ettikleri ücretleri alamadıkları yönündedir. Birde yüksek eğitimli bireylerin özellikle üniversite mezunu kişilerin kendi eğitim aldıkları alanlarda iş bulamamaları nedeni ile ortaya çıkan istihdam sorunu nedeniyle vasıf gerektirmeyen hizmet sektörüne kaymalarına neden faktörlerdir. Bu durum beraberinde adil

olmayan eşitsizlik kabul edilebilecek bir ücretlendirme politikasının kabul edilmesini zorunlu hale getirmektedir (Cafri, 2017).

2008 ve 2020 yılları arasında yaşanan çok sayıda küresel ya da Türkiye açısından kırılğan dış etkenler bulunmaktadır. Bunların başında döviz şokları 2018 yılında yaşanan sorunlar, 2020 yılında yaşanan pandemi süreci gibi olumsuzluklar istihdam sorunlarını tetiklemiştir. Yaşanan bu olumsuzluklar ile birlikte Türkiye'nin istihdam politikalarında olumsuzluklar meydana gelmiş, uygulanan birçok düzenli kamusal politikalar ekonomik yetersizlikler ile imkânsızlıklar nedeni ile sekteye uğramıştır. Yöne özellikle büyüme dönemlerinde yaşanan bazı kırılğan dış etkenler nedeni ile istihdam piyasasındaki sürdürülebilirlik politikaları uygulanamaz hale gelmiştir (Sertkaya ve Baş, 2021).

Türkiye'nin en önemli istihdam sorunu kuşkusuz olarak genç ve kadın istihdamında yaşanan olumsuzluklardır. OECD ülkeleri ile Türkiye bu açıdan karşılaştırıldığında kadın ile genç işgücüne katılım oranlarının en düşük olduğu ülkelerden birisi Türkiye'dir. Bu gerçek Türkiye'nin elindeki işgücü potansiyelini tam ve verimli olarak kullanamayan bir dünya ülkesi haline getirmektedir (Ayta ve Şen, 2023).

Türkiye'nin bir önemli sorunu ise istihdam açısından sürdürülebilir politikaların süreklilik yönünden eksikliğidir. Türkiye'de istihdam politikaları sürekli bir değişime uğramaktadır. Kısa ya da uzun vadeli teşviklere dayalı olan bazı istihdam politikalarının uygulanmasında yapısal reform sorunlar bulunmaktadır. Bunlar eğitim, mesleki beceri geliştirme, kadın çocuk bakımı desteleri gibi yeterince sürdürülemeyen istihdam politikaları arasında yer almaktadır. Bu yöndeki bazı gerçekler maalesef düzenli ve sürdürülebilir istihdam politikalarında eksiklik gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum Türkiye açısından gelişmekte ve gelişmiş dünya ülkeleri açısından da hoş karşılanan bir durum değildir. Çünkü Türkiye bu sorun nedeni ile sürekli olarak beyin göçü veren bir dünya ülkesi konumundadır (Bakırtaş ve Kandemir, 2010). Türkiye geliştirmekte olan bir dünya ülkesi olarak ekonomik anlamda büyüme dönemlerinde genel olarak istihdam yaratma kapasitesini tam ve istikrarlı olarak yürütememiştir. Bu yönde tutarsız ve kırılğan bir seyir izleyerek sürdürülebilirlik imkân ile olanaklarını kullanamamıştır. Düzenli ve sürdürülebilir istihdam politikaları üretememekle birlikte istihdam yaratma politikası açısından da yetersiz hatta hiç üretemeyen bir ülke konumunda kalmıştır. Türkiye'nin en önemli istihdam sorunlarından birisi de düzensiz aldığı göç nedeni ile ortaya çıkan istihdam sorunlarıdır. Bu durum hem ekonomik hem de kayıt dışı istihdam sorunun yaşanmasına neden olmaktadır (Akçoraoğlu, 2010).

Türkiye ekonomisine genel olarak özelinde baktığımızda, ekonomik büyüme dönemlerindeki istihdam yaratma kapasitesinde farklılık görülmektedir. Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan

sonra yaşanan istihdam yaratma ile büyüme dönemlerinde işsizlik oranlarında beklenen düşüşler ne yazık ki gerçekleşmemiştir. Ortaya çıkan bu durum, literatürde “*istihdam yaratmayan büyüme*” (jobless growth) kavramıyla açıklanmakta olup büyümenin işgücü piyasasına yansımalarının yapısal sorunlar nedeniyle sınırlı kaldığını çok net ortaya koymaktadır (Baştav, 2021).

Türkiye’de kadınların ve gençlerin işgücüne katılım oranlarının birçok OECD ülkesine göre düşük olması, büyüme potansiyelini tam anlamı ile kullanamadığının bir göstergesi olup ekonomik anlamda büyümesinin önünde çok büyük bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi ile işgücü verimliliği arasındaki ciddi anlamda bir kopukluk da bulunmaktadır. Bu durum hali ile işgücü piyasasının büyüme sürecine katkısını sınırlamaktadır. Nitelikli işgücünün üretim süreçlerine entegre edilemiyor olması nedeni ile büyümenin kalıcı ve kapsayıcı olması da zorlaştırmaktadır (Er, 2014).

Yine bu başlık altında işgücü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi çok boyutlu ve dinamik bir yapıda değerlendirmeye çalıştık. Türkiye’de ekonomik ve işgücü piyasasında sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi için işgücü politikalarının büyüme stratejileriyle entegre biçimde tasarlanması gerekmektedir. Türkiye’deki istihdamın niteliğini artıracak yapısal reformlara öncelik verilmesi ve bunların sürdürülebilir hale getirilmesi gerektiği ise asla unutulmaması gereken bir gerçektir. Çünkü Türkiye’nin geçmişten günümüze kadar uyguladığı hiçbir istihdam politikası sürdürülebilir olmamıştır. Yapılan literatür araştırmaları ve bunların bulgu ile sonuçları bu durumu desteklemektedir.

2.3. Türkiye’de İşgücü İstatistiklerine Yönelik Literatür Çalışmaları

2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de işgücü piyasasına yönelik işgücü istatistiklerinin analizi giderek hız kazanmıştır. Bu hızın kazanılmasındaki en önemli nedenler arasında akademik çalışmaların artmış olmasından kaynaklıdır. Özellikle akademik çevreler politika yapıcılar açısından veriler oluşturmaya ve rehber oluşturmaya çalışmıştır. Fakat son 25 yıla yakın süredir aynı siyasi otoritenin yönettiği Türkiye ekonomisi ve istihdam sahası maalesef daha da kötü bir hale gelmiştir. Özellikle 2019 yılından itibaren bu kötü durum giderek kendini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Bu günün Türkiye’inde oldukça yüksek bir enflasyon sorunu yaşanmaktadır. Yaşanan bu enflasyon sorunu üretimin azalmasına, dış yatırımların azalmasına, maliyetlerin artmasına, alım gücünün düşmesine, toplumsal refah düzeyinin ise neredeyse yok olma noktasına gelmesine neden olmuştur (Tekin, 2021).

Saptanan son yirmi yıla ait işgücü istatistiklerinin hiçbir zaman verimli bir sonuç ortaya koymadığını görmekteyiz. Literatürde yer alan bilimsel çalışmaların bulgu ile sonuçları da bu

durumu desteklemektedir. Türkiye'nin işsizlik oranları sürekli ölçüler halledir. Aynı zamanda bu durumun ekonomik büyüme yapısına olan etkisi, sosyal refah düzeyi ile kalkınmaya yönelik süreçlerin işliyor olması yönünden sorgulanmasına da neden olmuştur. Kamusal reform ile işgücü politikalarının sürekli iyileştirilmesine yönelik duyuru ile beyanlar maalesef ülke genelinde olumsuz bir tepki ile karşılanmamıştır. Aksine giderek artan işsizlik, alım gücünün düşmesi, istihdam alanlarının daralması hatta birçok istihdam sektörü “Tekstil” gibi bunların farklı dünya ülkelerine kayması en önemli olumsuzlukların başında gelmektedir (Bildirici vd., 2012).

Bilimsel ve politika yapıcılar tarafından kullanılan işgücü istatistikleri, yalnızca işsizlik oranlarını ölçmekle kalmamaktadır. Aynı zamanda ekonomik büyümenin yapısını sorgulamamıza, sosyal refah düzeyini ve kalkınma süreçlerini değerlendirmemize yönelik temel referans noktalarından birisi olarak katkı sağlamaktadır (Silalahi ve Walsh, 2023).

Yine yapılan birçok bilimsel çalışmada Türkiye’de işgücü piyasasının oldukça dinamik olduğu fakat ancak kırılgan bir yapıya sahip olduğu da vurgulanmaktadır. Türkiye’de kadınların işgücüne katılımının düşük seviyelerde seyretmesi ise önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Bu durumun ekonomik büyüme üzerinde sınırlayıcı bir etki yarattığını ortaya konmaktadır. Yeni alanlarda istihdam yaratmayan büyüme olgusunu gerçekleştiremeyen Türkiye’de büyümenin her zaman işgücü talebini artırmadığını, fakat verimlilik ve sektör yapısının bu ilişkiyi şekillendirdiği de yine birçok bilimsel çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır (İnce Yenilmez, 2019).

Türkiye açısından bir farklı boyut ise işgücü piyasasındaki beceri uyumsuzluğu ve kayıt dışı istihdam sorunlarının da literatürde sıkça ele alınan konular arasında olmasıdır. Özellikle üniversite mezunu gençlerin artmasına rağmen, bu gençlerin istihdamında yaşanan nitelik uyumsuzluklarının işsizlik oranlarını etkilediğini yine literatür çalışmalarının sonuçlarında belirtmektedir. Kayıt dışı istihdamın özellikle tarım ve hizmet sektörlerinde yaygın olması nedeni ile işgücü verilerinin doğru analizinin yapılamadığı ya da zorlaştırmakta olduğu, ortaya çıkan bu durumun sosyal güvenlik sisteminde dengesizliklere yol açtığı da yine bu çalışmalarda belirtilmektedir (Şahin, 2021).

Yukarıda yaptığımız değerlendirmeler sonrasında Türkiye’de işgücü istatistiklerine gerçekleştirilen literatür çalışmaları başta işgücü piyasasının ekonomik performans üzerindeki etkisini çok boyutlu şekilde incelemektedir. İstihdam politikalarının daha kapsayıcı ve uzun vadeli stratejilerle ele alınması gerektiğini de ayrıca ortaya koymaktadır.

2.4. Literatürdeki Boşluklar

İşgücü piyasası ve istihdam sorunlarına yönelik Türkiye’de hazırlanan bilimsel çalışmalar genellikle TÜİK verileri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Fakat sahaya ilişkin veriler kayıt dışı istihdam sorunları nedeni ile etkili bir şekilde yürütülememektedir. Ortaya çıkan bu durum alanda ciddi bir literatür sorununun yaşanmasına neden olmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu incelendiğinde literatüründe halen boşluklar oluştuğunu göstermektedir (Bağır vd., 2021).

Yapılan bu çalışmalar özellikle işgücü istatistiklerinin ekonomik performansla olan çok yönlü ilişkisini incelemektedir. Yine çoğu zaman bu çalışmalar dar kapsamlı analizlerle konuları ele alınmakta olup istihdam, verimlilik ve büyüme gibi değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerini yeterince derinlemesine incelenmemektedir. Literatürde genellikle yer alan makro düzeyde işsizlik oranları ya da istihdam artışları üzerinden değerlendirmeler yapılmaktadır. Oysaki sektörel bazda veya bölgesel düzeyde ayrıntılı çalışmalar sınırlı kalmaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022).

Alanla ilgili bir diğer eksiklik, dinamik analiz yöntemlerinin yeterince kullanılmaması sorunudur. Türkiye’deki işgücü piyasasının mevsimsel dalgalanmalara maruz kalarak; ekonomik krizlere ve yapısal dönüşümlere açık yapısı göz önüne alındığında, zaman serisi analizleri ya da panel veri modelleriyle yapılan uzun dönemli çalışmaların sayısı oldukça yetersizdir. Bir diğer önemli boyut ise işgücü piyasasında eğitim düzeyi, dijital beceriler ve cinsiyet temelli farklılıkların ekonomik performans üzerindeki etkilerinin ayrıntılı biçimde inceleyen çalışmalar açısından oldukça sınırlı kalmasıdır (Solak, 2012).

İşsiz kadın ve gençlerin işgücüne katılımındaki yapısal engelleri maalesef ekonomik büyüme üzerindeki etkisini tam olarak anlatamamakta olup konusunda ise sayıca az, uygulamalarda ise çoğu zaman betimleyici düzeyde kalan analizlerle yetinildiği görülmektedir. Aynı şekilde, kayıt dışı istihdamın ve düzensiz göç nedeni ile ortaya çıkan istihdam sorunlarının makroekonomik göstergelerle entegrasyonu konusunda da literatürde güçlü bir boşluk olduğunu göz ardı etmemeliyiz (Serel ve Özdemir, 2017).

Literatür açısından değerlendirdiğimizde; işgücü piyasası ve istihdam açısından Türkiye istatistiklerinin ekonomik performansa etkisini hem sektörel hem de mikro düzeyde ele alan çok fazla ve yeterli çalışma olmadığını söyleyebiliriz. Genellikle veri temelli ve karşılaştırmalı analizlere dayanan yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmakta olduğunu açıkça söyleyebiliriz. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde ise mevcut literatürün ötesine geçen çok disiplinli yaklaşımlar ve güncel veri setleriyle desteklenen çalışmaların literatüre kazandırılması gerektiği çok net bir

gerçekdir. Çünkü hazırlanacak ve yeni üretilecek olan bu bilimsel çalışmaların alandaki bilgi açığını kapatmada önemli rol oynayacağı gerçeğidir.

2.5. İşgücü Piyasası Teorileri

İşgücü piyasası teorileri genellikle emek arz ve talebinin nasıl belirlendiği alanlardır. Bu alanda ücretlerin nasıl oluştuğu ve işsizliğin nedenleri üzerine farklı iktisadi yaklaşımlar sunulmaktadır. Ortaya çıkan bu teoriler, işgücü istatistiklerinin ekonomik performans üzerindeki etkilerini değerlendirmek için farklı ve sağlam bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye özelinde işgücü piyasasının dinamiklerini anlayabilmek için bu teorik yaklaşımları uygulamalı olarak ele almak gerekmektedir (Krynska ve Kopycinska, 2015).

Klasik iktisat teorisi açısından yapılan değerlendirmelere göre işgücü piyasasının diğer piyasalar gibi tam rekabet koşulları altında işleyen bir yapı olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Bu çerçevede baktığımızda ise işsizlik geçici bir durum olarak kabul edilmekte ve ücretlerin esnek olduğu dönemlerde piyasanın kendi dengesini bulduğu iddia edilmektedir. Fakat Türkiye gibi gelişmekte olan dünya ülkelerinde, ücret esnekliği sınırlı olduğundan dolayı bu yaklaşım uygulamada yetersiz kalmaktadır (ScienceDirect, t.y.).

Keynesyen tarafından geliştirilen teoride ise işsizliğin yapısal nedenlerine dikkat çekildiğini görmekteyiz. Özellikle efektif talep eksikliği nedeni ile konjonktürel dalgalanmalar ve ücret katılıkları nedeniyle işsizlik kalıcı hale gelebilmektedir. Türkiye’de dönemsel olarak yaşanan ekonomik krizler beraberinde enflasyonist baskılar ve kamu harcamaları nedeni ile bu teorik bakış açısıyla analiz edilmiştir. Keynesyen yaklaşım teorisine dayalı gerçekleştirilen birçok bilimsel çalışma; Türkiye’deki yüksek genç işsizliği, kadınların düşük işgücü katılım oranı gibi sorunları açıklamada da önemli bir teorik zemin oluşturmuştur (Bari ve Şıklar, 2020).

İkili işgücü piyasası teorisinde ise işgücünü "birincil" ve "ikincil" piyasalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Türkiye’de yaşanan kayıt dışı istihdam, güvencesiz çalışma koşulları ve mevsimsel işçilik gibi olumsuz olgular bu teori kapsamında değerlendirilmiştir. Özellikle tarım sektörü, turizm ve inşaat sektörlerinde gözlenen geçici çalışan işler, ikincil işgücü piyasasının varlığına işaret etmektedir (Şahin, 2019b).

Yine işgücü piyasası teorileri açısından Türkiye’deki işgücü istatistiklerinin ekonomik performansa etkilerini analiz eden çalışmalar incelenmiştir. Yapılan inceleme ve araştırma sonuçlarına göre hazırlanan çalışmaların analiz etmek için hem kavramsal hem de analitik zemin açısından bu teorileri yoğun olarak kullandığı görülmektedir. Fakat bu teorilerin Türkiye’ye özgü sosyo-ekonomik koşullarla bütünleştirilmesi oldukça zor olmakla birlikte daha işlevsel sonuçlar açısından da farklılıklar ortaya koymaktadır diyebiliriz.

2.6. Ekonomik Performans Teorileri

Ekonomik performans bir ekonominin büyüme hızını, istihdam düzeyini, verimlilik artışını ve gelir dağılımı gibi göstergelere ait verilerin değerlendirilmesinde kullanılan çok boyutlu bir kavramdır (Niu vd., 2024).

Ekonomik performans teorilerinin farklı iktisadi yaklaşımlar çerçevesinde büyüme süreçlerini ve bu süreçlere ilişkin emeğin rolünü açıklamada ciddi katkı ile fayda yarattığı görülmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan birçok dünya ülkesinde, işgücü piyasası ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi anlamak açısından özellikle bu teoriler önemli bir analitik zemin hazırlamaktadır (Recepoglu ve Zuhail, 2017).

Klasik büyüme teorisine baktığımızda ise üretim faktörlerinden biri olan emeğin ekonomik büyümedeki temel rolünün incelenmesinde sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Bu teori yaklaşıma göre işgücü arzı ile üretim düzeyi doğru orantıdadır. Fakat bu teori, işgücünün niteliği, verimliliği ve sektörel dağılımı gibi faktörleri yeterince dikkate almamaktadır. Oysaki Türkiye’de sadece işgücü arzının artması değil aynı zamanda işgücünün niteliği de büyüme üzerinde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir (Korkmaz, 2021).

Yeni büyüme teorileri ise beşerî sermayenin incelenmesi açısından önemli bir kavramsal çerçeve oluşturmaktadır. Özellikle teknoloji ve yenilikçiliğe odaklanarak, işgücünün sadece niceliğiyle değil aynı zamanda niteliğiyle de ekonomik performansı etkilediği bu teoride savunulmaktadır. Birçok uluslararası tanınır iktisatçı tarafından geliştirilen bu yöndeki teoriler, eğitim düzeyi yüksek, beceriye dayalı bir işgücünün uzun vadeli büyüme potansiyelini artırdığını ortaya koyan sonuçlara ulaşmıştır. Türkiye’de eğitim-istihdam uyumsuzluğu oldukça yaygın olmakla birlikte düşük verimlilik, bu teorilerin pratik yansımalarıyla çelişen yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir (Kar ve Ağır, 2006).

Yine Keynesyen’ci yaklaşımlar ekonomik performansın yalnızca arz değil, aynı zamanda talep yönlü faktörlere de bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde ise istihdam ve gelir düzeyinin artırılması, tüketim talebini canlandırarak ve ekonomik büyümeyi destekleyecektir. Türkiye’de özellikle kriz dönemlerinde yaşanan ve uygulanan genişlemeci maliye politikaları bu görüşle örtüşmektedir (Sağın, 2023).

Ekonomik performans teorileri incelendiğinde Türkiye’de işgücü istatistiklerinin büyüme süreciyle nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamada temel bir çerçeve oluşturmada katkı sağladığını görmekteyiz. Bu teorilerin farklı boyutlarıyla değerlendirilmesi halinde işgücü politikalarının ekonomik çıktılarına etkisinin daha sağlıklı analiz edilmesine olanak sağlayacağını söyleyebiliriz.

2.7. Sürdürülebilir Kalkınma ve İstihdam

Sürdürülebilir kalkınma birçok gelişmekte olan dünya ülkesi açısından büyük önem arz etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda çevresel etkenlerin de korunmasını, sosyal adaletin sağlanmasını ve istihdamın niteliksel gelişimini kapsayan bütüncül bir kalkınma anlayışını ifade etmektedir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde istihdam, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Genel anlamda nitelikli, kapsayıcı ve güvenceli istihdamın sağlanmana bilmesi için hem bireysel refahın hem de ekonomik performansın sürdürülebilirliği açısından değerlendirildiğinde genel olarak kritik bir rol üstlenmiştir (Soylu, 2022).

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde ise sürdürülebilir kalkınma ile istihdam arasındaki ilişkinin çok boyutlu olarak ele alındığını görmekteyiz. Özellikle Yeşil Ekonomi ve Yeşil İstihdam kavramlarının çevresel sürdürülebilirlik ile işgücü piyasası arasındaki köprüleri güçlendirmeye yönelik çalışmalar ya da uygulamalar olarak kabul gördüğünü söyleyebiliriz. OECD (2020) raporları incelendiğinde ise düşük karbon ekonomisine geçişin yeni istihdam fırsatları yaratabileceğini savunulmakta olup bunun için işgücünün yeniden eğitilmesine ve beceri dönüşümüne ihtiyaç duyulduğunu açıkça vurgulamaktadır (Babacan vd., 2023).

Türkiye’de ise sürdürülebilir kalkınma politikaları başta olmak üzere istihdam arasındaki bağ henüz tam anlamıyla maalesef kurulamamıştır. Uygulanan istihdam politikaları çoğunlukla kısa vadeli ekonomik hedeflere odaklanmıştır. Çevresel ve sosyal boyutlar ise ikinci planda kalmaktadır. Özellikle kayıt dışı istihdam sorunu, iş güvencesizliği ve genç işsizliği gibi görünen sorunlar, sürdürülebilir istihdam yapısının önünde önemli engeller olarak durmaktadır (Bayrak ve Esen, 2013).

Ayrıca Türkiye’nin 11. Kalkınma Planı ve “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” çerçevesinde hazırlayarak belirlediği hedeflerdeki, nitelikli istihdama yönelik artışın sağlanması, kadın ve gençlerin işgücüne katılımının teşvik edilerek arttırılması gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Fakat planlanan bu hedeflerin hayata geçirilmesi için işgücü piyasasında yapısal reformlara ihtiyaç duyulmakla birlikte veri temelli politikalar ile uzun vadeli stratejilere ihtiyaç bulunmaktadır (Kayagil ve Kalkan, 2021).

Kısaca bu alandaki sürdürülebilir kalkınma ile istihdam arasında güçlü ve karşılıklı bir etkileşim bulunmaktadır diyebiliriz. Türkiye’de bu ilişkinin güçlendirilmesi için ekonomik performans ile çevresel ve sosyal temellerle uyumlu hâle getirilmesi istikrar açısından üzerinde durulması gereken oldukça önemli bir konudur.

2.8. Türkiye’de İşsizlik ve Sosyal Denge

Türkiye’nin en önemli sorunlarının başında işsizlik gelmektedir. Yaşanan işsizlik beraberinde sosyal dengede değişimlere neden olmaktadır. İşsizlik sorunu yalnızca ekonomik anlamda değil, aynı zamanda çok sayıda sosyal boyutları olan çok yönlü bir sorun olarak literatürde geniş yer almaktadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan dünya ülkelerinde, işsizlik oranlarının yüksek seyretmesi nedeni ile sosyal dengenin korunmasını zorlaştırmaktadır. Bu olumsuz durum beraberinde toplumsal yapıyı derinden etkileyen olumsuzlukları doğurmaktadır. Yaşanan işsizlik oranı, işgücü piyasasının verimliliğini ve ekonominin istihdam yaratma kapasitesini olumsuz yönde etkilemekte ve bu olumsuzlukları gösteren temel göstergeleri oluşturmaktadır. Fakat bu göstergenin etkileri sadece ekonomik performansla sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda gelir dağılımı, yoksulluk, toplumsal dışlanma ve sosyal güvenlik sistemi gibi kavramlar üzerindeki toplumun taşıdığı olumsuz farklı yükler gibi sosyal alanlara da yansımaktadır (Sarılioğlu Hayali vd., 2024).

Türkiye’de gerçekleştirilen işsizlikle ilgili yapılan bilimsel çalışmalar, bu sorunun süreklilik kazandığını yönünde olup özellikle gençler ile kadınlar arasında daha derin etkiler yarattığını vurgulamaktadır. Yapılan yine birçok çalışma ile bu çalışmaların bulgularına baktığımızda Türkiye’de genç işsizliğinin kronik bir sorun hâline geldiğini ve gençlerin işgücü piyasasına geçişinde ciddi engeller ile karşı karşıya kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’de kadınların düşük işgücüne katılım oranına ilişkin işgücü sorunları cinsiyet temelli eşitsizliklerin işsizlik sorununu daha da derinleştirdiğine yönelik çalışmalarda literatürde yer almaktadır (Balci, 2025).

İşsizliğin toplumsal etkileri ise literatürde sosyal uyum ve huzurun eksikliği olarak tanımlanmakta olup refah düzeyi ile yakından ilişkilendirilmiştir. Uzun süreli işsizlik yaşayan toplum bireylerinin üretkenlikten uzaklaşmasına, gelir güvencesinin azalmasına ve en önemli sorun olarak sosyal dışlanmaya yol açtığı vurgulanmaktadır. Yaşanan bu durum, başta sosyal dengenin bozulmasına ve ekonomik performansın kalıcı olarak zayıflamasına neden oluşturmaktadır. Yine bir önemli sorun ise kayıt dışı istihdamın yaygınlığı nedeni ile sosyal koruma ağlarının etkinliğini de azaltmakta olmasıdır. Yine bu durum beraberinde sosyal güvenlik sisteminde sürdürülebilirliği tehdit etmektedir (Adak, 2010).

Türkiye’de yaşanan işsizlik sadece ekonomik büyüme üzerinde değil, aynı zamanda sosyal denge açısından da kritik bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde ise istihdamı artırıcı politikaların sosyal kapsayıcılık ve adalet ilkeleriyle

uyumlu biçimde tasarlanmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Özellikle sürdürülebilir kalkınmanın temel koşullarından biri olarak bu uygulamalar öne çıkmaktadır.

BÖLÜM 3: TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİ VE EKONOMİK PERFORMANS

Günümüzde birçok dünya ülkesinin ekonomi yönetiminde küresel ekonomide yaşanan yapısal dönüşümler nedeni ile sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar yalnızca üretim ve ticaret süreçlerinde değil; aynı zamanda ülkelerin işgücü piyasalarına yönelik uyguladıkları politikalarını olumsuz yönde derinden etkilemektedir. Özellikle günümüzde teknoloji temelli ve tabanlı üretim yapılarının öne çıktığı bu yeni süreçte, istihdam edilen işgücünün niteliği, esnekliği ve adaptasyon kapasitesi birçok dünya ülkesinin ekonomik performansı üzerinde belirleyici faktörler haline gelmiştir (Matthess ve Kunkel, 2020).

Türkiye gibi gelişmekte olan dünya ülkelerinde ise işgücü istatistikleri, sadece birer sayısal veri seti olmaktan çıkmış ve ekonomik büyüme başta olmak üzere sosyal kalkınma ile bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine yönelik temel göstergelerden biri haline gelmiştir (Öztürk, 2018). Türkiye'nin genç ve dinamik demografik yapısı birçok dünya ülkesi ile kıyaslandığında avantajı olarak görülmektedir. Türkiye'nin bu genç nüfusu, doğru politikalarla desteklenmesi için ekonomik bir potansiyel olmaktan çok, sosyal bir risk faktörüne dönüşme riski haline gelmiştir. Genel olarak bu bağlamda yapılan çalışmalar ve sonuçları incelendiğinde, işgücü piyasasında yer alan bireylerin başta eğitim düzeyleri, sektörel dağılımları ve çalışma biçimleri sadece istihdam oranlarını değil, aynı zamanda verimliliği ile toplam faktör verimliliği gibi makroekonomik göstergeleri de doğrudan olumsuz anlamda etkilemektedir (Yüksel, 2015).

İşgücüne yönelik yapılan çalışmalarda kullanılan verilerinin analizinde sadece niceliksel göstergeler değil, aynı zamanda bu göstergelerin zaman içerisindeki evrim ile kırılgan yapılarının da dikkate alınarak hazırlandığını göstermektedir. Türkiye'de işgücüne katılım oranlarında son yıllarda yaşanan ve görülen artış, yüzeysel olarak olumlu bir tablo sunuyor gibi olsa da bu artışın ne ölçüde kayıt dışı sektörlerde gerçekleştiği bilinmemektedir. Özellikle kadın ve genç istihdamının bu oranlar içerisindeki payı gibi alt başlıklar analiz edilmeden sağlıklı bir değerlendirmenin yapılması doğru sonuçları ortaya koymayacaktır. Ülkenin ekonomik performansının sadece büyüme rakamlarıyla değil; aynı zamanda bu büyümenin istihdam yaratma gücüyle de ölçülmesi gerekmektedir. Modern iktisat anlayışında artık yaygın kabul gören bu yaklaşım birçok uluslararası bilim insanı tarafından yaygın olarak bilimsel çalışmalarında kullanılmaktadır (Taşseven vd., 2016).

Diğer taraftan baktığımızda ise küresel ekonomide yaşanan krizler ve teknolojik gelişmeler, Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler için hem tehdit hem de fırsat avantajını beraberinde getirmektedir. Son yıllarda hızla yaygınlaşan dijitalleşme, otomasyon ve yapay zekâ gibi

teknolojilerin ortaya çıkması ile birlikte, düşük vasıflı işgücü talebini azaltmış olup yüksek beceri gerektiren iş alanlarını ön plana çıkartmıştır. Bu neden ile işgücü piyasasının değişen ihtiyaçlara yanıt verebilmesi için sadece eğitim politikalarının değil; aynı zamanda istihdam ile sosyal güvenlik sistemlerinin de yeniden yapılandırılmasını zorunlu hale getirmiştir (Ersezer ve Özışık, 2024).

Ekonomik alanda gerçekleştirilen çalışmalarda performansın değerlendirilmesinde genellikle işsizlik oranı, istihdam artışı, verimlilik düzeyi ve sektörler arası geçişkenlik gibi göstergelerin sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca bunların yanı sıra, bu göstergelerin bölgesel farklılıklar içinde nasıl dağıldığı da kritik bir öneme arz etmektedir. Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise sanayi ve hizmet sektörlerinin batı illerinde yoğunlaştığını, doğu ve güneydoğudaki illerde ise tam tersine tarım ağırlıklı istihdam yapısının hâkim olduğunu göstermektedir. Yine bölgesel kalkınma politikaları açısından dikkate alınması gereken bir unsur olarak bu durumun politika yapıcılar açısından dikkate alınması gerektiğini söylememiz gerekir. Çünkü bu durum bölgeler arası fırsat eşitsizliği yaratmaktadır. Yine aynı zamanda, büyük kentlerde görülen istihdam artışının büyük ve önemli bir kısmının hizmet sektöründe esnek çalışma şeklinde gerçekleşiyor olması, güvenceli istihdam oranlarının düşüklüğünü de beraberinde getirmektedir (Yiğiteli, 2022).

Tezin bu bölümünde ekonomik performans değerlendirmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar ve beraberindeki diğer konular gelmektedir. Bu kapsamda bölüm içerisinde özellikle gelir eşitsizliği ve işgücü piyasasının bu eşitsizlik üzerindeki etkisinin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Son yıllarda ortaya çıkan ekonomik konektördeki farklılıklar nedeni ile Türkiye’de yüksek vasıflı çalışanların gelir düzeyindeki gözlenen artış ile düşük vasıflı işçilerin gelirlerindeki durağanlık arasındaki makasın giderek açılmakta olduğu görülmektedir. Bu da işgücü piyasasında hem sosyal dengesizlikleri hem de ekonomik verimsizlikleri artıran bir unsur olarak öne plana çıkmaktadır. Bu noktada yapılacak olan değerlendirmeler sonrasında işgücü istatistiklerinin mikro düzeyde analiz edilmesini ve sosyal politikalarla entegre edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu gerçekler çerçevesinde de sürdürülebilir bir ekonomik büyüme modeli için temel koşullardan birisi ortaya çıkmaktadır (Şengür ve Taban, 2016).

Genel olarak bu bölüm sonunda işgücü istatistiklerinin ekonomiyle olan çok boyutlu ilişkisi, sadece geçmiş verilerle değil; aynı zamanda geleceğe yönelik öngörüler ve de politika önerileriyle ele almaktadır. Böylece ortaya Türkiye’nin kalkınma sürecinde işgücü piyasasının nasıl daha verimli hale geleceği, nasıl kapsayıcı ve dirençli bir yapıya kavuşabileceğine dair analitik anlamda bir zemin oluşturulacaktır.

3.1. İşgücüne Katılım Oranlarının Trendi (2005-2024)

Türkiye’de İşgücüne katılım oranı literatürde (İKO), çalışma çağındaki nüfusun (genellikle 15 yaş ve üzeri) ve ne kadarının işgücü piyasasında aktif olarak yer aldığını ifade etmesi ile bulunmaktadır (Yenilmez ve Kılıç, 2018). Bu oran hesaplaması alanda hem ekonomik büyümenin hem de sosyal kalkınmanın izlenmesinde temel göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. İKO'nun zaman içerisindeki değişimleri, yalnızca ekonomik koşulların değil; aynı zamanda toplumsal normların da değişimi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Yine eğitim düzeyinin, demografik yapıların ve kamu politikalarının oluşması yönünde bir yansıma gerçekleştirdiği bilinmektedir (Palaz, 2010).

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde işgücüne katılım oranlarındaki eğilimler sıklıkla yapısal dönüşümlerle ilişkilendirilmektedir (Dilber ve Işık, 2022). Bu konuda kadınların işgücü piyasasına katılımının eğitim düzeyi ile doğrudan ilişkili olduğunu bilinen en somut gerçekler arasındadır. Yapılan bazı çalışmalarda toplumsal cinsiyet normlarının zamanla değişmesinin kadın istihdamında belirleyici bir faktör olduğunu da vurgulamıştır. Özellikle OECD (2020) raporlarına göre dijitalleşme, uzaktan çalışma ve esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaşması nedeni ile özellikle pandemi sonrası dönemde İKO üzerinde önemli etkiler ortaya çıkmıştır (Başar, 2024).

Türkiye özelinde, 2005-2024 dönemi birçok dışsal şok yaşanmıştır. Türkiye açısından yaşan bu şok beraberinde göç dalgalarının ve ekonomik türbülansların yaşandığı bir zaman dilimi haline dönüştürmüştür (Boz, 2016). Bu dönem içerisinde işgücüne katılım oranındaki trend, sadece sayısal artış ya da azalışlar ile değil, aynı zamanda cinsiyet temelli, yaşa dayalı coğrafik ve bölgesel farklılıklarla da şekillendirilmektedir. Literatürde yer alan çalışmalardaki bu farklılıkların ortaya çıkma sebepleri arasında işgücü piyasasının informellik düzeyi ile kayıt dışı istihdam oranı başta olmak üzere istihdam yaratma kapasitesinin de yer alması ile paralellik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de işgücüne katılım oranının trendini anlaya bilmek için salt bir istatistiksel analiz değil, buna paralel olarak aynı zamanda sosyoekonomik dönüşümün çok boyutlu bir okumasını gerektirmektedir (Bahar ve Bingöl, 2010).

3.1.1. Genel İKO Trendleri (2005-2024)

TÜİK’e göre Türkiye’de 2005 yılında işgücüne katılım oranı %48,3 seviyesindedir. Bu oran 2010 yılında %48,8’e, 2015 yılında %51,3’e, 2019’da ise %53’e kadar yükselmiştir. Fakat 2020 yılında pandemiyle birlikte bu oran %49,3’e gerilemiş olup 2021’de toparlanma ile birlikte %50,5; 2022’de %52,9 ve 2023 yılında %53,3 olarak kaydedilmiştir. 2024 yılı geçici verilerine göre ise İKO %53,6 olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2024).

Tablo 5
2005-2024 Yılları Arasında Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranı (%)

Yıl	İşgücüne Katılım Oranı (%)
2005	48,3
2010	48,8
2015	51,3
2019	53,0
2020	49,3
2021	50,5
2022	52,9
2023	53,3
2024	53,6 (Öncü Veri)

3.1.2. Kadın ve Erkek İKO Farklılıkları

Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı 2005 yılında %23,3 düzeyinde iken bu oran 2019 yılında %34,3’e kadar yükselmiştir. Pandeminin de etkisi ile birlikte 2020’de %30,3’e gerilemiştir. Fakat sonrasında tekrar artış göstererek 2023 yılında %36,4’e ulaşmıştır. Erkeklerde ise bu durum İKO 2005’te %73,2 iken 2023 itibari ile %70,4 seviyesine düşmüştür (TÜİK, 2024).

Elde edilen bu veriler, kadınların işgücü piyasasına yer almalarına yönelik artışın özellikle eğitim düzeyindeki yükselme ile paralellik göstermesi, kentleşme, hizmet sektöründeki istihdam talebi nedeni ile olan artış ve toplumsal cinsiyet algılarındaki dönüşümle paralel olarak gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (Çuvalcı Öztürk ve Berber, 2024).

3.1.3. Pandemi ve Sonrası: Dijitalleşmenin Etkisi

OECD (2020) raporuna göre, COVID-19 pandemisi sonrası dönemde dijitalleşme, uzaktan çalışma ve esnek çalışma modelleri işgücüne katılımda yeni fırsatlar yaratmıştır. Türkiye’de özellikle genç ve kadın çalışanlar açısından bu esnek modeller, evden çalışma imkânı sağladığı için İKO üzerinde olumlu etkiler doğurmuştur.

3.1.4. Bölgesel ve Demografik Farklılıklar

TÜİK'in 2023 verilerine göre İKO oranları bölgeler arasında büyük farklılıklar olduğu gösterilmektedir. Bu verilere örnek vermek gerektiğinde ise İstanbul ve Ege Bölgesi'nde bu oran %55'in üzerinde seyrederken, Güneydoğu Anadolu'da %45'in altında kalmıştır. Aynı zamanda, 15-24 yaş arası gençlerin işgücüne katılım oranı %36,8 iken 25-54 yaş aralığında bu oran %72,2'ye çıkmıştır (TÜİK, 2023).

3.1.5. Kayıt Dışı İstihdam ve İformellik

TÜİK'in verileri incelendiğinde yine Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranının 2023 yılı itibarıyla toplam istihdamın %27,2'sini oluşturduğu yönündedir. Gösterilen bu oran kırsal bölgelerde ve kadınlar arasında oldukça yüksektir. İformel sektörlerde çalışan toplum bireylerinin resmi kayıtlarda yer almaması nedeni ile İKO'nun sağlıklı ölçümü zorlaşmakta ve analizlerin sınırlılıkları da paralel olarak artırmaktadır (Çelik, 2023).

TÜİK verilerine göre 2005-2024 döneminde Türkiye'de işgücüne katılım oranı yükselme eğilimi göstermiştir. Fakat bu veriler ve elde edilen bilgiler ile birlikte, gösterilen bu artış sabit ve istikrarlı bir biçimde gerçekleşmemiştir. Ekonomik krizler başta olmak üzere pandemi, göç dalgaları ve yapısal dönüşümler bu oran üzerinde önemli etkiler oluşturmuştur. Kadınların işgücüne katılımındaki artış oranı, eğitim faktörü, dijitalleşme ve esnek çalışma imkânlarının artmasıyla bu gelişim desteklenmiştir. Fakat yine informal istihdamın yüksekliği ve bölgesel eşitsizlikler nedeni ile Türkiye'nin işgücü piyasasında hala çözülmesi gereken temel sorunlar bulunmaktadır (Akgeyik, 2017).

Türkiye'de işgücüne katılım oranı (İKO) zamana bağlı değişen sosyoekonomik göstergeler açısından genellikle zaman serisi analizi veya regresyon modelleri kullanılarak analiz edilmektedir. Yukarıda yer alan veriler incelendiğinde İKO verileri üzerinden, yıllara bağlı olarak basit doğrusal regresyon (lineer model) kurabilmekteyiz. Bu kurulan model, İKO'nun yıllar içindeki genel trendini matematiksel bir formülle ederek ifade etmektedir. Bu formül ise aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Doğrusal Regresyon Modeli

Genel form:

$$\text{İKO}(t) = a \cdot t + b$$

- t : yıl (örneğin 2005 için $t = 2005$)
- a : her yıl için ortalama İKO artışı (eğim)
- b : başlangıç seviyesi (yani modelin y-intercept değeri)

Yukarıdaki açıklamalarda yer alan veriler dikkate alındığında yıllara göre değerleri yerleştirip yaklaşık bir regresyon analizi yaptığımızda; 2005–2024 arası verileri temel alarak elde edilen basit model ise aşağıdaki şekilde oluşturulabilmektedir.

$$\dot{\text{İKO}}(t) \approx 0,33 \cdot (t - 2005) + 48,3$$

Burada:

- 0,33: yıllık ortalama İKO artışı (yaklaşık olarak)
- $t - 2005$: yılı 2005'e göre kaç yıl geçtiğini gösterir
- 48,3: 2005 yılındaki başlangıç İKO değeri

Örnek Hesaplamalar Açısından Baktığımızda

2010 için:

$$\dot{\text{İKO}}(2010) = 0,33 \cdot (2010 - 2005) + 48,3 = 0,33 \cdot 5 + 48,3 = 49,95$$

Gerçek veri: %48,8 → Model hafif sapma göstermektedir (ki bu doğal bir durumdur)

2024 için:

$$\dot{\text{İKO}}(2024) = 0,33 \cdot (2024 - 2005) + 48,3 = 0,33 \cdot 19 + 48,3 \approx 54,57$$

Gerçek veri: %53,6 → Yine yakın fakat biraz fazla tahmin ediyor olmamız nedeni ile (muhtemelen pandeminin etkisini yansıtmıyor şeklinde yorumlanabilmektedir)

Alternatif: Parabolik Model

Eğer doğrusal model yetersiz kalıyor ise bu durumda (örneğin pandemi gibi düşüşler modelde iyi yansıtılamıyorsa) ise 2. dereceden polinom (parabolik) bir model kurmamız gerekir.

$$\dot{\text{İKO}}(t) = a(t - 2005)^2 + b(t - 2005) + c$$

Bu oluşturulan modelle hem artışları hem geçici düşüşleri daha doğru modelleyebilmekteyiz.

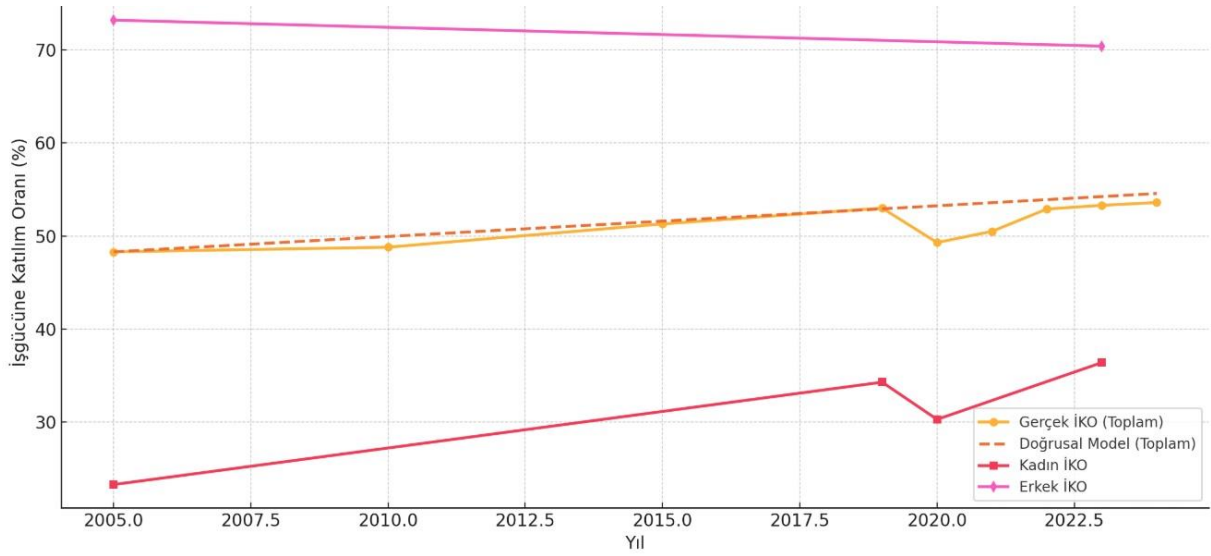
Fakat bu model biraz daha karmaşık olabilecek yorumlama durumu ortaya çıkarmaktadır.

Eğer pratik ve basit bir formül kurmak istiyorsak:

$$\boxed{\dot{\text{İKO}}(t) = 0,33 \cdot (t - 2005) + 48,3}$$

Bu formül ile Türkiye'deki işgücüne katılım oranının yıllar içindeki genel eğilimini yaklaşık olarak ifade edebilmekteyiz. Ayrıca aşağıdaki grafikte de gösterebilmekteyiz.

Şekil 1
Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranı (2005-2024)

3.2. Sektörel İstihdam Dağılımı

Türkiye’de sektörel istihdam dağılımı incelendiğinde işgücünün hangi sektörlerde yoğunlaştığını gösteren temel göstergelere ulaşabilmekteyiz. Türkiye’deki bu veriler genellikle üç ana sektör çerçevesinde incelenebilmektedir. Bunlar; tarım, sanayi ve hizmet sektörleridir. Bu dağılım çerçevesinde bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyine, teknolojik dönüşümüne, bölgesel kalkınma politikalarına ve sosyo-demografik yapısına bağlı olarak zaman içinde değişkenliklere ilişkin bilgiler rahatlıkla elde edilebilmektedir (Çınar vd., 2022).

Kavramsal çerçeve olarak baktığımızda ise gelişmiş ekonomilerde hizmet sektörü istihdamın büyük kısmını oluşturmaktadır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde ise tarım ve sanayi sektörleri hâlâ önemli bir istihdam kaynağı şeklindedir. Türkiye gibi sanayileşme sürecini tamamlayamamış dünya ülkelerinde ise bu üç sektör arasındaki geçiş süreci hem ekonomik yapıyı hem de işgücü piyasasını şekillendirmektedir. Türkiye’de tarımdan sanayiye, sanayiden hizmetlere doğru yaşanan istihdam kaymaları görülmekle birlikte literatürdeki çalışmalar bu durumu ekonomik dönüşümün önemli bir göstergesi kabul etmektedir (Yıldırım, 2019).

Yine literatürde, sektörel istihdam değişimlerinin ekonomik büyüme ile ilişkisi sıklıkla ele alınmaktadır. Ekonomik kalkınma ile birlikte istihdamın tarımdan sanayiye, oradan da hizmet sektörüne kaydırıldığını öne sürülmektedir. Modern çalışmalarda bu geçiş hızının ülkelerin politikaları ve eğitim düzeyleriyle yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Bir önemli boyut ise sektörel istihdam yapısındaki dengesizliklerin gelir eşitsizliğini, işgücü verimliliğini ve sosyal güvenlik sistemlerini etkilediğine dair ampirik bulguların da literatürde yer bulmasıdır (Sarı Aksakal, 2023).

Dolayısı ile sektörel istihdam analizi sonrasında elde edilen bulgular yalnızca ekonomik yapının bir yansıması değil; aynı zamanda kalkınma politikalarının etkililiğini değerlendirmede de kritik bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

3.3. İşsizlik Oranları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Literatürdeki tanıma göre işsizlik oranı, bir ekonomide çalışma isteği ve yeteneği olduğu halde bireylerin iş bulamama durumunu ölçen en temel göstergelerden birisi olarak ifade edilmektedir (Alkaya ve Işık, 2022). Ekonomik büyüme kavramı ise Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) üzerinden ölçülen üretim artışını ifade etmektedir. Teorik anlamda ve düzeyde, iki kavram arasında ters yönlü bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. Bu neden ile ekonomik büyüme hızlandığında istihdam artmakta ve işsizlik düşmektedir. Okun Yasası olarak bilinen bu ilişki, 1962 yılında Arthur Okun tarafından geliştirilmiş olup ile ilk kez sistematik biçimde formüle edilmiştir (Özel, 2012).

Okun Yasası'na göre, reel GSYİH'daki %1'lik bir artış gerçekleştiğinde; işsizlik oranında yaklaşık %0,3 ila %0,5 arasında bir azalma meydana gelmektedir. Fakat bu ilişkinin sabit olmadığı durumlarda ise ülkelerin yapısal özelliklerine, işgücü piyasasının esnekliğine ve büyümenin sektörel dağılımına göre değişkenlik gösterdiği bilinmektedir (Turna, 2023). Genellikle hizmet sektöründe yoğunlaşan büyüme, sanayiye göre daha düşük istihdam yaratmaktadır. Çünkü iki sektör arasındaki gelir farklılaşması yine farklı açılardan değerlendirilebilmektedir (Abdioğlu ve Albayrak, 2017).

Yapılan birçok literatür çalışmasında bu ilişkiye dair farklı ülkeler ile dönemler hakkında yapılan ampirik çalışmalar incelendiğinde; özellikle gelişmekte olan ekonomilerde *istihdamsız büyüme* olgusuna dikkat çekilmektedir. Bu durum karşısında büyüme sağlansa bile işsizlik oranları sabit kalmakta olup bir düşme görülmemektedir. Bunun olgunun nedenleri arasında teknoloji yoğun üretim ve stratejileri, kayıt dışı istihdamın yaygınlığı ile düşük vasıflı işgücüne olan sınırlı talep gösterilmektedir (İpek, 2014).

Genellikle işsizlik ve büyüme ilişkisine ilişkin yapılan analizlerde; sadece büyüme oranına değil aynı zamanda bu büyümenin kalitesine, kapsayıcılığına ve sektörler arası etkileşimlere de odaklanmak gerektiği unutulmamalıdır. Aksi halde büyüme istatistiksel bir başarıya dönüşse dahi toplumsal refaha bir katkı sağlamayacağı görülecektir.

3.4. Bölgesel İşgücü Farklılıkları

Birçok bölgesel işgücü farklılıkları nedeni ile bir ülkenin farklı coğrafi alanlarında işgücü piyasası göstergelerinin işsizlik oranları, istihdamına yönelik yapı, işgücüne katılım oranı

genellikle birbirinden farklılık göstermektedir. Ortaya çıkan bu farklılıklar, sadece ekonomik koşullardan değil aynı zamanda eğitim düzeyi, altyapı yatırımları, sektörel yoğunluk, kültürel norm ve uygulanan kamu politikalarının dağılımından etkilendiğini ortaya koymaktadır. Literatürde bu durum birçok çalışmanın bulgu ile sonuçları ile de desteklenmektedir (Öztürk, 2018).

Kavramsal yapı açısından değerlendirildiğinde ise bölgesel işgücü farklılıkları, “*mekânsal eşitsizlik*” başlığı altında incelenmektedir. Yapılan birçok literatür çalışmasında yine neoklasik iktisat yaklaşımına göre oluşturulan bakış açısında; işgücü mobilitesine yönelik uygulamalar uzun vadede bölgesel farklılıkları azaltma eğiliminde görülmektedir. Fakat bu durum daha çok işgücü hareketliliğini sınırlayan ekonomik, kültürel faktörler, sosyal, toplumsal bariyerler nedeni ile çoğu zaman gerçekleşemez. Yine ortaya çıkan bu durum nedeni ile özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalıcı bölgesel dengesizliklerin oluşması maalesef kaçınılmaz bir sonuç olur (Heidenreich ve Wunder, 2008).

Bölgesel işgücü şoklarına yönelik yapılan çok sayıdaki literatür çalışmasında bölgesel uyum mekanizmalarının etkinliğinin analiz edildiğini görmekteyiz. Bu çalışmaların bulgu ile sonuçlarına değerlendirildiğinde işsizlik şoklarının kalıcılığına dikkat çekilmektedir. Türkiye açısından ve özelinde yapılan akademik çalışmalarda ise bu durum bölgesel işgücü farklarının özellikle doğu-batı ekseninde daha fazla belirginleştiği, sanayi ve hizmet sektörlerinin ise batı bölgelerinde yoğunlaşmasıyla istihdam olanaklarının eşitsiz dağıldığı ifade edilmektedir (Kıral ve Mavruk, 2017)

Özellikle Avrupa Birliği İlerleme Raporları’nda en fazla dikkat çeken faktörlerin başında; Türkiye’deki bölgesel işgücü farklarının azaltılması gerekliliğine vurgu yapılmakta ve bu farklılıkların azaltılması için bölge odaklı kalkınma politikalarının önemine dikkat çekilmektedir. Genel olarak bu bağlamda değerlendirildiğinde ise mekânsal işgücü politikalarının geliştirilmesi ancak sürdürülebilir kalkınma, sosyal bütünleşme ve refahın dengeli dağılımı ile gerçekleştirilebilmektedir. Nihai açısından bakıldığında ise kritik bir boyut ya da durum olarak görülmektedir (Özer, 2018).

3.5. Genç İşsizliğin Ekonomik Performansa Etkisi

Literatürde ve yapılan birçok bilimsel çalışmada genç işsizlik genellikle 15-24 yaş aralığındaki bireylerin çalışma isteği ve yeterliliğine sahip olmalarına rağmen istihdam edilememesi durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramsal olgu, yalnızca bireysel anlamda bir gelir kaybı değil; aynı zamanda ekonomik büyüme açısından ve sosyal istikrar ile insan sermayesinin etkin kullanımı açısından büyük sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle gelişmekte olan dünya

lkelerinde genç işsizliğin kronikleşmesi sorunu, uzun vadeli üretkenlik kayıplarına neden olmakta ve toplumsal maliyetlere yol açmaktadır (Uslu ve Tatlı, 2024).

Genç işsizlik direkt olarak ekonomik performansla doğrudan bağlantılıdır. Genç işsizlik potansiyeli üretim kapasitesinin azalmasına ve üretim verimliliğinin azalmasına ve işgücü verimliliğinin düşmesine neden oluşturmaktadır. Yine işsizlik süresi uzadıkça beceri erozyonu (skill depreciation) oluşmaktadır. Bu durum da bireyin yeniden işgücü piyasasına entegrasyonu zorlaşmaktadır. Yaşanan bu durum beraberinde “kayıp nesil” olarak adlandırılan uzun süre işsizlik deneyimi yaşayan genç gruplarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Güvenoğlu ve Bayır, 2020).

Yine literatürde, genç işsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkilerini ölçmeye yönelik çok sayıda ampirik çalışmanın yer aldığı görülmektedir. ILO (2020) tarafından hazırlanan raporlara göre, yüksek genç işsizliği oranlarına sahip dünya lkelerinde GSYİH büyüme hızları daha düşük seyretmektedir. Bunun en temel nedenleri arasında gençlerin üretim sürecine dhil olamaması sorunu olarak gösterilmektedir. Ayrıca vergi tabanının daralması ve sosyal harcamaların artması da bu raporlarda yer almaktadır. Bir önemli faktör ise genç işsizlik sorununun girişimcilik potansiyeli ve yenilikçi kapasitenin kullanılamamasına da yol açtığı ifade edilmektedir (Günaydın ve etin, 2015).

Genel olarak değerlendirildiğine ise genç işsizliğin azaltılmasına yönelik aktif işgücü politikaları çok ivedi olarak geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Özellikle beceri kazandırma programları ve eğitim-istihdam uyumunu sağlayacak stratejiler geliştirilerek, ekonomik performansı artırıcı etki yaratma potansiyeline sahip olduğu durumu asla göz ardı edilmemelidir (Samanlı, 2024).

3.6. Kayıt Dışı İstihdamın Ekonomiye Etkisi

Kayıt dışı istihdam g alan ya da ekonomisi bozuk dünya ülkeleri açısından büyük bir sorundur. Bu durum işgücünün sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olmadan çalıştığı gerçeğini ifade etmektedir. Gerçekleşen bu tür istihdam biçimlerinde ise hem çalışan haklarının korunamaması hem de kamu maliyesinin zayıflaması sorunları başta gelmektedir. Genel bakımından bir değerlendirme yapıldığında ise bu sorunlar ekonomik ve sosyal açıdan önemli riskleri içerisinde barındırmaktadır. Gelişmekte olan dünya ülkelerinde sıkça rastlanan bu tür yapılar, devletin vergi tabanını daraltmasına, sosyal güvenlik sistemlerine aşırı yük getirmesine ve uzun vadede sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı tehdit etmesine neden olmaktadır (Yağmur, 2013).

Kavramsal çerçevede değerlendirildiğinde ise kayıt dışı istihdam, “*enformel ekonomi*” kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kavram içerisinde ve üretim sürecinin formel (kayıtlı) kurallar dışında yürütülmesi olarak da ifade edilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (ILO) göre yapılan açıklamalarda; kayıt dışılığın yüksek olduğu ülkelerde genellikle işgücü piyasası esnek görünüyor olsa da aslında düşük verimlilik, çalışanlarda güvencesizlik ve gelir istikrarsızlığı gibi sorunların hâkim olduğuna vurgu yapılmaktadır (Öcal, 2007).

Literatürde ise bu durumun daha çok ekonomik büyüme üzerindeki etkilerin genellikle olumsuz yönde değerlendiriliyor olmasıdır. Yine özellikle kayıt dışı ekonominin büyüme üzerinde yapısal fren etkisi yarattığını literatürde sıklıkla öne sürülmektedir. Ayrıca yüksek kayıt dışılığın yatırım iklimini bozduğu ve üretkenliği düşürdüğünü bilinen gerçekler arasındadır. Kayıt dışı çalışan bireylerin sosyal güvenceden yoksun kalması, uzun vadede tüketim eğilimlerini sınırlamaktadır. Bu durum beraberinde devletin sağlık ve emeklilik harcamalarında artış ile bütçe üzerinde baskı olumsuzluklarının artmasına neden olmaktadır (Uslu, 2021).

Kısaca ifade edilmesi gerektiğinde ise kayıt dışı istihdam sadece bireysel düzeyde bir sosyal güvenlik sorunu değildir. Bu durum aynı zamanda ekonomik performans, verimlilik, gelir adaleti ve mali disiplin gibi temel bileşenler üzerinde doğrudan etkili olan yapısal bir sorun olarak kabul edilmektedir.

BÖLÜM 4: UYGULAMA VE ANALİZ SONUÇLARI

Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye’de 2005-2024 yılları arasındaki işgücü piyasasına ait göstergelerinin (istihdam oranı, işgücüne katılım oranı) ekonomik performans (GSYİH, ihracat, enflasyon) üzerindeki etkilerini kapsamlı olarak analiz etmektir. TÜİK’e ait 2005 ve 2024 yıllarına ait veriler ARDL ve Granger nedensellik testleri ile yapılan analizler sonrasında işgücü piyasasının ekonomik büyüme ve makroekonomik istikrar üzerinde belirleyici rol oynadığı ortaya konmuştur. Yapılan analiz sonrasında elde edilen bulgu ve sonuçlar bu alanda politika yapımcılar için önemli veriler sunmaktadır.

4.1. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu araştırma TÜİK’e ait yalnızca 2005-2024 dönemi verilerini kapsamakta ve içine almaktadır. Kullanılan ARDL ve Granger testleri nedensellik ve uzun dönem ilişkilerinin belirlenmesine yöneliktir. Çalışma ile uygulama mekânsal ve sektörel farklılıkları dikkate alınarak derinlemesine analiz etmemektedir. Ayrıca kayıt dışı istihdam ile göç gibi dinamiklerin etkisi bu araştırmada sınırlı düzeyde ele alınmıştır. Veri güvenilirliği ve güncelliği de bir diğer kısıtlılıktır.

4.2. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmada 2005 yılının ilk çeyreğinden 2024 yılının üçüncü çeyreğine kadar olan dönemi kapsayan TÜİK’in (TÜİK, 2025b; TÜİK, 2024b; TÜİK, 2024c; TÜİK, 2025b; TCMB, 2025) internet sitesinde yer alan linklerdeki veriler yer alan veriler kullanılmıştır. Özellikle Türkiye’ye ait 2005 ile 2024 yıllarına ait makroekonomik veriler bu tez çalışması için düzenlenmiş ve kullanılmıştır. Tezde kullanılan verilerin tamamı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Dünya Bankası, Merkez Bankası ve OECD gibi güvenilir kurumlardan derlenen panel veriler analiz edilebilecek hale getirilmiştir. Çalışmada başta işgücüne katılım oranı, istihdam oranı, GSYİH, ihracat ve enflasyon gibi değişkenler çalışma kapsamında değerlendirilerek analiz edilmiştir. Veriler zaman serisi formatında elde edilmiş ve analiz yapılacak şekilde düzenlenerek ekonometrik modellere uygun hale getirilmiştir.

4.3. Etik Beyanı

Bu tez çalışmasında yer alan tüm analizler ve değerlendirmeler, bilimsel etik kurallarına uygun şekilde hazırlanmıştır. Tez çalışmasında kullanılan veriler, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Dünya Bankası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) gibi güvenilir ve kamuya açık kaynaklardan temin edilerek analiz gerçekleştirilmiştir.

2005 yılının ilk çeyreğinden itibaren 2024 yılının üçüncü çeyreğine kadar olan dönemi kapsayan makroekonomik ve sayısal göstergeler, ilgili kurumların kendi internet sitelerinde yayımlanan veriler esas alınarak toplanmış ve analize uygun hale getirilerek dizayn edilmiştir. Elde edilen veriler hiçbir şekilde değiştirilmiş, veriler üzerinde bir oynama ve manipülasyon yapılmamıştır. Veriler orijinal hali ile birlikte bilimsel analizlere uygun hale getirilerek kullanılmıştır. Bu tez kapsamında kullanılan tüm veriler zaman serisi formatında düzenlenmiştir. Yapılan ekonometrik analizler bu format temel alınarak gerçekleştirilmiştir.

Bu tezin ve yapılan araştırmanın amacı doğrultusunda, işgücüne katılım oranı, istihdam oranı, gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH), ihracat ile enflasyon gibi temel ekonomik değişkenler kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Tüm bu süreçlerde akademik dürüstlük ve etik değerlere titizlikle riayet edilmiştir. Ayrıca hazırlanan bu tez çalışmasında, intihal ve benzeri bilimsel etik ihlallerine kesinlikle yer verilmemiştir. Tüm kaynaklara uygun biçimde atıf yapılarak ve araştırma sürecinde şeffaflık ilkesi benimsenerek hareket edilmiştir. Yine bu çalışma için İstanbul Kent Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından Tarih:28.03.2025 ve Toplantı Sayısı:2025/03 etik kurul onayı alınmıştır.

4.4. Analiz Yöntemi

Bu tez çalışmasında, Türkiye’de işgücü piyasası göstergelerinin ekonomik performans üzerindeki etkileri kapsamlı olarak incelenmiştir. Araştırma kapsamında 2005-2024 yılları arasındaki çeyreklik verilere dayanan zaman serisi analizi gerçekleştirilmiştir. İşgücüne katılım oranı ile istihdam oranı bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. GSYİH, ihracat ve enflasyon oranları ise bağımlı değişken olarak değerlendirilmiştir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiler ise Autoregressi ve Distributed Lag (ARDL) modeli ile test edilmiştir. Nedensellik ilişkileri ise Granger nedensellik testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma ve analizler sonrasında elde edilen sonuçlar, ekonometrik bulgular ışığında kapsamlı bir şekilde yorumlanmıştır.

4.5. Bulgular

Tez çalışmasının bu bölümünde ekonometrik analiz bulguları verilmiştir. Bu çalışmada, 2005 yılı birinci çeyrek (Q1) dönemi ile 2024 yılı üçüncü çeyrek (Q3) arası beş araştırma değişkeni kullanılmıştır. Bu değişkenler Türk ekonomisine ait istihdam oranları (İO), işgücüne katılım oranları (İKO), dolar cinsinden gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), dolar cinsinden ihracat (İHR) ve enflasyon oranları (ENF) şeklindedir. Araştırmanın temel hipotezleri doğrultusunda, İO ve İKO verilerinin GSYİH, İHR ve ENF üzerindeki etkileri incelenmiştir. Analiz aşamasında kısa

ve uzun dönem etkiler gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır testi (ARDL) analizi yapılarak yorumlanmıştır. Uygulamada yüksek sayısal değerler içeren GSYİH ve İHR değişkenlerin doğal logaritması (L) alınmış; oransal şekilde sunulan İO, İKO ve ENF değişkenlerinde herhangi bir dönüşüm yapılmamıştır.

Ekonometrik analizler kapsamında tanımlayıcı veri analizleri, 2005Q1-2024Q3 dönemleri arası beş değişkene ait çizgi grafikleri, genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) durağanlık testleri, ARDL testleri ve Granger nedensellik analizleri uygulanmıştır.

İlk aşamada 2005Q1-2024Q3 arası kullanılan İO, İKO, GSYİH, İHR ve ENF verilerin zaman serisi çizgi grafikleri ile tanımlayıcı istatistikleri sunulmuştur. Tanımlayıcı istatistiklerden ortalama (Ort), standart sapma (SS), minimum (Min), maksimum (Maks) ve Jarque-Bera normallik testi sonuçları sunulmuştur.

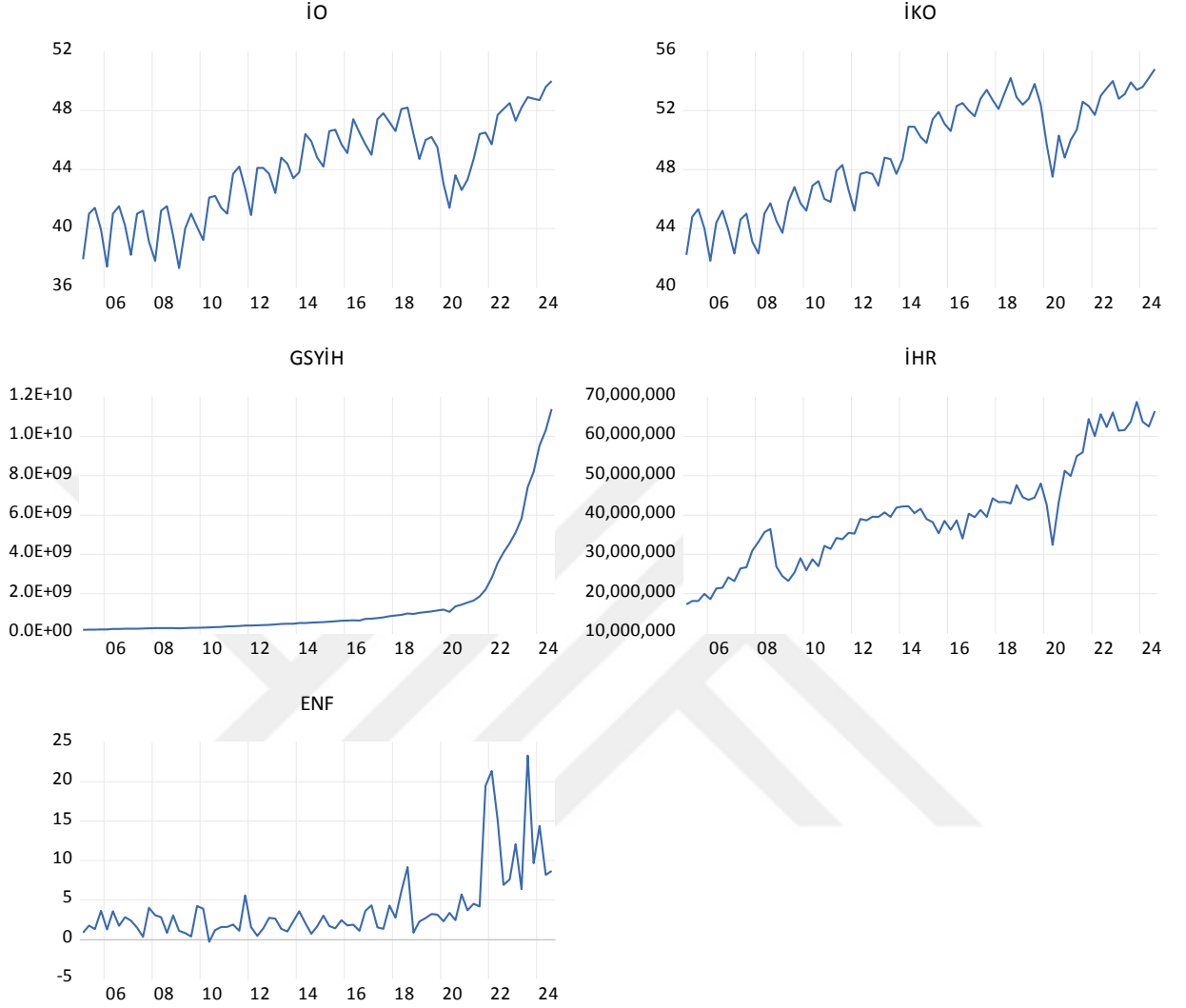
İkinci aşamada 2010-2022 arası tüm değişkenlerinin durağanlık düzeyleri genişletilmiş ADF ve testleri ile kontrol edilmiştir. ARDL kapsamında L-GSYİH, L-İHR ve ENF değişkenleri bağımlı; İO ve İKO değişkenleri bağımsız değişken olarak alınarak; işgücüne yönelik verilerin ekonomik gelişmeyi betimleyen bağımlı değişkenleri üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Nedensellik analizlerinde ARDL modelinde en uygun parametrelerin seçimi için Schwarz bilgi kriteri (SIC) kullanılmış ve en düşük SIC değerine sahip olan model seçilmiştir.

ARDL modelinin temel varsayımlarını kontrol etmek üzere tanı testleri uygulanmıştır. Bu amaç doğrultusunda üç farklı ARDL modelindeki otokorelasyon sınaması için Breusch-Godfrey otokorelasyon testi, değişen varyans (heteroskedastisite) sınaması için Breusch-Pagan testi, modelde belirleme hatasının kontrolü için Ramsey Reset testi kullanılmıştır. Tanı testlerinde varsayımları sağlanmadığı gözlemlendiği için, modellerdeki katsayıların standart sapmaları White kovaryans matrisi üzerinden hesaplanmış ve anlamlılık değerleri düzeltilmiştir. Üç farklı ARDL modelinde CUSUM grafikleri ile modellerin artıklarındaki yapısal kırılmanın varlığı analiz edilmiştir. Ekonometrik analiz sonuçları %1, %5 ve %10 önem düzeyinde değerlendirilmiştir. Uygulamalar, Eviews 12 programı ile gerçekleştirilmiştir.

Şekil 2

Araştırma Değişkenlerinin 2025-Q1 ve 2024-Q3 Dönemleri Arası Çizgi Grafikleri

Şekil 2’de 2005Q1-2024Q3 dönemi için İO,İKO, GSYİH, İHR ve ENF değişkenlerine ait zaman serisi çizgi grafikleri gösterilmiştir. Grafiklere göre İO ve İKO verilerinin uzun dönemde artış eğiliminde olduğu, ancak dönemsel dalgalanmaların da sıkça yaşandığı görülmektedir. GSYİH güçlü ve hızlanan bir büyüme trendi sergileyerek özellikle son yıllarda gözle görülür bir sıçrama yapmıştır. İHR (ihracat) açısından bakıldığında, genel olarak yukarı yönlü seyir öne çıksa da bazı kısa süreli düşüşlerin ardından toparlanma yaşandığı anlaşılmaktadır. ENF ise nispeten düşük seyreden ilk dönemlerin ardından, son yıllarda inişli çıkışlı bir görünümle birlikte daha yüksek seviyelerde dalgalanmaktadır.

Tablo 6
Tanımlayıcı İstatistikler ve Normallik Testi Sonuçları

Değişken	Ort	SS	Min	Maks	JB	p
İÖ	43.967	3.247	50.000	37.300	3.183	0.204
İKO	49.076	3.678	54.800	41.800	5.780*	0.056
GSYİH	1440000000	2380000000	11400000000	162000000	256.536***	<0.01
İHR	39870203	13341842	68763322	17240880	3.347	0.188
ENF	3.997	4.595	23.330	-0.320	221.585***	<0.01

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, Min: Minimum, Maks: Maksimum, JB: Jarque-Bera test istatistiği.

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 6’da araştırmada kullanılan tüm değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ve normallik testi sonuçları gösterilmektedir. Bulgulara göre, ortalamalara sonuçları İÖ için %43.967, İKO için %49.076, GSYİH için 144.000.000, İHR için 39.870.203 ve ENF için %3.997 düzeyinde gözlenmektedir. Jarque-Bera test sonuçları incelendiğinde, İÖ ve İHR dağılımlarında normallik varsayımı sağlanırken İKO, GSYİH ve ENF verilerinin normallik varsayımını sağlamadığı görülmektedir.

Tablo 7
Beş Değişken İçin Genelleştirilmiş ADF Durağanlık Testi Sonuçları

Sabit/Trend	Değişken	I(0)		I(1)	
		t-istatistiği	p	t-istatistiği	p
Sabit	İÖ	-1.259	0.644	-3.170**	0.026
	İKO	-1.246	0.650	-3.501**	0.011
	L-GSYİH	6.493	1.000	-2.819*	0.060
	L-İHR	-1.736	0.409	-10.939***	<0.01
	ENF	-2.721*	0.075	-	-
Sabit + trend	İÖ	-2.905	0.167	-3.759**	0.025
	İKO	-2.780	0.209	-3.480**	0.049
	L-GSYİH	3.022	1.000	-3.798**	0.022
	L-İHR	-3.599**	0.036	-	-
	ENF	-5.401***	<0.01	-	-

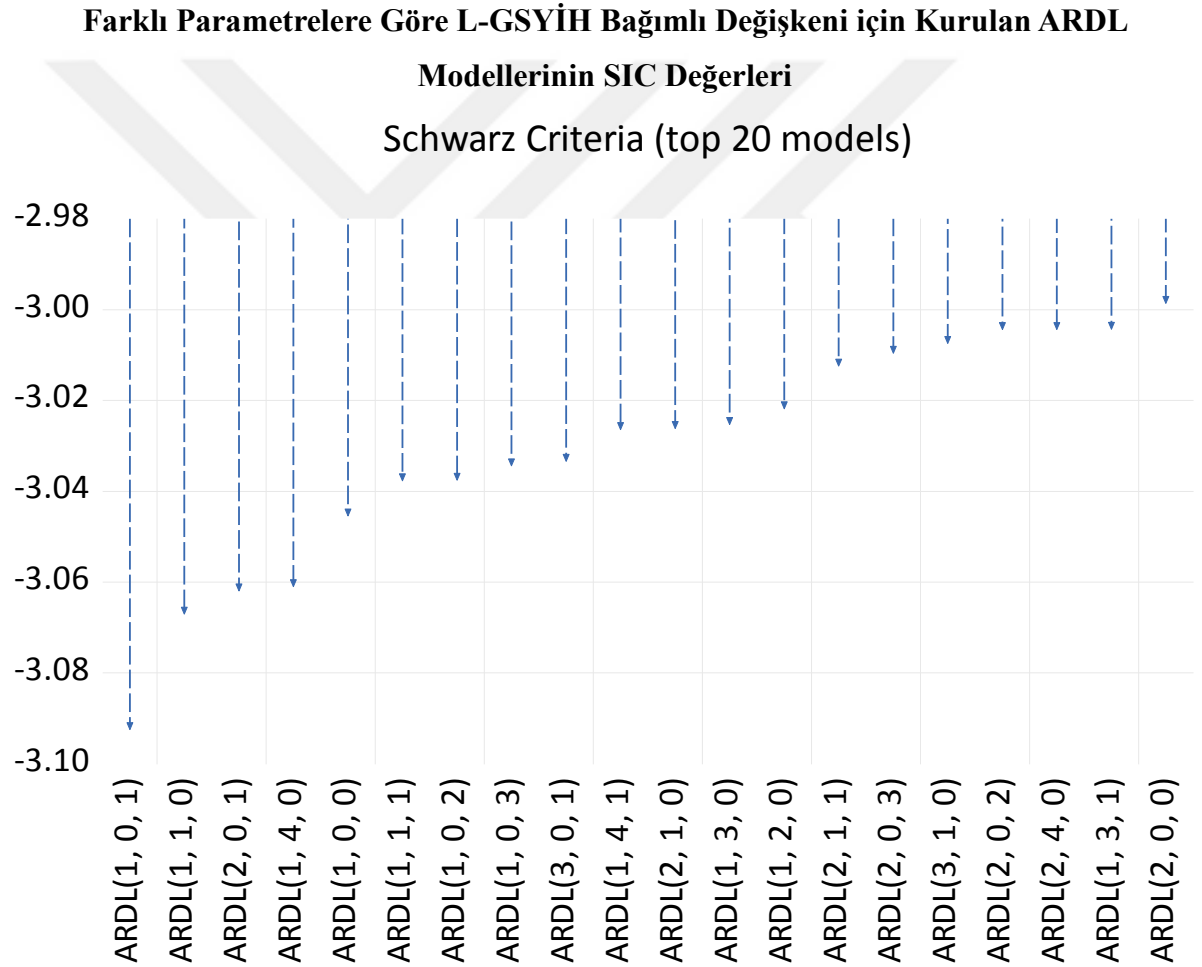
GADF: Genişletilmiş ADF testi. *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 7’de İO, İKO, L-GSYİH, L-İHR ve ENF değişkenlerinin durağanlık durumlarını incelemek için uygulanan genişletilmiş ADF testi sonuçları verilmiştir.

Anlamlılık sonuçlarına göre hem sabit hem de sabit ve trend koşulları altında sadece ENF verileri kendi düzeyinde durağan bulunmuştur. Diğer İO, İKO, L-GSYİH, L-İHR değişkenleri kendi düzeyinde durağan olmadıkları için birinci farkları alınmış ve fark alındıktan sonra tüm bu değişkenler durağan hale gelmiştir. Durağanlık testlerine göre İO, İKO, L-GSYİH, L-İHR ve ENF değişkenleri için ARDL’de zorunlu olan $I(1)$ koşulu sağlanmaktadır ve bu durumda ARDL modelinin uygulanabileceği tespit edilmiştir.

L-GSYİH bağımlı değişkeni için ARDL(1,0,1) sonuçları

Şekil 3

Şekil 3’te L-GSYİH bağımlı değişkeninde ARDL kapsamında farklı parametrelere göre tahmin edilen modellerin SC değerleri verilmiştir. Grafiksel bulgular ışığında, L-GSYİH bağımlı değişkeni için SIC değeri (1,0,1) parametrelerinde en düşük değere sahiptir. Bu nedenle ARDL(1,0,1) modeli tercih edilmiştir.

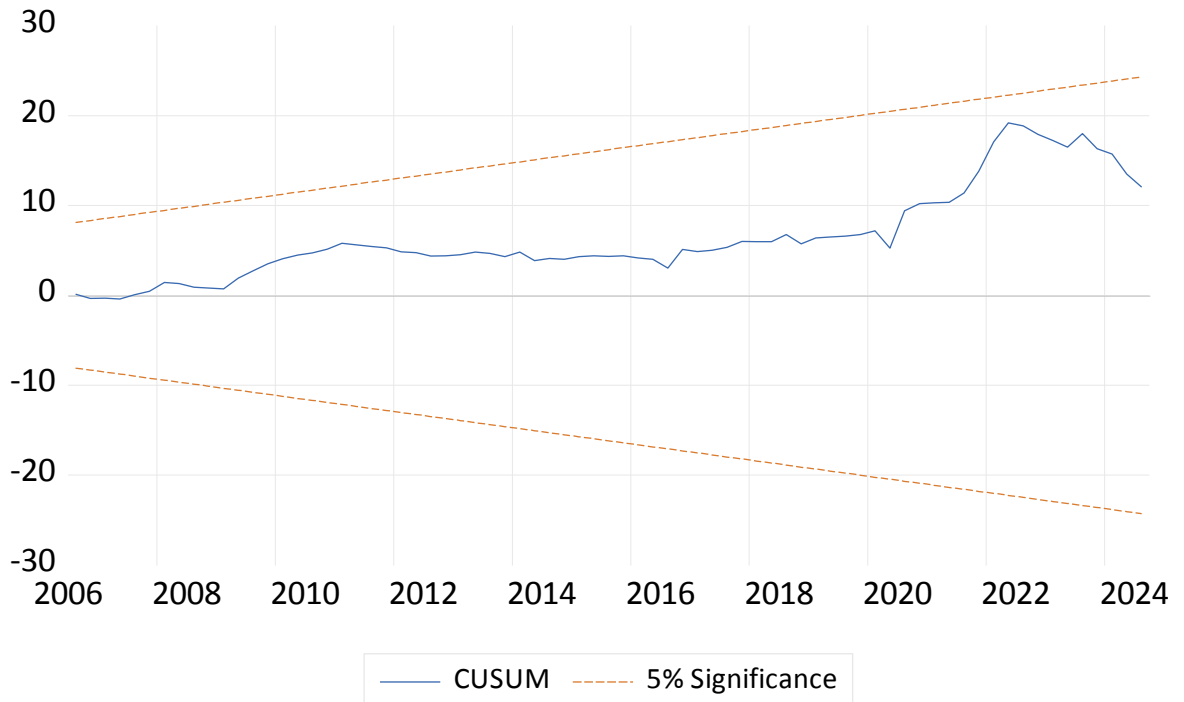
Tablo 8
L-GSYİH İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modelindeki Tanı Testi Bulguları

Tanı testleri	Otokorelasyon	F-istatistiği	0.628	p	0.644
		nR ²	2.738	p	0.603
	Değişen varyans	F-istatistiği***	3.878	p	<0.01
		nR ² ***	13.669	p	<0.01
	Ramsey Reset testi	F-istatistiği	0.466	p	0.642
		Olabilirlik oranı	0.235	p	0.627

***p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 8’de L-GSYİH bağımlı değişkeni için ARDL(1,0,1) modeline ait tanı testi sonuçları verilmiştir. Anlamlılık değerlerine göre bu model içerisinde anlamlı bir otokorelasyon sorunu yoktur. Ancak seçilen bu modelde, anlamlı bir değişen varyans sorunu mevcuttur. Ramsey Reset testinin sonucuna göre, modelde bir belirlenme problemi tespit edilmemiştir. Bu ARDL(1,0,1) modelinde tanı testleri kapsamında değişen varyans sorununu White kovaryans matrisi ile standart hatalar düzeltilmiş ve anlamlılık sonuçları ARDL modelinde bu düzeltmeye göre sunulmuştur.

Şekil 4
L-GSYİH Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modelinin CUSUM Grafiği

Şekil 4’te L-GSYİH bağımlı değişkeni için seçilen ARDL(1,0,1) modelinin CUSUM grafiği verilmiştir. Çizilen CUSUM grafiğinde artıklar güven aralıkları içerisinde yer aldığı için, söz konusu periyotta İO ve İKO ile L-GSYİH arasındaki ilişkilerde herhangi bir yapısal kırılma tespit edilmemiştir.

Tablo 9
L-GSYİH Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL (1,0,1) Modeli

Bağımsız değişken	Katsayı	SH	t-istatistiği	p
L-GSYİH(-1)***	1.046***	0.012	89.565	<0.01
İO	0.000	0.008	-0.017	0.986
İKO	0.008	0.009	0.856	0.395
İKO(-1)**	0.012**	0.005	2.360	0.021
Sabit terim*	-0.659***	0.127	-5.183	<0.01
R ²	0.998	Bağımlı değişken için Ort		20.349
Düzeltilmiş R ²	0.997	Bağımlı değişken için SS		1.098
Regresyon için SH	0.046	Akaike bilgi kriteri		-3.272
AKT	0.152	Schwarz kriteri		-3.121
Log-olabilirlik	132.613	Hannan-Quinn kriteri		-3.212
F-istatistiği***	11100.400	Durbin-Watson istatistiği		1.689
p	<0.01			

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, SH: Standart hata, AKT: Artık kareler toplamı, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 9’da L-GSYİH bağımlı değişkeni için tahmin edilen ARDL (1,0,1) modelinin sonuçları gösterilmektedir. Performans ölçütlerine göre bu modelin belirtme katsayısı 0.998; düzeltilmiş belirtme katsayısı (R^2) 0.997 olarak hesaplanmıştır. Modelin R^2 değerleri 1’e çok yakın olduğu için, İO ve İKO değişkenlerinin L-GSYİH değişkenini yüksek düzeyde açıklayabildiği söylenebilir. Bu modelin F-istatistiği ekonometrik açıdan anlamlı olduğundan, L-GSYİH değişkenini açıklama üzere oluşturulan ARDL modeli de anlamlı bulunmuştur.

Seçilen ARDL(1,0,1) modeline göre L-GSYİH ve İKO değişkenin birinci gecikmesini ifade eden katsayıların istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir. Modeldeki L-GSYİH(-1) ve İKO(-1) için regresyon katsayıları pozitif olduğundan, milli gelirdeki ve işgücüne katılım oranlarındaki bir dönem önceki artış, bir sonraki dönemde milli geliri de artırmaktadır.

Tablo 10
L-GSYİH İçin Seçilen ARDL(1,0,1) Modelinin F-Sınır Testi Sonuçları

F-istatistiği	Önem düzeyi	Kritik değerler	
		I(0)	I(1)
38.102***	10%	2.713	3.453
	5%	3.235	4.053
	1%	4.358	5.393

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 10’da L-GSYİH için seçilen ARDL (1,0,1) modeline ait F-sınır testi sonuçları verilmiştir. Bu e ile LBD arasındaki eş bütünleşmeyi test eden F-sınır testi sonuçları gösterilmektedir. Test sonucunda F-istatistiği kritik değerlerin üzerindedir. Bu istatistiğin kritik değeri aşması nedeniyle, bu modelde İO ile İKO ve L-GSYİH arasında anlamlı bir eş bütünleşme ilişkisi bulunmaktadır. Sınır testi sonucunda eş bütünleşme ilişkisi anlamlı olduğu için, İO ve İKO ile L-GSYİH arasında uzun dönemli ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu söylenebilir.

Tablo 11
L-GSYİH Bağımlı Değişkenine Ait ARDL Bulgularında Hata Düzeltme Modeli

Bağımsız değişken	Katsayı	SH	t-istatistiği	p
D(İKO)*	0.008	0.004	1.919	0.059
HDK(-1)***	-0.046	0.004	-12.596	<0.01
R ²	0.429	Bağımlı değişken için Ort		0.055
Düzeltilmiş R ²	0.422	Bağımlı değişken için SS		0.059
Regresyon için SH	0.045	Akaike bilgi kriteri		-3.349
AKT	0.152	Schwarz kriteri		-3.289
Log-olabilirlik	132.613	Hannan-Quinn kriteri		-3.325
Durbin-Watson istatistiği	1.689			

D: Fark operatörü, HDK: Hata düzeltme katsayısı. Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, SH: Standart hata, AKT: Artık kareler toplamı, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Tablo 11’de L-GSYİH bağımlı değişkenine ARDL (1,0,1) modeli için hata düzeltme modeli sonuçları gösterilmektedir.

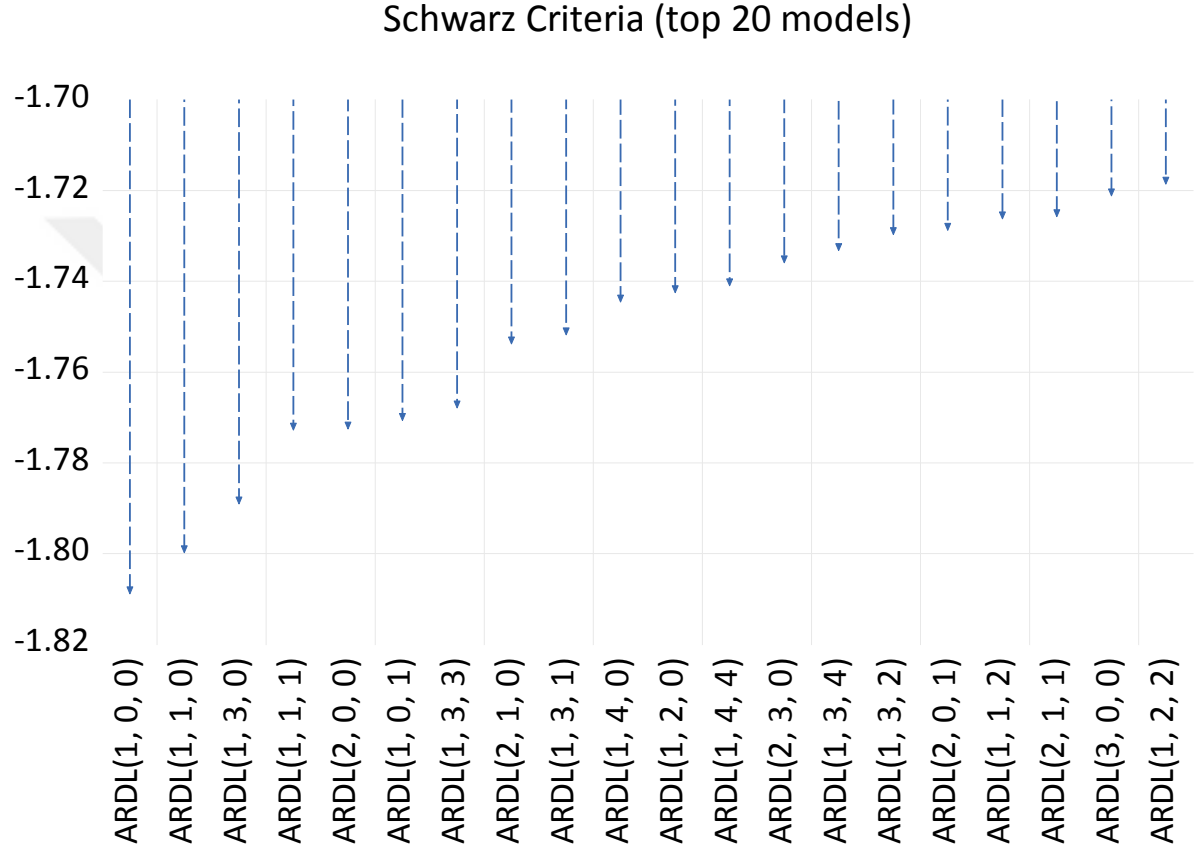
Bu hata düzeltme modelinin sonuçlarına göre, ekonometrik açıdan beklendiği şekilde, kısa dönem için hata düzeltme katsayısı negatif ve ekonometrik açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre, İO ve İKO ile L-GSYİH arasındaki ilişkide, kısa dönemde meydana gelen sapmaların ortadan kalkması öngörülmektedir. Kısa dönem için HDK katsayısı incelendiğinde;

İÖ ve İKO ile L-GSYİH arasındaki ilişkide gerçekleşecek olası bir sapmanın %4.6'lık bir bölümünün, bir dönem sonrasında giderilebileceği öngörülmektedir.

L-İHR bağımlı değişkeni için ARDL (1,0,0) sonuçları

Şekil 5

Farklı Parametrelere Göre L-İHR Bağımlı Değişkeni İçin Kurulan ARDL Modellerinin SIC Değerleri

Şekil 5'te L-İHR bağımlı değişkeninde ARDL kapsamında farklı parametrelere göre tahmin edilen modellerin SC değerleri verilmiştir. Grafikselleştirilmiştir. Grafiksel bulgular ışığında, L-İHR bağımlı değişkeni için SIC değeri (1,0,0) parametrelerinde en düşük değere sahiptir. Bu nedenle ARDL (1,0,0) modeli tercih edilmiştir.

Tablo 12
L-İHR İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelindeki Tanı Testi Bulguları

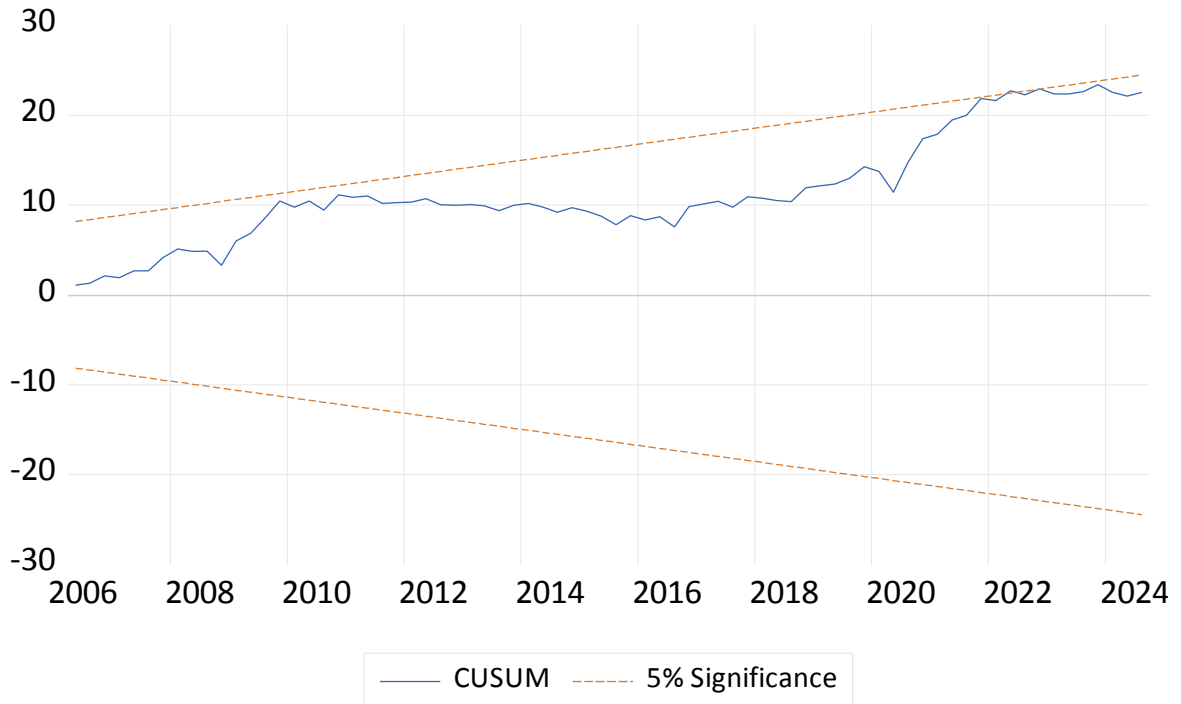
Tanı testleri	Otokorelasyon	F-istatistiği	1.581	p	0.189
		nR ²	6.462	p	0.167
	Değişen varyans	F-istatistiği**	3.520	p	0.019
		nR ² **	9.741	p	0.021
	Ramsey Reset testi	F-istatistiği	0.004	p	0.996
		Olabilirlik oranı	0.000	p	0.996

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Tablo 12’de L-İHR bağımlı değişkeni için ARDL (1,0,0) modeline ait tanı testi sonuçları yer almaktadır. Anlamlılık değerlerine göre bu model içerisinde anlamlı bir otokorelasyon sorunu yoktur. Ancak seçilen bu modelde, anlamlı bir değişen varyans sorunu mevcuttur. Ramsey Reset testinin sonucuna göre, modelde bir belirlenme problemi tespit edilmemiştir. Bu ARDL (1,0,0) modelinde tanı testleri kapsamında değişen varyans sorununu White kovaryans matrisi ile standart hatalar düzeltilmiş ve anlamlılık sonuçları ARDL modelindeki bulgular bu düzeltmeye göre sunulmuştur.

Şekil 6

L-İHR Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin CUSUM Grafiği

Şekil 6’da L-İHR bağımlı değişkeni için seçilen ARDL (1,0,0) modelinin CUSUM grafiği verilmiştir. Çizilen CUSUM grafiğinde artıklar güven aralıkları içerisinde yer aldığı için, söz

konusu periyotta İO ve İKO ile L-İHR arasındaki ilişkilerde herhangi bir yapısal kırılma gözlenmemiştir.

Tablo 13

L-İHR Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL (1,0,0) Modeli

Bağımsız değişken	Katsayı	SH	t-istatistiği	p
L-İHR(-1)	0.848***	0.060	14.198	<0.01
İO	0.020	0.012	1.611	0.112
İKO	-0.006	0.011	-0.504	0.616
Sabit terim	2.066***	0.765	2.699	<0.01
R^2	0.933	Bağımlı değişken için Ort		17.454
Düzeltilmiş R^2	0.930	Bağımlı değişken için SS		0.338
Regresyon için SH	0.089	Akaike bilgi kriteri		-1.950
AKT	0.586	Schwarz kriteri		-1.829
Log-olabilirlik	80.057	Hannan-Quinn kriteri		-1.902
F-istatistiği	344.437	Durbin-Watson istatistiği		2.171
p	<0.01			

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, SH: Standart hata, AKT: Artık kareler toplamı, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 13'te L-İHR bağımlı değişkeni için tahmin edilen ARDL (1,0,0) modelinin sonuçları gösterilmektedir. Performans ölçütlerine göre bu modelin belirtme katsayısı 0.933; düzeltilmiş belirtme katsayısı (R^2) 0.930 olarak hesaplanmıştır. Modelin R^2 değerleri 1'e çok yakın olduğu için, İO ve İKO değişkenlerinin L-İHR değişkenini yüksek düzeyde açıklayabildiği söylenebilir. Bu modelin F-istatistiği ekonometrik açıdan anlamlı olduğundan, L-İHR değişkenini açıklamak üzere oluşturulan ARDL modeli de anlamlı bulunmuştur.

Seçilen ARDL (1,0,0) modeline göre L-İHR değişkeninin birinci gecikmesini ifade eden katsayının istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir. Modeldeki L-İHR(-1) için regresyon katsayısı pozitif olduğundan, ihracat tutarlarındaki bir dönem önceki artış, bir sonraki dönemde ihracatı da artırmaktadır.

Tablo 14
L-İHR İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin F-Sınır Testi Sonuçları

F-istatistiği	Önem düzeyi	Kritik değerler	
		I(0)	I(1)
3.582*	10%	2.713	3.453
	5%	3.235	4.053
	1%	4.358	5.393

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 14'te L-İHR için seçilen ARDL (1,0,0) modeline ait F-sınır testi sonuçları verilmiştir. Test sonucunda hesaplanan F-istatistiği, kritik değerlerin üzerindedir. Bu istatistiğin kritik değeri aşması nedeniyle, bu modelde İÖ ile İKO ve L-İHR arasında anlamlı bir eş bütünleşme ilişkisi bulunmaktadır. Sınır testi sonucunda eş bütünleşme ilişkisi anlamlı olduğu için, İÖ ve İKO ile L-İHR arasında uzun dönemli ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu söylenebilir.

Tablo 15
L-İHR Bağımlı Değişkenine Ait ARDL Bulgularında Hata Düzeltme Modeli

Bağımsız değişken	Katsayı	SH	t-istatistiği	p
HDK(-1)***	-0.152	0.039	-3.861	<0.01
R ²	0.133	Bağımlı değişken için Ort		0.017
Düzeltilmiş R ²	0.132	Bağımlı değişken için SS		0.094
Regresyon için SH	0.087	Akaike bilgi kriteri		-2.027
AKT	0.586	Schwarz kriteri		-1.997
Log-olabilirlik	80.057	Hannan-Quinn kriteri		-2.015
Durbin-Watson istatistiği	2.171			

HDK: Hata düzeltme katsayısı. Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, SH: Standart hata, AKT: Artık kareler toplamı, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

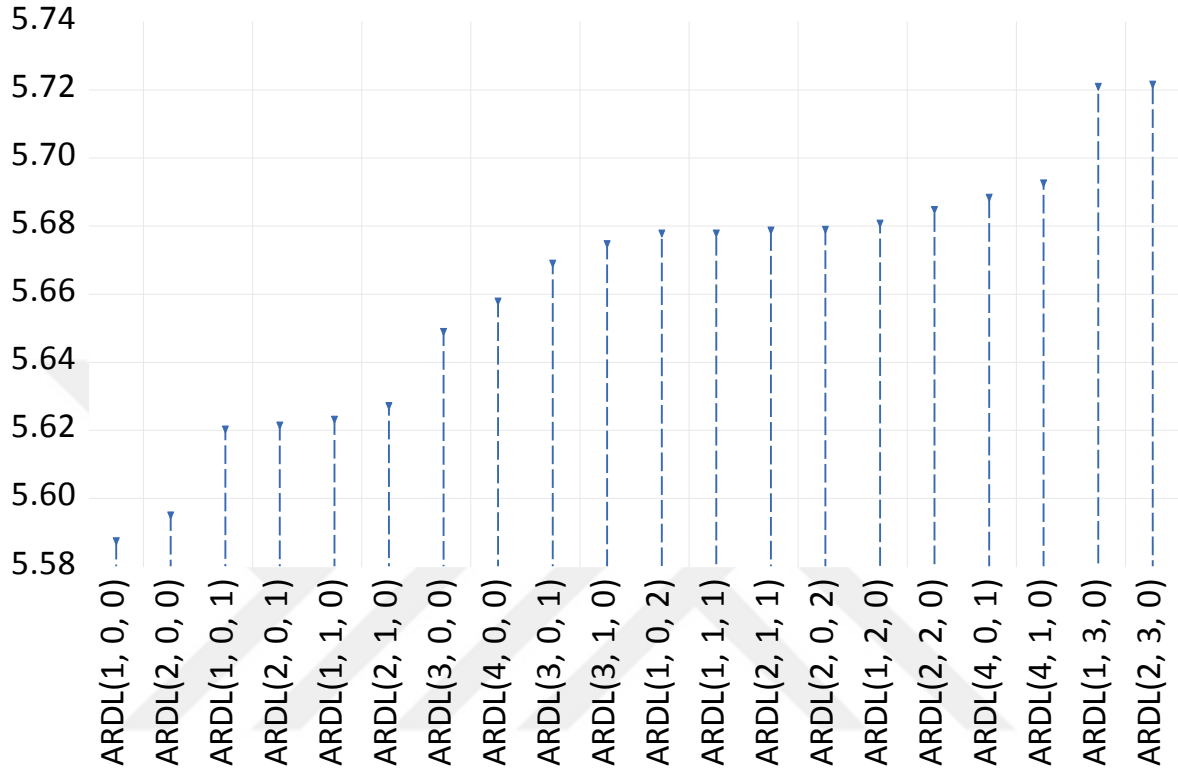
Tablo 15'te L-İHR bağımlı değişkenine ait ARDL (1,0,0) modeli için hata düzeltme modeli sonuçları gösterilmektedir. Bu hata düzeltme modelinin sonuçlarına göre, ekonometrik açıdan beklendiği şekilde, kısa dönem için hata düzeltme katsayısı negatif ve ekonometrik açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre, İÖ ve İKO ile L-İHR arasındaki ilişkide, kısa dönemde meydana gelen sapmaların ortadan kalkması öngörülmektedir. Kısa dönem için HDK katsayısı incelendiğinde; İÖ ve İKO ile L-İHR arasındaki ilişkide gerçekleşecek olası bir sapmanın %15.2'lik bir bölümünün, bir dönem sonrasında giderilebileceği öngörülmektedir.

ENF bağımlı değişkeni için ARDL (1,0,0) sonuçları

Şekil 7

Farklı Parametrelere Göre ENF Bağımlı Değişkeni İçin Kurulan ARDL Modellerinin SIC Değerleri

Schwarz Criteria (top 20 models)

Şekil 7’de ENF bağımlı değişkeninde ARDL kapsamında farklı parametrelere göre tahmin edilen modellerin SC değerleri verilmiştir. Grafiksel bulgular ışığında, ENF bağımlı değişkeni için SIC değeri (1,0,0) parametrelerinde en düşük değere sahiptir. Bu nedenle ARDL (1,0,0) modeli tercih edilmiştir.

Tablo 16

ENF İçin Seçilen ARDL (1,0,0) Modelindeki Tanı Testi Bulguları

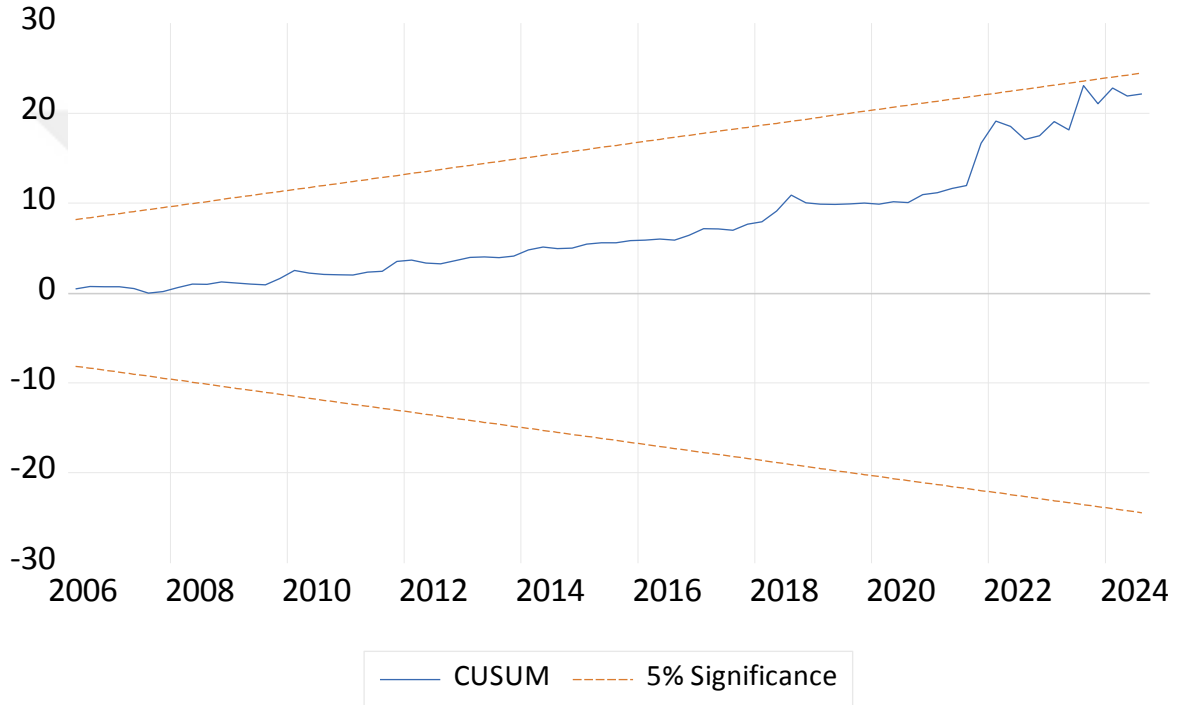
Tanı testleri	Otokorelasyon	F-istatistiği	1.702	p	0.134
		nR ²	10.186	p	0.117
	Değişen varyans	F-istatistiği*	2.293*	p	0.085
		nR ² *	6.633*	p	0.084
	Ramsey Reset testi	F-istatistiği	0.725	p	0.471
		Olabilirlik oranı	0.559	p	0.455

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Tablo 16’da ENF bağımlı değişkeni için seçilen ARDL (1,0,0) modeline ait tanı testi sonuçları yer almaktadır. Anlamlılık değerlerine göre bu model içerisinde anlamlı bir otokorelasyon sorunu yoktur. Ancak seçilen bu modelde, anlamlı bir değişen varyans sorunu mevcuttur. Ramsey Reset testinin sonucuna göre, modelde bir belirlenme problemi tespit edilmemiştir. Bu ARDL (1,0,0) modelinde tanı testleri kapsamında değişen varyans sorununu White kovaryans matrisi ile standart hatalar düzeltilmiş ve anlamlılık sonuçları ARDL modelindeki bulgular bu düzeltmeye göre sunulmuştur.

Şekil 8

ENF Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modelinin CUSUM Grafiği

Şekil 8’de ENF bağımlı değişkeni için seçilen ARDL (1,0,0) modelinin CUSUM grafiği verilmiştir. Çizilen CUSUM grafiğinde artıklar güven aralıkları içerisinde yer aldığı için, söz konusu periyotta İO ve İKO ile ENF arasındaki ilişkilerde herhangi bir yapısal kırılma tespit edilmemiştir.

Tablo 17

ENF Bağımlı Değişkeni İçin Seçilen ARDL(1,0,0) Modeli

Bağımsız değişken	Katsayı	SH	t-istatistiği	p
L-ENF(-1)***	0.534	0.139	3.832	<0.01
İO	0.134	0.403	0.332	0.741
İKO	0.148	0.296	0.498	0.620
Sabit terim*	-11.203	6.431	-1.742	0.086

R^2	0.927	Bağımlı değişken için Ort	4.038
Düzeltilmiş R^2	0.904	Bağımlı değişken için SS	4.611
Regresyon için SH	3.560	Akaike bilgi kriteri	5.427
AKT	937.657	Schwarz kriteri	5.548
Log-olabilirlik	-207.658	Hannan-Quinn kriteri	5.475
F-istatistiği***	18.398	Durbin-Watson istatistiği	2.259
p	<0.01		

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, SH: Standart hata, AKT: Artık kareler toplamı, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Tablo 17’de ENF bağımlı değişkeni için tahmin edilen ARDL (1,0,0) modelinin sonuçları gösterilmektedir. Performans ölçütlerine göre bu modelin belirtme katsayısı 0.927; düzeltilmiş belirtme katsayısı (R^2) 0.904 olarak hesaplanmıştır. Modelin R^2 değerleri 1’e çok yakın olduğu için, İÖ ve İKO değişkenlerinin ENF değişkenini yüksek düzeyde açıklayabildiği söylenebilir. Bu modelin F-istatistiği ekonometrik açıdan anlamlı olduğundan, ENF değişkenini açıklamak üzere oluşturulan ARDL modeli de anlamlı bulunmuştur.

Seçilen ARDL(1,0,0) modeline göre ENF değişkenin birinci gecikmesini ifade eden katsayının istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir. Modeldeki ENF(-1) için regresyon katsayısı pozitif olduğundan, enflasyon tutarlarındaki bir dönem önceki artış, bir sonraki dönemdeki enflasyonu artırmaktadır.

Tablo 18
ENF İçin Seçilen ARDL (1,0,0) Modelinin F-Sınır Testi Sonuçları

F-istatistiği	Önem düzeyi	Kritik değerler	
		I(0)	I(1)
5.489***	10%	2.713	3.453
	5%	3.235	4.053
	1%	4.358	5.393

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 18’de ENF için seçilen ARDL (1,0,0) modeline ait F-sınır testi sonuçları verilmiştir. Test sonucunda hesaplanan F-istatistiği, kritik değerlerin üzerindedir. Bu istatistiğin kritik değeri aşması nedeniyle, bu modelde İÖ ile İKO ve ENF arasında anlamlı bir eş bütünleşme ilişkisi bulunmaktadır. Sınır testi sonucunda eş bütünleşme ilişkisi anlamlı olduğu için, İÖ ve İKO ile ENF arasında uzun dönemli ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 19**ENF Bağımlı Değişkenine Ait ARDL Bulgularında Hata Düzeltme Modeli**

Bağımsız değişken	Katsayı	SH	t-istatistiği	p
HDK(-1)***	-0.466	0.098	-4.780	<0.01
R ²	0.228	Bağımlı değişken için Ort		0.101
Düzeltilmiş R ²	0.228	Bağımlı değişken için SS		3.972
Regresyon için SH	3.490	Akaike bilgi kriteri		5.350
AKT	937.657	Schwarz kriteri		5.380
Log-olabilirlik	-207.658	Hannan-Quinn kriteri		5.362
Durbin-Watson istatistiği	2.259			

HDK: Hata düzeltme katsayısı. Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, SH: Standart hata, AKT: Artık kareler toplamı, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Tablo 19’da ENF bağımlı değişkenine ait ARDL (1,0,0) modeli için hata düzeltme modeli sonuçları gösterilmektedir. Bu hata düzeltme modelinin sonuçlarına göre, ekonometrik açıdan beklendiği şekilde, kısa dönem için hata düzeltme katsayısı negatif ve ekonometrik açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre, İO ve İKO ile ENF arasındaki ilişkide, kısa dönemde meydana gelen sapmaların ortadan kalkması öngörülmektedir. Kısa dönem için HDK katsayısı incelendiğinde; İO ve İKO ile ENF arasındaki ilişkide gerçekleşecek olası bir sapmanın %46.6’lık bir bölümünün, bir dönem sonrasında giderilebileceği öngörülmektedir.

Tablo 20**Granger Nedensellik Testleri İçin Gecikme Seçimi**

Gecikme	SIC
0	13.862
1	4.930 ^G
2	5.487
3	5.578
4	6.185

SIC: Schwarz bilgi kriteri **G:** Optimal gecikme uzunluğu.

Tablo 20’de İO ve İKO ile L-GSYİH, L-İHR ve ENF arasındaki ilişkiye yönelik Granger nedensellik testlerini uygulamadan önceki gecikme uzunluğu seçim sonuçları verilmiştir. SIC değerlerine en düşük kriter sonucu, 1. gecikmede elde edilmiştir. Buna göre nedensellik analizlerinde gecikme değeri 1 olarak seçilmiştir. Granger nedensellik analizi uygulanırken,

durağan olmayan verilerin farkları alınmış halleri kullanılmış ve durağanlık koşulu analiz öncesi sağlanmıştır.

Tablo 21
Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

Granger nedensellik (X->Y)	n	F-istatistiği	p
D(İÖ,1) -> D(L-GSYİH,1)*	77	2.425	0.096
D(İÖ,1) -> D(L-İHR,1)	77	0.219	0.804
D(İÖ,1) -> ENF	77	1.833	0.167
D(İKO,1) -> D(L-GSYİH,1)*	77	2.424	0.096
D(İKO,1) -> D(L-İHR,1)	77	0.906	0.409
D(İKO,1) -> ENF	77	1.797	0.173

D: Fark operatörü, *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Tablo 21’de İÖ ve İKO ile L-GSYİH, L-İHR ve ENF arasındaki ilişkiye yönelik Granger nedensellik analizi sonuçları gösterilmektedir. Test istatistiğinin anlamlılıkları incelendiğinde; İÖ ve İKO değişkenlerinden L-GSYİH değişkenine doğru anlamlı bir nedensellik ilişkisinin var olduğu görülmektedir. Buna göre istihdam ve işgücüne katılım oranları, milli gelirin anlamlı bir nedeni olarak görülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında Türkiye’de işgücü piyasasına ait temel göstergelerin ekonomik performans üzerindeki etkilerinin neler olduğunun belirlenmesi amacı ile analiz yapılmıştır. Yapılan analiz ve alandaki araştırmalarda özellikle 2005–2024 dönemine ait istihdam oranı, işsizlik oranı, gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), işgücüne katılım oranı (İKO), ihracat ve enflasyon gibi temel makroekonomik göstergeler kullanılarak kapsamlı bir tarama ile uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ve analiz sonrasında elde edilen bulgular doğrultusunda değerlendirildiğinde; Türkiye’de işgücü piyasası dinamikleri ile ekonomik büyüme arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmış ve ortaya konmuştur.

Bu araştırma ve çalışmada kullanılan ARDL (Autoregressive Distributed Lag) modeli, çalışmanın konusu kapsamında işgücü piyasası göstergeleri ile GSYİH arasındaki uzun dönemli ilişkiyi belirleme açısından etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymuştur. Analiz ile bulgular sonrasında elde edilen sonuçlarına göre, işgücüne katılım oranı ile istihdam oranındaki artışların ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde etkili olduğu saptanmıştır. Yine araştırma kapsamında kullanılan veriler üzerinden gerçekleştirilen Granger nedensellik test sonuçlarına göre de istihdam ve işgücüne katılım oranlarının GSYİH üzerinde nedensel bir etki yarattığı doğrulanmıştır. Fakat ihracat performansı üzerinde işgücüne katılım oranının doğrudan etkisi bulunmamış olup buna karşın GSYİH ve ihracat arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışma ve elde edilen veriler değerlendirildiğinde ise enflasyon açısından işgücü maliyetleri ve ücret artışlarının yine enflasyon üzerinde baskı yarattığı araştırma bulguları ile sonuçlarımız arasında yer almaktadır. Yine farklı bir bulgu ve sonuç ise yüksek işsizlik oranlarının bu baskıyı sınırlayabildiğini ortaya koymaktadır. Bir önemli boyut ise işgücü piyasasında kayıt dışı istihdamın çok yaygın olması sorunudur. Bu durum ekonomik yapıyı zayıflatan önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Uluslararası işgücü ve ekonomi piyasalarına yönelik gerçekleştirilen karşılaştırmalarda Türkiye’nin istihdam oranı açısından gelişmiş ülkelere kıyasla daha düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Türkiye bu özelliği ile özellikle ABD, Almanya, Güney Kore ve Çin gibi ülkelerle yapılan karşılaştırmalarda; yine Türkiye’nin işgücüne katılım ve istihdam oranlarının ciddi görece zayıf olduğu tespit edilmiştir.

Genel olarak ve bu bağlamda değerlendirildiğinde ise Türkiye’nin ekonomik büyümesini sürdürülebilir hale getirebilmesi açısından; işgücüne katılımı artıracak, istihdamı çeşitlendirecek ve kayıt dışı ekonomiyi azaltacak politikalar geliştirmesi elzem ve kaçınılmaz bir sonuç olarak görülmektedir. Türkiye ayrıca işgücü piyasası ve istihdam yaratmak açısından

başta eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyumun güçlendirilmesi gereken bir ülkedir. Nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması, genç işsiz ve kadınların işgücüne katılımının desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca uzun vadeli ekonomik istikrar açısından bu uygulamaların ülke ekonomisi başta olmak üzere istihdam piyasası ile ekonomisi açısından büyük önem taşımakta olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir.

Öneriler

Bu tez çalışmasında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, Türkiye’de işgücü piyasasının ekonomik performans üzerindeki etkisini artırmak ve makroekonomik istikrarı sağlamak adına bazı önerilerin geliştirilebileceği görülmüştür. Bu öneriler aşağıdaki politika ve uygulamalar şeklinde geliştirilmiştir.

İşgücüne Katılımın Artırılması

Kadınlar başta olmak üzere gençler, dezavantajlı gruplar ve tüm bireylerin işgücü piyasasına katılımını artıracak başta sosyal, kültürel ve ekonomik teşvik mekanizmaları acilen geliştirilmelidir. Esnek çalışma modelleri uygulamaya geçirilmeli ve çocuk bakım hizmetlerinin destekleyici politikalar çerçevesinde bu grupların istihdamını kolaylaştıracağı unutulmamalıdır.

Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele

Türkiye’de yaygın olan kayıt dışı istihdam oranlarının azaltılabilmesi için başta sıkı denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. İşletmelere yönelik teşvik edici vergi indirimi sağlanmalı ve sosyal güvenlik kolaylıklarına yönelik politikalar geliştirilmelidir.

Eğitim ve İşgücü Arasındaki Uyumun Güçlendirilmesi

Mesleki eğitim programları hızla hayata geçirilmeli, piyasa ihtiyaçlarına uygun şekilde güncellenmeli ve özellikle genç işsizliğin azaltılması için üniversite mezunlarının niteliklerine uygun iş imkânları hızlı bir şekilde oluşturulmalıdır. Eğitim ile istihdam uyumu sağlanarak diplomalı işsizlik sorunu azaltılmalıdır. Nitelikli ve beceriye sahip bireylerin hak ettiği alanlarda ve olması gereken işgücüne katılımları sağlanmalıdır. Bu durum hem kamusal hem de bireysel olmak üzere daha verimli işgünün oluşmasına ve ekonomik getirinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Nitelikli İşgücü Yatırımları

Dünya ile Türkiye’nin teknolojik dönüşüm açısından kendisini hızla yenilemesi, dijitalleşme ve yüksek katma değerli sektörlerde çalışacak insan kaynağının artırılması, nitelikli işgücü yetiştirme programlarının desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle mesleki becerilerin geliştirilmesi ve sürekli eğitim fırsatlarının bu alanda kritik önem arz ettiği asla unutulmamalıdır.

Kadın İstihdamının Artırılması

Kadınların işgücüne katılımı daha fazla sağlanmalı ve istihdam edilmelerine engel sorunlar ortadan kaldırılmalıdır. Kadınlar için toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinde istihdam politikaları oluşturulmalı ve çalışan kadınlara başta kreş desteği, doğum izni uygulamaları ile esnek çalışma imkânları sağlanarak yaygın hale getirilmelidir.

Bölgesel İstihdam Politikaları

Türkiye'nin gelişmiş olan diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi bölgesel işgücü piyasasındaki eşitsizlikleri azaltmak adına, sanayileşmeden uzak ve özellikle göç alan bölgelerde istihdam yaratacak yatırımları teşvik edecek programları hızla hayata geçirmelidir. Düzensiz dış ve iç göç kontrol edilmeli, bölgesel yarım ile teşviklere daha fazla bütçe ayrılmalıdır.

İstihdamsız Büyümenin Önlenmesi

Ekonomik büyümenin istihdam yaratamayan bir yapıya dönüşmesini önlemek kaydı ile bu alandaki hazırlanan çalışmalar başta üretim ve sanayi politikaları açısından istihdam dostu olacak şekilde tasarlanmalıdır.

Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılması

Türkiye'nin Almanya, Çin ve Güney Kore örneklerinde görüldüğü gibi başta üretim kalitesini ve işgücü verimliliğini artırmak için Ar-Ge, inovasyon ve teknolojiye dayalı üretimi teşvik etmelidir. Ayrıca teknoloji odaklı yatırımlara hız vermeli, bu yönde istihdam alanları oluşturmaktadır. Yüksek katma değerli ürünlerin üretilerek ülke ekonomisi güçlendirilmeli, diğer gelişmiş ya da gelişmekte olan dünya ülkeleri ile rekabet edebilecek hale gelmelidir. Bu sayede beyin göçünün azalması ya da ortadan kaldırılması sağlanmalıdır.

Yukarıda ifade edildiği gibi bu önerilerin uygulanması, Türkiye'nin işgücü piyasasının yapısal sorunlarını daha hızlı aşarak sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve toplumsal refah düzeyinin yükselmesi sağlanmış olacak ve Türkiye açısından ciddi bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, Z. ve Albayrak, N. (2017). İstihdam yaratmayan büyüme: Alt sektörler bazında bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 215-228.
- Acaroğlu, H. (2018). Is there a trade-off between output and unemployment? An evidence from Okun's law for G-20 countries. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2), 147-162. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.405529>
- Adak, N. (2010). Sosyal bir problem olarak işsizlik ve sonuçları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 105-116.
- Adıgüzel, M. (2021). Türkiye’de genç işsizliği etkileyen faktörler. *Econharran*, 5(8), 100-129.
- Akay, H. K., Aklan, N. A. ve Çınar, M. (2016). Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme ve işsizlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 209-226.
- Akcan, A. T. (2018). Türkiye’de genç işsizlik sorunu ve çözüm önerileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 35-54.
- Akçoraoğlu, A. (2010). Employment, economic growth and labor market performance: The case of Turkey. *Ekonomik Yaklaşım*, 21(77), 101-114.
- Akgeyik, T. (2017). Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına katılımını etkileyen faktörler: TÜİK verileri üzerine bir analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 70, 31-53.
- Akkartal, G. R. (2022). Covid 19’un küresel tedarik zincirine olan etkisi üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(6), 1-10.
- Akkaya, T. (2017). *Türkiye’de işsizlik olgusu bağlamında iş beğenmeme nedenleri İstanbul ili örneği* [Uzmanlık tezi]. T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. <https://media.iskur.gov.tr/15698/tuba-akkaya.pdf>
- Akpınar, M. E. ve Nişancı, Z. N. (2021). Analitik hiyerarşi süreci yöntemine dayalı afet sonrası acil durumlar için geçici barınma alanı seçimi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(42), 1368-1381. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.882493>
- Aksoy, N. ve Ivrendi, M. (2023). Türkiye’de ekonomik büyümenin cinsiyet ve eğitim temelinde işsizliğe etkisi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 18(69), 172-192. <https://doi.org/10.19168/jyasar.1188216>
- Aksu, L. (2017). Türkiye’de istihdam, verimlilik ve iktisadi büyüme ilişkilerinin analizi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 39-94.
- Alcan, D. (2018). *Türkiye’de işgücüne katılımın belirleyicileri ve işgücüne katılım oranı öngörülleri* [Uzmanlık tezi]. T. C. Kalkınma Bakanlığı.

- Alkaya, A. ve Işık, P. (2022). Temel makroekonomik faktörler ve nüfusun işsizliğe etkileri: OECD ülkeleri üzerine panel veri analizi. *Sosyoekonomi*, 30(54), 497-539. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2022.04.25>
- Altınar, A. ve Şimşek Korkmaz, Y. (2023). Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve yurtiçi tasarruf arasındaki ilişki: Ekonometrik bir uygulama. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 6(1), 22-34. <https://doi.org/10.46737/emid.1190507>
- Anadolu Ajansı. (2015, 19 Haziran). 220,000 Muslims pray first Ramadan Friday prayer at al-Aqsa. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/abd-ekonomisi-2024un-son-ceyreginde-yuzde-2-3-buyudu/34669> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Analiz Gazetesi. (2025, 27 Mart). Türkiye'de işsizlik yüzde 0.2 azaldı. <https://analizgazetesi.com.tr/haber/turkiyede-issizlik-yuzde-02-azaldi-8413/>
- Apaydın, F. (2018). Türkiye'de işsizliğin karakteristiklerinin karşılaştırmalı analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 159-200.
- Ar, K. N. ve Kines, M. B. (2019). Widening income inequality in the last decades: Turkish case. *PressAcademia Procedia*, 9(1), 24-28. <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2019.1059>
- Aslan, H. ve Karaalp-orhan, H. S. (2021). Türkiye işgücü piyasasında engelli istihdamına yönelik ayrımcılık: Talep yönlü bir analiz. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 12(1), 24-54.
- Aşçı, M. S. ve Öz, S. (2019). A research on employment and unemployment: Case in Turkey. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 3221-3244. <https://doi.org/10.20491/isarder.2019.806>
- Ay, S. (2012). Türkiye'de işsizliğin nedenleri: İstihdam politikaları üzerine bir değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 321-341.
- Ayan, B. (2020). *Teknolojik ve sosyo-mekansal dönüşüm: Türkiye'de akıllı fabrikalar* [Yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Aydın, A. (2017). Genç işsizliği sorununun Almanya ve Türkiye mesleki eğitim sistemi çerçevesinde değerlendirilmesi. *Sosyal Güvençe*, 11, 1-23. <https://doi.org/10.21441/sguz.2017.53>
- Aydın, E. (2018). Türkiye'de Teknolojik ilerleme ile istihdam yapısındaki değişme projeksiyonu: Endüstri 4.0 bağlamında ampirik analiz. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 461-471.
- Aykaç, M. ve Kaya, S. (2024). İşgücü piyasasında yaşanan dönüşümler: Standart Dışı istihdam ve çalışan yoksulluğu ilişkisi. *Sosyoekonomi*, 32(62), 413-453. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2024.04.20>

- Ayta, F. ve Şen, M. (2023). Türkiye’de kadın istihdamının genel görünümü: İstihdamın artırılması kapsamında seçilmiş ülke örnekleri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 421-454. <https://doi.org/10.20979/ueyd.1327737>
- Aytekin, E. (2025, 17 Ocak). Çin’in nüfusu 2024’te azalma eğilimini sürdürdü. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cinin-nufusu-2024te-azalma-egilimini-surdurdu/3453159> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Babacan, A., Polat, M. A. ve Kızılkaya, O. (2023). Green economy in sustainable development: An analysis for OECD countries. *İstanbul İktisat Dergisi*, 73(1), 231-260. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2022-1191901>
- Bağır, Y. K., Küçükbayrak, M. ve Torun, H. (2021). *Declining Labor Market Informality in Turkey: Unregistered Employment and Wage Underreporting* [Working paper no: 21/19]. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/c9f5851d-d1d2-42ee-86bf-f75044b0ba26/wp2119.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-c9f5851d-d1d2-42ee-86bf-f75044b0ba26-nlaKNw0> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Bahar, D. ve Bingöl, F. K. (2010). Türkiye’de iç göç hareketlerinin istihdam ve işgücü piyasalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 43-61.
- Bakırtaş, T. ve Kandemir, O. (2010). Gelişmekte olan ülkeler ve beyin göçü: Türkiye örneği. *Kastamonu Education Journal*, 18(3), 961-974.
- Balan, F. ve Bezen, Z. Y. (2019). Bilgi üretim süreçlerinde teknolojinin rolü ve gelişme bölgelerinin sorunlarına yönelik çözüm önerileri: Türkiye örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(2), 121-131.
- Balcı, A. İ. (2025). The analysis of youth unemployment in Türkiye under the impact of covid-19 within the framework of unemployment hysteresis and the natural rate of unemployment. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 411-430. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1560055>
- Balıkçioğlu, N. (2020). Makroekonomik kırılganlığın ölçülmesi: Balkan ülkeleri ve Türkiye için karşılaştırmalı bir analiz. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1573-1588. <https://doi.org/10.33206/mjss.589320>
- Bari, B. ve Şıklar, İ. (2020). How much unemployment is structural in turkey? An unobserved components approach. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18(3), 116-136. <https://doi.org/10.11611/yead.759465>

- Başar, D. (2024, 09 Eylül). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı: Güncel Durumun Değerlendirmesi. *Toplum Çalışmaları Enstitüsü*, <https://www.toplum.org.tr/turkiyede-kadinlarin-istigucune-katilimi-guncel-durumun-degerlendirmesi/> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Baştav, L. (2021). Turkish economic growth: (Non) labour creating? (2000-2018). *Sosyoekonomi*, 29(50), 35-50. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2021.04.02>
- Bayrak, M. ve Esen, Ö. (2013). Examining the policies in Turkey that have been implemented during the structural reform process from the standpoint of growth-unemployment. *International Journal of Economics and Finance*, 5(6), 134-150. <https://doi.org/10.5539/ijef.v5n6p134>
- Berg, A., Buffie, E. F. ve Zanna, L. F. (2018). Should we fear the robot revolution? (The correct answer is yes). *Journal of Monetary Economics*, 97, 117-148. <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2018.05.014>
- Beyhan Acar, A. (2018). İşgücü piyasası temel göstergeleri bakımından çok boyutlu ölçekleme analizi ile Türkiye ile diğer OECD ülkelerinin karşılaştırılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 24(75), 121-144.
- Biçerli, M. K. (2011). Yükseköğretim sistemimizi işgücü piyasasındaki gelişmeler paralelinde yeniden yapılandırmak zorundayız. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3, 122-127.
- Bildirici, M., Ersin, Ö. Ö., Türkmen, C. ve Yalçınkaya, Y. (2012). The persistence effect of unemployment in Turkey: An analysis of the 1980-2010 period. *Journal of Business Economics and Finance*, 1(3), 22-32.
- Bilgili, A. S. (2016). Üniversitelerde bilimsel/akademik özerklik ve özgürlük hakkında bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1).
- Boz, D. (2016). Dış göçler olgusu ve etkisi: Türkiye-Suriye üzerine bir inceleme. *Sosyoekonomi*, 24(30), 147-154. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.009>
- Cafı, R. (2017). Türkiye’de tarım ve hizmet sektörünün gelir eşitsizliğine etkisi: Asimetrik nedensellik analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 598-606.
- Chuma, C. (2023). How deep was green? A close analysis of sustainability and value orientation in VW prior to the 2015 emissions scandal. *Economia Aziendale Online*, 14(3), 685-695.
- Cice, Y. ve Balkar, B. (2020). Mesleki ve teknik eğitim sisteminin istihdam ve ekonomik büyüme açısından işlevselliğinin değerlendirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(2), 781-814. <https://doi.org/10.30964/auebfd.651968>

- Coccia, M. ve Benati, I. (2024). Negative effects of high public debt on health systems facing pandemic crisis: Lessons from COVID-19 in Europe to prepare for future emergencies. *AIMS Public Health*, 11(2), 477. <https://doi.org/10.3934/publichealth.2024024>
- Cooke, F. L. ve Jiang, Y. (2017). The growth of non-standard employment in Japan and South Korea: the role of institutional actors and impact on workers and the labour market. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 55(2), 155-176. <https://doi.org/10.1111/1744-7941.12138>
- Çakır, M. Ö. (2020, 03 Ocak). Ticaret Bakanı Pekcan: 2019 yılı ihracatı 180 milyar 468 milyon dolar olarak gerçekleşti. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ticaret-bakani-pekcan-2019-yili-ihracati-180-milyar-468-milyon-dolar-olarak-gerceklesti/1690971> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Çakmak, U. (2016). Güney Kore'nin ekonomik kalkınmasının temel dinamikleri (1960-1990). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 151-171.
- Çavuşoğlu, N., Heap, P. ve Horn, R. (2011). Age, employment and educational reform: an alternative view of unemployment in Turkey. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 66(4), 21-31.
- Çelen, A. İ. (2019). ILO'nun çalışma yaşamının geleceği öngörüsünde niteliği değişen dış kaynak kullanımının rolü: İstihdam ve ücret ilişkileri açısından bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 77, 201-234. <https://doi.org/10.26650/jspc.2019.77.0016>
- Çelen, A. İ. (2024). Dijital ekonomide işgücü piyasası: İşgücü Talebinin vasıf boyutunda yine, yeni ve yeni baştan dönüşümü. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 130-145.
- Çelik, R., Keskin, A. ve Keskin, A. (2021). Türkiye'de Ekonomik Büyüme, İşsizlik ve Enflasyonun Kayıt Dışı İstihdam Üzerindeki Etkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 80, 451-474.
- Çelik, T. (2023). Türkiye'de kayıt dışı istihdam sorunu kalıtsal mıdır?. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(CEEİK 2023 Özel Sayısı), 93-110. <https://doi.org/10.38120/banusad.1384690>
- Çınar, I. T., Korkmaz, I. ve Baycan, T. (2022). Regions' economic fitness and sectoral labor productivity: Evidence from Turkey. *Regional Science Policy & Practice*, 14(3), 575-599. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12529>

- Çifçi, İ. ve Kılıç, R. (Eds.) (2024). *A 100-Year Panorama of the Turkish Economy I*. Özgür Publications. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub594>
- Çiğdem, G., Savaş Çelik, B. ve İmre, S. (2023). Kadınların işgücüne katılım oranı-iktisadi büyüme ilişkisi: Türkiye’den ampirik kanıtlar. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, 3(1), 99-119.
- Çuvalcı Öztürk, H. ve Berber, M. (2024). Cumhuriyetin 100. yılında kadın istihdamı: Türkiye geneli ve düzey-I bölgeleri özelinde sektörel analiz. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 16(Cumhuriyet’in 100. Yılında Türkiye’nin İktisadi ve Siyasi Gelişimi), 1-19. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.1422841>
- Çütçü, İ. ve Yaşar, M. (2019). Ekonomik büyüme ile dış ticaret politikaları arasındaki ilişki: Yapısal kırılmalı testlerle ekonometrik bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 265-282.
- Dağ, M. ve Tügen, K. (2018). Türkiye’de bütçe açıklarının nedenleri ve finansman yöntemleri: Dönemsel bir değerlendirme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 217-240.
- Dağlıoğlu, S. ve Bakır, M. (2015). Türkiye’de asgari ücretin istihdam üzerindeki etkisinin sektörel panel regresyon modelleri ile incelenmesi. *Sosyal Güvence*, 8, 35-68.
- Dilber, C. ve Işık, H. B. (2022). Temel Solow modeli bağlamında verimlilik ve istihdam ilişkisi: Seçilmiş İslam ülkeleri üzerine panel veri analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 267-279. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.990839>
- Diñer, G. (2024). İşgücü piyasalarında beceri problemleri: Türkiye üzerine bir değerlendirme ve politika önerileri. *Politik Ekonomik Kuram*, 8(4), 906-921. <https://doi.org/10.30586/pek.1537399>
- Doğan, M. (2013). Türkiye sanayileşme sürecine genel bir bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 211-231.
- Duman, E. (2018). *Teknolojik-ekonomik büyüme modelleri ve Türkiye*. İksad Yayınevi.
- Ege Bölgesi Sanayi Odası. (2024). *Aylık ekonomi bülteni*. <https://static.ebso.org.tr/documents/yayinlar/aylik-ekonomi-bulteni/sayi-140-aralik-2024-276.pdf> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Ekiz, F. M. ve Örk Özel, S. (2020). Genç işsizliğini belirleyen unsurlar: Türkiye örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1022-1045. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.768646>
- Er, Ş. (2014). Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranını etkileyen faktörlerin bölgesel analizi. *Öneri Dergisi*, 10(40), 35-44. <https://doi.org/10.14783/od.v10i40.1012000346>

- Erdoğan, R. ve Okudum, R. (2015). Türkiye’de işgücünün bölgesel analizi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 49-62. <https://doi.org/10.17295/dcd.15058>
- Ersezer, Ö. ve Özışık, T. (2024). Dijitalleşme sürecinin ekonomik etkileri ve Türkiye’nin performans değerlendirmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 156-171. <https://doi.org/10.53586/susbid.1491227>
- Ersungur, Ş., Bayramoğlu, T. ve Pabuçcu, H. (2017). Türkiye’nin Almanya, Rusya ve Çin ile ticari ilişkileri: Girdi-çıktı analizi ile bir uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 252-267. <https://doi.org/10.21547/jss.281253>
- Eser, B. Y. ve Terzi, H. (2008). Türkiye’de işsizlik sorunu ve Avrupa istihdam stratejisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30, 229-250.
- Eşiyok, B. A. (2014). Dünya Ekonomisinin Alacakaranlığında Güney Kore’nin Kalkınma Deneyimini Yeniden Düşünmek. *Mülkiye Dergisi*, 34(268), 329-352.
- Gaston, N. ve Kishi, T. (2007). Part-time workers doing full-time work in Japan. *Journal of the Japanese and International Economies*, 21(4), 435-454. <https://doi.org/10.1016/j.jjie.2006.04.001>
- Gençtürk, Z. (2022). Türkiye’de kadının işgücüne katılımını etkileyen faktörler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43, 361-394.
- Girgin, M. S. (2017). *Türkiye'nin istihdam politikaları ve Avrupa Birliği'ne uyumu* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Gökbayrak, Ş. ve Çalışır, Y. C. (2024). Geleceğin istihdam gereksinimlerine uyumlu nitelikli işgücü ihtiyacı ve beceri geliştirme modelleri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 245-257.
- Gökten, K. (2015). Piyasa reformu ve yeni kent yoksulluğu: Çin kentlerinin yeniden yapılan(dırıl)masının ekonomi politiği. *IDEALKENT*, 6(16), 71-106.
- Gönülaçan, A. ve Karcı, R. (2022). Türkiye İşgücü Piyasasının Bölgesel Farkları: Mekansâl Ekonometri Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-21. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.728368>
- Gönültaş, B. (2024a, 28 Ekim). Volkswagen, Almanya'da en az 3 fabrikayı kapatmayı planlıyor. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/volkswagen-almanyada-en-az-3-fabrikayi-kapatmayi-planliyor/3377047> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Gönültaş, B. (2024b, 29 Kasım). Alman otomotiv sektöründeki kriz düşük talep ve Çin etkisiyle büyüyor. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/alman-otomotiv-sektorundeki-kriz-dusuk-talep-ve-cin-etkisiyle-buyuyor/3408412> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).

- Gönüldaş, B. (2024c, 02 Ekim). Almanya Başbakanı Scholz, elektrikli araçlar konusunda Çin ile daha fazla görüşme çağrısı yaptı. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/almanya-basbakani-scholz-elektrikli-araclar-konusunda-cin-ile-daha-fazla-gorusme-cagrisi-yapti/3349258> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Gücenmez, T. (2023). Türkiye’de dijital dönüşümün iş gücü piyasalarına etkisi ve gelir dağılımı ilişkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 995-1005. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1361092>
- Güleç Taşdemir, A. (2022). Management reforms in activation programmes and public employment services the Turkish case. *Çalışma ve Toplum*, 1(72), 207-238. <https://doi.org/10.54752/ct.1060800>
- Güler, E. Ç. (1999). Teknoloji, İstihdam ve Eğitim Arasındaki İlişki. *Sosyoloji Dergisi*, 7, 77-89.
- Günaydın, D. (2013). Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik farkların giderilmesinde kalkınma ajansların yeri: İzka mali destek programları örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 73-101.
- Günaydın, D. (2018). Türkiye’nin demografik dönüşümü çerçevesinde işgücünün yaşlanma sorunu. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(1), 1-13.
- Günaydın, D. ve Çetin, M. (2015). Genç işsizliğin temel makroekonomik belirleyicileri: ampirik bir analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 17-34.
- Gündoğmuş, B. ve Bayır, M. (2021). The effect of international migration on unemployment: An empirical analysis on the European countries. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(4), 2204-2217. <https://doi.org/10.33206/mjss.865460>
- Gürsoy, B. ve Diyarbakırlıoğlu, K. (2016). Trading places: How Turkey can join the rich, using trade policy. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 14(4), 37-58.
- Güven, O. (2024). Bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farklılıklarını etkileyen faktörler. *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 2(01), 80-92. <https://doi.org/10.61138/bolgeselkalkinmadergisi.1415395>
- Güvenoğlu, H. ve Bayır, M. (2020). Genç işsizliği etkileyen faktörlere ilişkin ampirik bir analiz. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 19-36. <https://doi.org/10.29131/uiibd.820655>
- Güvenoğlu, H. ve Erçakar, M. E. (2018). Türkiye’de gelir dağılımı ve sosyal koruma harcamalarına bir bakış. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 38-53.

- Harvie, C. ve Lee, H. H. (2003). Export-led industrialisation and growth: Korea's economic miracle, 1962–1989. *Australian Economic History Review*, 43(3), 256-286. <https://doi.org/10.1046/j.1467-8446.2003.00054.x>
- Haymana Tiryaki, H. (2013). *Teorik ve ampirik açıdan gelir dağılımı ve işsizlik ilişkisi: Türkiye üzerine bir çalışma* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Heidenreich, M. ve Wunder, C. (2008). Patterns of regional inequality in the enlarged Europe. *European Sociological Review*, 24(1), 19-36. <https://doi.org/10.1093/esr/jcm031>
- Hiç Birol, Ö. (2011). The effects of the global economic crisis on Turkey's economy and the recent tilt in her international relations. *International Journal of Business and Management Studies*, 3(2), 227-236.
- Holtemöller, O. ve Pohle, F. (2020). Employment effects of introducing a minimum wage: The case of Germany. *Economic Modelling*, 89, 108-121. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2019.10.006>
- International Labour Organization. (2018). *Asia-pacific employment and social outlook 2018, Advancing decent work for sustainable development*. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@asia/@ro-bangkok/@sro-bangkok/documents/publication/wcms_649885.pdf (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Irmak, E. (2023). Türkiye'deki cari açık sorunu: Yapısal nedenleri ve çözüm önerileri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(1), 51-68. <https://doi.org/10.20979/ueyd.1187735>
- Işık, V. (2016). Türkiye de genç işsizliği ve genç nüfusta atalet. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(11), 82-97. (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- İnce Yenilmez, M. (2019). Gender inequality in labor force participation in Turkey: Closing the gender gap?. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(3), 40-51. <https://doi.org/10.11611/yead.556291>
- İpek, M. (2014). Kayıt dışı istihdamda küresel etkiler ve sosyal örüntüler. *Çalışma ve Toplum*, 1(40), 163-186.
- İstanbul Büyük Şehir Belediyesi. (2022). *İstanbul işgücü piyasası güncel görünüm ve yapısal özellikler*. <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2023/04/Istanbul-Isgucu-Piyasasi-2022.pdf> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Kahreman, Y. (2024). Brics ülkeleri ve Türkiye'nin karşılaştırmalı ekonomik performanslarının ölçülmesi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 25(2), 69-87. <https://doi.org/10.31671/doujournal.1340775>

- Kanca, O. C. (2012). Türkiye’de işsizlik ve iktisadi büyüme arasındaki nedenselliğin ampirik bir analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 1-18.
- Kar, M. ve Ağır, H. (2006). Türkiye’de beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi: Eşbütünleşme yaklaşımı ile nedensellik testi, 1926-1994. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 50-68.
- Kaya, E. ve Tunalı, H. (2022). Beşeri sermayenin önemi: Bilgi çağında Çin. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 889-900. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1134474>
- Kayagil, M. E. ve Kalkan, M. (2021). *Sosyal Politikada Kurum ve Kuruluşlar: Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Değerlendirmeler-I*. Filiz Kitabevi.
- Kaymaz, V. (2022). Sektörel ayrışma ve emek verimliliği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 36(1), 93-101. <https://doi.org/10.54614/TBE.2022.951336>
- Kıral, E. ve Mavruk, C. (2017). Regional unemployment disparities in Turkey. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 634, 107-134.
- Koca, D. (2022). 2000-2020 Yılları arasında G7 ülkeleri ve Türkiye’nin işgücü piyasası yapısının ve aktif işgücü piyasası politikalarının karşılaştırmalı analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 83, 101-140. <https://doi.org/10.26650/jspc.2022.83.1008072>
- Koç, N. ve Sahin, M. (2020). Türkiye’de istihdamın arttırılmasına yönelik teşvik politikalarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(75), 1294-1313. <https://doi.org/10.17755/esosder.591893>
- Kol, E. (2015). Türkiye’de sağlık reformlarının sağlık hakkı açısından değerlendirilmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(1), 135-164.
- Korkmaz, Ö. (2021). Is labor productivity linked to real wages? An empirical study of the Turkish manufacturing sector. *Verimlilik Dergisi*, 2, 25-48. <https://doi.org/10.51551/verimlilik.692326>
- Krynska, E. ve Kopycinska, D. (2015). Wages in labour market theories. *Folia Oeconomica Stetinensia*, 15(2), 177. <https://doi.org/10.1515/foli-2015-0044>
- Kulaksız, Y. (2008). *Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farkları, istihdam ve kurum hizmetlerinin çeşitlendirilmesi* [Uzmanlık tezi]. T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Kumar, M., Panda, K. P., Naayagi, R. T., Thakur, R. ve Panda, G. (2023). Comprehensive review of electric vehicle technology and its impacts: detailed investigation of charging infrastructure, power management, and control techniques. *Applied Sciences*, 13(15), 8919. <https://doi.org/10.3390/app13158919>

- Kuo, C. C., Shyu, J. Z. ve Ding, K. (2019). Industrial revitalization via industry 4.0—A comparative policy analysis among China, Germany and the USA. *Global Transitions*, 1, 3-14. <https://doi.org/10.1016/j.glt.2018.12.001>
- Manning, A. (2004). We can work it out: the impact of technological change on the demand for low-skill workers. *Scottish Journal of Political Economy*, 51(5), 581-608. <https://doi.org/10.1111/j.0036-9292.2004.00322.x>
- Matthess, M. ve Kunkel, S. (2020). Structural change and digitalization in developing countries: Conceptually linking the two transformations. *Technology in society*, 63, 101428. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101428>
- Meçik, O. ve Afşar, M. (2014). Türkiye ekonomisinde yapısal dönüşümler ve işgücü piyasasındaki gelişmeler. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2). <https://doi.org/10.17541/oeybd.54695>
- Meçik, O. ve Afşar, M. (2015). Ekonomide sanayisizleşme ve OECD ülkelerine etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(2), 85-111. <https://doi.org/10.17065/huiibf.43616>
- Memiş, Ş. (2020). 20. Yüzyıl Türkiye ekonomisi üzerine kısa bir analiz (1923-2000). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 66, 263-284.
- Meschi, E., Taymaz, E. ve Vivarelli, M. (2016). Globalization, technological change and labor demand: a firm-level analysis for Turkey. *Review of World Economics*, 152, 655-680. <https://doi.org/10.1007/s10290-016-0256-y>
- Meyer, D. F. (2017). An analysis of the short and long-run effects of economic growth on employment in South Africa. *International Journal of Economics and Finance Studies*, 9(1), 177-193.
- Ministry of Health and Family Welfare. (2024, 10 Temmuz). Understanding population-related issues, tailoring solutions, and driving progress. *Government of India Press Information Bureau*, <https://pib.gov.in/PressNoteDetails.aspx?NoteId=151925&ModuleId=3®=3&lang=1> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Mohamed, M. M. A., Liu, P. ve Nie, G. (2022). Causality between technological innovation and economic growth: Evidence from the economies of developing countries. *Sustainability*, 14(6), 3586. <https://doi.org/10.3390/su14063586>
- Mose, N. (2024). Economic growth and female participation in the labour market: Gender disaggregated data. *Business and Economic Research*, 14(2), 93-110. <https://doi.org/10.5296/ber.v14i2.21796>

- Möller, J. (2015). Hat das Modell Deutschland die Arbeitsmarktreformen überlebt?. *Journal for Labour Market Research*, 48, 151-168. <https://doi.org/10.1007/s12651-015-0182-9>
- Nal, M. (2020). Demografik değişim ve işsizlik oranı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 76-89. <https://doi.org/10.33206/mjss.517829>
- Naudé, W. ve Paula Nagler, P. N. (2017). *Technological innovation and inclusive growth in Germany*. Bertelsmann Stiftung Inclusive Growth for Germany 18.
- Niu, Y., Boussemart, J. P., Shen, Z. ve Vardanyan, M. (2024). Performance evaluation using multi-stage production frameworks: Assessing the tradeoffs among the economic, environmental, and social well-being. *European Journal of Operational Research*, 318(3), 1000-1013. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2024.05.046>
- Omay, R. E. (2021). Türkiye’ de kadınların işgücüne katılım oranının toplamsal modeller ve panel veri modelleriyle incelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 142-153. <https://doi.org/10.48145/gopsbad.927419>
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2024, 9 Temmuz). *OECD employment outlook 2024 - country notes: Japan*. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2024-country-notes_d6c84475-en/japan_ba997ec7-en.html
- Orhan, S. ve Bakkalcı, A. (2009). Çin’de ikili istihdam yapısı ve küresel etkileri. *Sosyoekonomi*, 10(10). <https://doi.org/10.17233/se.48410>
- Öcal, A. T. (2007). *Endüstri ilişkilerinde değişim ve işletmelerin sosyal sorumluluğu* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Öktem Özgür, A. ve Demirbilek, T. (2020). Endüstri 4.0 ve yaşlı çalışanların istihdam edilebilirliği. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(1), 61-76. <https://doi.org/10.24988/ije.202035105>
- Öndes, H. (2018). Temel işgücü göstergeleri bakımından çok boyutlu ölçekleme analizi ile türkiye’nin düzey 2 bazında bölgesel olarak değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 429-448. <https://doi.org/10.35235/uicd.470487>
- Özdemir, Z. A. ve Aksoy, E. (2012). Türkiye’de makroekonomik değişkenler ve istihdam teşviklerinin istihdam üzerindeki etkileri. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 12(24), 102-124.
- Özel, H. A. (2012). Ekonomik büyümenin teorik temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 63-72.
- Özer, M. ve Suna, H. E. (2020). The linkage between vocational education and labor market in Turkey: Employability and skill mismatch. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 558-569. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.704878>

- Özer, U. (2018). *Güvenceli esneklik stratejisi ve Türkiye’de uygulanabilirliği* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Özgün, F. (2021). Kapsayıcı büyümenin bir unsuru olarak “üretken istihdam” kavramı ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 273-295. <https://doi.org/10.38009/ekimad.994260>
- Özsoy, C. E. (2015). Mesleki eğitim - istihdam ilişkisi: Türkiye’de mesleki eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 5(5), 173-181.
- Öztürk, S. (2018). Regional differences in labour force participation in Turkey. *Sosyoekonomi*, 26(35), 153-168. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.312610>
- Öztürk, S. ve Sezen, S. (2018). Ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkinin analizi: Türkiye örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41), 1-14.
- Özyılmaz Misican, D. ve Bedir, E. (2017). Çalışma hayatında yaşanan değişimin ortaya çıkardığı r kuşağının psikolojik sözleşme algısı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 242-273.
- Palaz, S. (2010). Women’s labour force participation in Turkey. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 591-606.
- Pehlivanoglu, F. ve Riyanti, R. (2018). Macroeconomic effect on the automobile sales in top four automobile production countries. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 139-161.
- Pekin, Ç. (2014). *İktisat teorisinde istihdam yaklaşımları çerçevesinde Türkiye’de istihdam sorunu ve çözüm önerileri* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Peredy, Z., Yao, Y. ve Laki, B. (2022). Innovation trends of the Chinese automotive companies in 2022. *Acta Periodica (EDUTUS)*, 24, 4-18.
- Population Today. (t.y.). *Bugün Amerika Birleşik Devletleri nüfusu*. <https://populationtoday.com/tr/us-united-states/> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Recepoglu, M. ve Zuhail, M. (2017). The nexus between education investments and local economic growth in Turkey: Regional dynamic panel causality analysis. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(8), 1-11. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.370987>
- Sağın, A. (2023). Analysis of the Keynesian saving function in Turkish economy: 1985-2021. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 229-244. <https://doi.org/10.53306/klujeas.1341504>

- Samanlı, R. (2024). Genç işsizlere yönelik işgücü yetiştirme programlarının değerlendirilmesi: Çankırı örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 926-945. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1417173>
- Sánchez-García, E., Martínez-Falcó, J., Marco-Lajara, B. ve Manresa-Marhuenda, E. (2024). Revolutionizing the circular economy through new technologies: A new era of sustainable progress. *Environmental Technology & Innovation*, 33, 103509. <https://doi.org/10.1016/j.eti.2023.103509>
- Saraç, H. (2022). Otomasyonun yükselişi kitlesel işsizlik mi? Yeni istihdam mı? İşgücü piyasasına etkisine dair bir değerlendirme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 13(2), 55-76.
- Sarı Aksakal, B. (2023). A critical view about the historical change line of the development path of the Turkish economy: From statist development to state capitalist development. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 417-442. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.1239060>
- Sarılioğlu Hayali, A., Aımar, D. ve Lodın, M. M. (2024). The evaluation of Türkiye's labour market regulations together with its macroeconomic performance with a comparison of some selected countries' performances. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 809-829. <https://doi.org/10.36362/gumus.1437789>
- ScienceDirect. (t.y.). *Classical Economics*. <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/classical-economics> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Serel, H. ve Özdemir, B. S. (2017). Türkiye'de kadın istihdamı ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(3), 134-150. <https://doi.org/10.11611/yead.310569>
- Sertkaya, B. ve Baş, S. (2021). Covid-19 salgınının Türkiye ekonomisi üzerine etkileri: Riskler ve olası senaryolar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 147-167. <https://doi.org/10.53092/duiibfd.911378>
- Sezal, L. (2020). 2018 ağustos krizinin Türk bankacılık sektörüne etkisi. *Journal of Economics and Research*, 1(1), 17-32.
- Silalahi, M. S. ve Walsh, S. (2023). Analyzing government policies in addressing unemployment and em-powering workers: Implications for economic stability and social welfare. *Law and Economics*, 17(2), 92-110. <https://doi.org/10.35335/laweco.v17i2.3>
- Solak, L. (2012). *İşsizlik sorunu, Türkiye'de işsizlikle asgari ücret, sanayi istihdam oranı ve yolsuzluk arasındaki ilişkinin analizi* [Yüksek lisans tezi]. Nevşehir Üniversitesi.

- Sołoducho-Pelc, L. ve Sulich, A. (2020). Between sustainable and temporary competitive advantages in the unstable business environment. *Sustainability*, 12(21), 8832. <https://doi.org/10.3390/su12218832>
- Soylu, A. C. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma ve Gıda Güvenliği İlişkisi. *Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 100-111.
- Soylu, Ö. B. ve Aydın, B. N. (2020). Genç işsizliğin gelişimi, belirleyicileri ve iktisadi politikalar: Avrupa Birliği-Türkiye karşılaştırması. *EKEV Akademi Dergisi*, 82, 339-360.
- Şahin Söylemez, S. ve Alpar, B. I. (2022). İş-yaşam dengesi arayışında Japonya: İş, aile ve yaşam alanlarına dair bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 82, 223-266. <https://doi.org/10.26650/jspc.2022.82.1087356>
- Şahin, K. ve Uslu, Y. (2024). Kadın istihdamında yıllara göre değişim ve karşılaşılan zorluklar: Türkiye ve OECD perspektifi. *Şura Akademi Dergisi*, 7, 87-96.
- Şahin, L. (2011). Türkiye işgücü piyasasının yapısal özellikleri ve işsizlik sorunu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 543-575.
- Şahin, L. ve Yıldırım, K. (2015). On dokuzuncu yüzyıldan günümüze Türkiye’de işsizlikle mücadele politikalarının gelişimi. *Çalışma ve Toplum*, 2(45), 111-152.
- Şahin, M. (2019a). İşsizlik ve açık iş paradoksunun yeni söylemi: “İş beğenmeme” işsizler ne tür iş arıyorlar?. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(3), 52-72.
- Şahin, M. (2019b). İşgücü piyasasında dezavantajlı gruplar: Kadınlar. Y. K. Yasım (Ed.), *İşgücü Piyasasında Dezavantajlı Gruplar* (ss. 23-52) içinde. TAEM.
- Şahin, M., Nal, M. ve Kaya, F. (2019). Aktif işgücü piyasası politikaları işsizliği nasıl etkiliyor? İŞKUR eşleştirme hizmeti etki analizi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 161-176. <https://doi.org/10.32331/sgd.582734>
- Şahin, Ö. (2021). Regional analysis of skills-mismatch in Turkish labor markets. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 1-27. <https://doi.org/10.26650/JEPR813711>
- Şengür, M. ve Taban, S. (2016). Gelir dağılımı-tasarruf ilişkisi: Türkiye’de hanehalkı gelir türünün tasarruflar üzerindeki etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 49-71.
- Şenol, N. ve Onaran, S. (2022). The relationship between economic growth and health, R&D expenditures and unemployment in Turkey. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 6(1), 141-155. <https://doi.org/10.29216/ueip.1086577>
- Şentürk, F. (2015). Türkiye’de işgücü piyasası ve istihdamın yapısı. *Sosyal Güvençe*, 7, 113-143.

- T. C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On birinci kalkınma planı (2019-2023), işgücü piyasası ve genç istihdamı, özel ihtisas komisyonu raporu*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/IsgucuPiyasasi_ve_GencIstihdamiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- T. C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023, 05 Aralık). *Verimlilik istatistikleri bülteni*. <https://gbs.sanayi.gov.tr/files/vi/Verimlilik%20İstatistikleri%20Bülteni%202023-3.pdf> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Takım, A. (2015). Türkiye’de ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişki: Granger nedensellik testi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27.
- Taşseven, Ö., Altaş, D. ve Ün, T. (2016). The determinants of female labor force participation for OECD countries. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 27-38.
- Teece, D. J. (2019). China and the reshaping of the auto industry: A dynamic capabilities perspective. *Management and Organization Review*, 15(1), 177-199. <https://doi.org/10.1017/mor.2019.4>
- Tekin, A. (2015). Küreselleşen dünyada bölgesel kalkınma dinamikleri, kamu politikaları ve bölgesel kalkınma ajansları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29.
- Tekin, A. (2021). 2000’li yıllardan günümüze Türkiye ekonomisinde genç işsizlik sorunu ve çözüm önerileri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 28(3), 447-466. <https://doi.org/10.18657/yonveek.876938>
- Topcu, M. ve Biçimveren, L. (2024). Kim, neden çalışmak istemez? Betimsel bir analiz. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 39-57. <https://doi.org/10.56668/jeft.1467373>
- Trading Economics. (t.y.a). <https://tr.tradingeconomics.com/> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Trading Economics. (t.y.b). *Almanya - iş oranı*. <https://tr.tradingeconomics.com/germany/employment-rate> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Trading Economics. (t.y.c). *İşsizlik oranı - ülkeler listesi*. <https://tr.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Trading Economics. (t.y.d). *Turkey unemployment rate*. <https://tradingeconomics.com/turkey/unemployment-rate> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Turna, Y. (2023). Türkiye’de okun yasasının değerlendirilmesine ilişkin bir analiz: Augmented ARDL yaklaşımı. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(4), 252-264. <https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.1265888>

- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası [TCMB]. (2025). *Tüketici Fiyatları*.
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/Tuketici+Fiyatlari>
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024a, 25 Mart). *İşgücü istatistikleri, 2023*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024b, 29 Kasım). *Dönemsel gayrisafi yurt içi hasıla, III. çeyrek: Temmuz-Eylül, 2024*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=D%C3%B6nemsel-Gayrisafi-Yurt-%C4%B0%C3%A7i-Has%C4%B1la-III.-%C3%87eyrek:-Temmuz-Eyl%C3%BCl,-2024-53755&dil=1> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024c, 30 Nisan). *Dış ticaret istatistikleri, Mart 2024*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Mart-2024-53535> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2025a, 06 Şubat). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2025b, 10 Şubat). *İşgücü İstatistikleri, Aralık 2024*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Aralik-2024-53524> (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2025c, 03 Şubat). *Tüketici Fiyat Endeksi, Ocak 2025*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=T%C3%BCketici-Fiyat-Endeksi-Ocak-2025-54176&dil=1>
- Türkiye İş Bankası. (2024). *Ekonomik büyüme 2024 - 3. çeyrek*.
https://ekonomi.isbank.com.tr/contentmanagement/Documents/tr08_buyume/2024/GSYH_2024Q3.pdf (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).
- Uçgunoğlu Erarslan, M. (2023). Türkiye’de turizm sektörü ve yaşadığı iktisadi duraksamalar: 2008 küresel ekonomik krizi ve COVID- 19 salgını. *Uluslararası İktisadi ve İdari Çalışmalar Dergisi*, 1(1), 71-89.
- Ulga, E. (2022). *Türkiye’de ekonomik büyümenin yapısı ve istihdam etkileri* [Yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Uras, Ö. (2014). *Türkiye’de istihdamsız büyümenin analizi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul üniversitesi.

- Us, K. ve Akbıyık, N. (2023). Tarım sektöründe istihdam ve çalışanların sosyal güvenliği. *Econharran*, 7(12), 25-36.
- Uslu, G. ve Tatlı, H. (2024). Factors affecting regional youth unemployment: micro-evidence on individuals. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 20(1), 16-42. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.1374411>
- Uslu, H. (2021). Türkiye’de kayıt dışı istihdamın vergi geliri ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: Ampirik bir analiz. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 1222-1250. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.845770>
- Uyar Bozdağlıoğlu, E. (2008). Türkiye’de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 45-65.
- Uzan, Y. ve Akgül, D. (2022). Türkiye’nin göçmen kaçakçılığı ile mücadelesi ve Suriyeli düzensiz göçmenler üzerine bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 201-222.
- Uzay, N. (2008). Verimlilik artışlarının istihdam üzerindeki etkileri: Teorik ve ampirik bulgular. *Verimlilik Dergisi*, 2, 113-141.
- Ünlüönen, K. ve Şahin, S. Z. (2011). Turizmde istihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 1-25.
- Ünüvar, İ. ve Aktaş, H. (2022). Dünya’da ve Türkiye’de Covid-19 pandemisinin ekonomik etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(1), 124-140. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1017717>
- Ürüt Kelleci, S. ve Türk, Z. (2016). Genç işsizliğin incelenmesi: OECD ülkeleri ve Türkiye karşılaştırması. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(13), 10-25.
- Vasin, S. M. (2022). Sectoral transformation of the economic system during crisis and stable growth periods (A case study of the European countries). *Economies*, 10(6), 148. <https://doi.org/10.3390/economies10060148>
- Wiese, R., Jalles, J. T. ve de Haan, J. (2025). The impact of increasing labour market rigidity on employment growth in OECD countries. *Economic Analysis and Policy*, 85, 2265-2275.
- Yağmur, A. (2013). Seçilen ülkeler ve ülkemizdeki kayıt dışı istihdamın karşılaştırılması ve seçilen AB üyesi devletlerde kayıt dışı istihdamla mücadele örnekleri. *Sosyal Güvence*, 3, 1-19. <https://doi.org/10.21441/sguz.2013317887>
- Yahşi, F. (2007). *Küreselleşme ve istihdam* [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Yaman, A. (2023). As an urban public policy analysis: the relation between vocational education and training (vet) and municipalities. *Enderun*, 7(1), 1-17.

- Yanici Erdal, İ. Ö. (2019). Türkiye’de kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı istihdamla mücadele politikaları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 225-246.
- Yantur, P. ve İşeri, R. (2021). Yükselen güç Çin Halk Cumhuriyeti’nin ekonomi politik stratejisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(41), 41-49. <https://doi.org/10.35343/kosbed.761517>
- Yaşar, H. (2008). *Türkiye’de büyüme ve işsizlik* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Yenilmez, F. ve Kılıç, E. (2018). Türkiye’de işgücüne katılma oranı-işsizlik oranı ilişkisi: cinsiyet ve eğitim düzeyine dayalı bir analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2), 55-76. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.410254>
- Yeşiltaş, C. ve Artar, O. (2021). Ekonomideki dijital dönüşüm ve istihdam üzerindeki etkisi. *Working Paper Series*, 2(1), 43-52. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4592985>
- Yıldırım, C. (2019). The development of service sector in Turkey after 2001 crisis. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 347-387. <https://doi.org/10.11616/basbed.v19i47045.552648>
- Yıldırım, U. ve Aksoy, E. (2022). Türkiye’de ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisi (2004-2020). *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 15-33.
- Yıldız, Z. (2016). Turizmin sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71.
- Yılmaz, F. (2024). Güney Kore’nin kurumsal sosyal sorumluluk eğilimlerinin incelenmesi. *Bayburt Üniversitesi Adalet Dergisi*, 3(1), 46-62.
- Yılmaz, Ö. ve Şahin, A. (2020). Japonya’da deflasyon döneminde işsizlik ve işsizlikle mücadele. *Lectio Socialis*, 4(1), 25-40.
- Yiğitli, N. (2022). Unemployment rate convergence in the case of Turkey: A regional analysis within the scope of dollarization and real wage. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 7(2), 239-263. <https://doi.org/10.25229/beta.1141024>
- Yukie, H. (2023). Youth employment and employment policies in Japan. *Japan Labor Issues*, 7(41), 51-55.
- Yüksel, Y. (2015). Türkiye için pronotalist nüfus politikası arayışı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 19-38. <https://doi.org/10.21547/jss.256785>
- Zeren, F. ve Kılınç Savrul, B. (2018). Kadınların işgücüne katılım oranı, ekonomik büyüme, işsizlik oranı ve kentleşme oranı arasındaki saklı koentegrasyon ilişkisinin araştırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 87-103.

ÖZ GEÇMİŞ

Murat Korkmaz lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde tamamlamıştır. 2001 yılından bu yana kendi aile şirketi olan Güven Plus Grup Danışmanlık A.Ş.'de aktif olarak görev yapmakta olup; yatırım danışmanlığı, proje yönetimi, üretim planlama, stratejik yönetim, finansal yönetim, kurumsal yönetim ve veri analizi alanlarında 2018 yılı itibari ile Genel Müdür olarak yöneticilik görevini sürdürmektedir. Uzmanlık alanları arasında kurumsal yönetim, stratejik yönetim, sendikacılık, veri analizi, finansal ve ekonomik yatırım yönetimi, insan kaynakları yönetimi, istatistik, proje yönetimi ve yatırım danışmanlığı yer almaktadır. Halen bu alanlarda akademik ve profesyonel çalışmalarına aktif olarak devam etmektedir. Uluslararası indeksler kapsamında (SCI-E, SSCI, ESCI, vd.) taranan dergilerde yayımlanmış 100'ün üzerinde bilimsel makalesi bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası yine farklı indekslerde yer alan hakemli dergilerde yayımlanmış 300'den fazla bilimsel makalesi, 400'ün üzerinde uluslararası bilimsel kongrelerde sunulmuş tam metin bildirisi ve 150'nin üzerinde özet metin şeklinde sunulmuş yine uluslararası kongrelerde basılmış olan bildiriye sahiptir. Uluslararası tanınırlığa sahip yayınevleri tarafından basılmış ve yayımlanmış 6 adet bilimsel kitap ve 80'in üzerinde kitap bölüm yazarlığı bulunmaktadır. Avrupa Birliği tarafından desteklenen üç ayrı projede proje yöneticisi olarak görev almış ve bu projeleri başarıyla tamamlamıştır. Bunun yanı sıra, birçok özel sektöre ait işletmede yatırım danışmanı ve proje yöneticisi olarak görev yapmıştır. Teknoloji merkezleri, tasarım merkezleri ve Ar-Ge merkezlerinin kurulması ve yönetilmesinde etkin roller üstlenmiştir. Uzun yıllar boyunca çeşitli yine aynı grup içerisindeki farklı aile şirketlerinin kurumsal yönetim bölümlerinde finans, ekonomi, yatırım danışmanlığı, kurumsal yönetim ile mali ve ekonomik analiz alanlarında kapsamlı analizler, değerlendirmeler ve raporlamalar gerçekleştirmiştir. Çok sayıda uluslararası farklı alanlarda sertifikası ve uzmanlık belgesi bulunmaktadır.